

Konsultacijos su visuomene dėl 2021 – 2027 m. ES fondų investicijų programos

REZULTATAI IR REKOMENDACIJOS

Vilnius, 2020

Turinys

Išvadas	3
1 prioritetas „Pažangesnė Lietuva“: MTEPI, MVĮ konkurencingumas, pažangiajai specializacijai reikalingų įgūdžių ugdymas (Programos uždaviniai 1.1, 1.3, 1.4)	4
Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas	4
Diskusijos santrauka	6
1 prioritetas „Pažangesnė Lietuva“: Pasinaudoti skaitmeninimo teikiama nauda piliečiams, įmonėms ir vyriausybėms (Uždavinys 1.2.)	10
Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas	10
Diskusijos santrauka	14
2 prioritetas „Žalesnė Lietuva: Energijos vartojimo efektyvumas, AEI, energijos tinklai“ (Programos uždaviniai 2.1, 2.2, 2.3, 2.8)	19
Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas	19
Diskusijos santrauka	23
2 prioritetas „Žalesnė Lietuva: Vandenių ir biologinės įvairovės apsauga, prisitaikymas prie klimato kaitos“ (Programos uždaviniai 2.4, 2.5, 2.7)	33
Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas	33
Diskusijos santrauka	37
2 prioritetas „Žalesnė Lietuva: Žiedinė ekonomika“ (2.6 programos uždavinys)	41
Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas	41
Diskusijos santrauka	43
3 prioritetas „Geriau sujungta Lietuva“	47
Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas	47
Diskusijos santrauka	49
4 Prioritetas „Socialiai atsakingesnė Lietuva“: socialinė apsauga (Programos uždaviniai 4.1, 4.7, 4.8, 4.9)	55
Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas	55
Diskusijos santrauka	60
4 prioritetas „Socialiai atsakingesnė Lietuva“: švietimas (Programos uždaviniai: 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6)	67
Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas	67
Diskusijos santrauka	69
4 prioritetas „Socialiai atsakingesnė Lietuva“: sveikatos apsauga ir ilgalaikė priežiūra (Programos uždaviniai 4.10, 4.11)	75
Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas	75
Diskusijos santrauka	77
5 prioritetas „Piliečiams artimesnė Lietuva“	81
Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas	81
Diskusijos santrauka	83

Išvadas

Suinteresuotų šalių įtraukimas į ES fondų investicijų programos (Programos) rengimą ir svarstymą yra būtina gero valdymo sąlyga. Todėl jau keletą metų vyksta intensyvios diskusijos ir konsultacijos su socio-ekonominiais partneriais ir visuomene dėl prioritetinių investavimo kryptų, sprendinių problemų, išmokyti pamokų ir kt.

2020 m. rugpjūčio-rugsėjo mėnesį vyko dar vienas tikslinių konsultacijų su visuomene dėl Programos turinio etapas. Šio konsultacijų etapo metu buvo vertinamas antrasis (2020 m. liepos mėnesį Europos komisijai (EK) pateiktas) ES fondų investicijų programos projektas. Šių konsultacijų rezultatai bus pasitelkiami tobulinant Programos projektą, kuris bus pateiktas EK 2020 m. spalio mėnesį. Konsultacijos apėmė dvi veiklų grupes (žr. pav. 1-1):

- Viešąją konsultacijų raštu (visuomenės apklausą e. pilietis sistemoje)
- Dešimt teminių diskusijų su ministerijomis, ekspertais, partneriais ir įgyvendinančiomis institucijomis.

Pav. 1-1 Konsultacijų grafikas ir siekiami rezultatai

	07 mėn.	08 – 09 mėn.	08-09 mėn.	10 mėn.
Veikla		Viešoji konsultacija raštu (visuomenės apklausa)	Dešimt teminių diskusijų	
Tikslinės grupės		Plačiosios suinteresuotos grupės, visuomenė	Ekspertai, asocijuotų grupių atstovai	
Konsultacijų rezultatai		Investicijų logikos validavimas atsižvelgiant į suinteresuotų pusių poreikius	Komentarai dėl investicijų logikos ir specifinių veiklų siūlymai	
Indėlis į investicijų programos rengimą	Programos projekto teikimas EK			Programos projekto teikimas EK

Šio dokumento tikslas – pristatyti rekomendacijas, paremtas konsultacijų rezultatais. Šios rekomendacijos bus pasitelkiamos siekiant užtikrinti, kad Programos turinys (bei įgyvendinimo procesas, kuris bus aktualus ateityje) kuo geriau atlieptų įvairių tikslinių grupių poreikius, būtų visiems suprantamas ir aiškus.

Dokumentas yra suskirstytas į dešimt skyrių pagal aptarinėjamą Programos dalį- temą:

- 1 prioritetas „Pažangesnė Lietuva“: skaitmeninimas (Programos uždavinys 1.2)
- 1 prioritetas „Pažangesnė Lietuva“: MTEPI, MVĮ konkurencingumas, pažangiajai specializacijai reikalingų įgūdžių ugdymas
- 2 prioritetas „Žalesnė Lietuva“: Energijos vartojimo efektyvumas, AEI, energijos tinklai (Programos uždaviniai 2.1, 2.2, 2.3, 2.8)
- 2 prioritetas „Žalesnė Lietuva“: vandenų ir biologinės įvairovės apsauga, prisitaikymas prie klimato kaitos (Programos uždaviniai: 2.4, 2.5, 2.7)
- 2 prioritetas „Žalesnė Lietuva“: Žiedinė ekonomika (Programos uždavinys: 2.6)
- 3 prioritetas „Geriau sujungta Lietuva“ (visi uždaviniai)
- 4 prioritetas „Socialiai atsakingesnė Lietuva“: švietimas (Programos uždaviniai 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6)
- 4 prioritetas „Socialiai atsakingesnė Lietuva“: socialinė apsauga (Programos uždaviniai 4.1, 4.7, 4.8, 4.9)
- 4 prioritetas „Socialiai atsakingesnė Lietuva“: sveikatos apsauga (Programos uždaviniai 4.10, 4.11,)
- 5 prioritetas „Piliečiams artimesnė Lietuva“ (visi uždaviniai)

Kiekviename skyriuje pateikiamos rekomendacijos (paremtos diskusijų bei viešosios konsultacijos raštu rezultatais) bei teminės diskusijos santrauka. Viešosios konsultacijos raštu rezultatai pateikiami atskirame dokumente.

1 prioritetas „Pažangesnė Lietuva“: MTEPI, MVĮ konkurencingumas, pažangiajai specializacijai reikalingų įgūdžių ugdymas (Programos uždaviniai 1.1, 1.3, 1.4)

Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
Bendri pastebėjimai		
-	Sisteminio požiūrio trūkumas inovacijų paramos sistemoje, mokslo-verslo bendradarbiavimo skatinimo efektyvumas.	Sudaryti paramos inovacijoms žemėlapi, kur būtų susisteminta medžiaga, apie tai iš kur ir kaip užtikrinamas finansavimas MTEP veikloms. Svarstyti diegti į misijas orientuotas priemones (angl. mission-based science) skatinant mokslo-verslo bendradarbiavimą, išskiriant aiškius poreikius, tikslus ir problemas, kurių sprendimų mokslas (ar verslas) galėtų ieškoti. Ypač prioritetinėse pažangios specializacijos srityse.
-	Kadangi šie uždaviniai (1.1 ir 1.4) yra kuruojami dviejų ministerijų, svarbu užtikrinti bendradarbiavimą ir komunikaciją tarp EIM ir ŠMSM.	Nors lėšos administruojamos vienos ministerijos, viena ministerija rengia plėtros planą, kita ministerija turi siūlyti savo veiklas ir dalyvauti diskusijose rengiant dokumentus ir priemones.
Uždavinys 1.1 „Stiprinti mokslinių tyrimų ir inovacinius pajėgumus ir diegti pažangiąsias technologijas“		
Ar atliepiami visi svarbiausi specifiniai iššūkiai, susiję su konkrečia sritimi bei šių iššūkių priežastys?	Tolimesnis Sostinės regiono, kuris yra ypač svarbus inovacijų ekosistemai, vystymasis, kai tam tikros priemonės negalės būti finansuojamos (arba jų sąlygos nebus patrauklios) šiame regione veikiančioms organizacijoms. Tai itin svarbu MTEP ir inovacijų veiklų vykdymui. Šiuo metu nėra numatyta veiklų, skirtų ekonomikos atsparumo krizėms didinimui. Šis aspektas tampa ypač aktualus pasaulinės pandemijos ir tarptautinių santykių kontekste. Jei mokslas ir verslas vėl turės galimybę pretenduoti į finansavimą kaip atskiri objektai, jie ja pasinaudos ir bendradarbiavimas vėl neįvyks. Mokslo ir verslo bendradarbiavimas yra būtina sąlyga siekiant proveržio MTEP srityje. Taip pat trūksta tarpsektorinės partnerystės ir pasitikėjimo.	Užtikrinti Sostinės regiono įmonėms ir organizacijoms kitas alternatyvas finansuoti inovacinę ir verslo vystymo veiklą iš kitų šaltinių, pavyzdžiui, per strateginių inovacijų fondus ar tarptautines programas (sudarant palankias sąlygas pereinamuoju laikotarpiu, nukreipiant, kuriant paskatas ir teikiant tikslinę pagalbą rengiant paraiškas ir pan.). Skatinti Sostinės regiono įmones bendradarbiauti su kitų regionų įmonėmis (pvz. pasiūlant savo paslaugas Vidurio ir vakarų Lietuvos regionui). Akcentuoti mokslo ir aukštųjų technologijų plėtrą nacionaliniu lygiu. Užtikrinti, kad verslui ir kitoms organizacijoms bus suteikta pakankama informacija ir aiški pagalba naudojantis nauja Europos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemone (angl. Recovery and Resilience Facility) arba kitomis priemonėmis, skirtomis atsparumui didinti. Verslo ir mokslo bendradarbiavimą skatinti per atitinkamas veiklų rūšis, pavyzdžiui, čekių (angl. vouchers) sistemas. Tai nėra VP projekto tobulinimo, tačiau VP įgyvendinimo klausimas.
Uždavinys 1.3 „Stiprinti MVĮ augimą ir konkurencingumą“		
Ar kiekvienam uždaviniui numatomas veiklų	Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros (BIVP) veiklos vykdomos regionuose	Skatinti BIVP veiklas, apsvarstyti galimybę skirti atskirą priemonę BIVP veikloms.

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	efektyviai skatina verslų kūrimąsi ir plėtrą per konkrečias, poreikius atitinkančias priemones. Jų tvarumą užtikrina savivaldybės, kurios yra atsakingos už šių veiklų tęstinumą.	
Kurioms veikloms ir jų įgyvendinimo būdams turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys?	Dažniausiai įmonėms yra reikalingos įvairios prioriteto siūlomos priemonės (tiek prototipas, tiek specialistai, t.t.). Bandytas gauti finansavimą visiems MVĮ poreikiams patenkinti gali būti per didelė administracinė našta įmonei.	Apsvarstyti galimybę įmonėms galimybę aplikuoti vienu kartu susijusioms veikloms su ta pačia paraiška. Tai nėra VP projekto tobulinimo, tačiau VP įgyvendinimo klausimas.
Uždavinys 1.4 „Ugdyti pažangiajai specializacijai, pramonės pereinamajam laikotarpiui ir verslumui reikalingus įgūdžius“		
Ar atliepiami visi svarbiausi specifiniai iššūkiai, susiję su konkrečia sritimi bei šių iššūkių priežastys?	Įmonėms trūksta inovacijų vadybininkų, kurie galėtų bendradarbiauti su korporacijomis ir mokslo, išsiaiškinti jų iššūkius, kuriuos mokslas ir startuoliai galėtų išspręsti.	Skatinti ne tik persikvalifikavimą bendrai, bet ir konkrečių specialybių (pvz. inovacijų vadybininkų) parengimą. Finansuoti inovacijų brokerystės pagalbą MVĮ ir verslui, padedant išskirti ne tik lietuviško verslo, bet ir tarptautinių korporacijų poreikius, kuriuos galėtų atliepti lietuviškos verslo ir mokslo organizacijos atskirai arba kartu (pvz. finansuojant technologijų tiltų ar panašias tarptautines veiklas).
Ar kiekvienam uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	NVO ir pilietinės organizacijos atlieka didelę dalį inovacijų socialiniame versle ir paslaugose, tačiau nėra įtraukiamos į uždavinius.	Apsvarstyti galimybę į aktualias veiklas kaip tikslinę grupę įtraukti ir NVO. Tam reiktų atskiros užklauso ar diskusijos su NVO atstovais kurios konkrečiai veiklos jiems kaip tikslinei grupei yra aktualios.

Diskusijos santrauka

2020 m. rugsėjo 2 d.

Teminėje diskusijoje „1 prioritetas „Pažangesnė Lietuva“: MTEPI, MVJ konkurencingumas, pažangiajai specializacijai reikalingų įgūdžių ugdymas“ dalyvauti buvo pakviesti 22 socialiniai-ekonominiai partneriai ir ekspertai, FM, EIM, ŠMSM atstovai. Diskusijoje dalyvauti užsiregistravo 20 (dalyvavo 40) asmenų, kurie nurodė atstovaujantys 16 skirtingų institucijų:

1. Ekonomikos ir inovacijų ministerija (EIM)
2. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (ŠMSM)
3. Finansų ministerija (FM)
4. INVEGA
5. Investuotojų forumas
6. Kauno mokslo ir technologijų parkas (Kauno MTP)
7. Lietuvos farmacijos pramonės įmonių asociacija (LFPJA)
8. Lietuvos inovacijų centras (LIC)
9. Lietuvos inžinerinės pramonės asociacija (LIPA)
10. Lietuvos lazerių asociacija (LZA)
11. Lietuvos pramonininkų konfederacija (LPK)
12. Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija (LPPARA)
13. Lietuvos rizikos ir privataus kapitalo asociacija (LRPKA)
14. Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo taryba (LSVVT)
15. Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA)
16. Žinių ekonomikos forumas (ŽEK)

Žemiau pateikiama diskusijos santrauka.

Siūlymai dėl uždavinio 1.1 „Stiprinti mokslinių tyrimų ir inovacinius pajėgumus ir diegti pažangiąsias technologijas“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti? Komentarų nepateikta.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Iššūkis: tolimesnis Sostinės regiono vystymasis. Aiškaus ir nuoseklaus plano, kaip galima derinti skirtingus šaltinius ir bendradarbiauti tarp regionų, trūkumas

Žinių ekonomikos forumo atstovas(-ė): Tam tikros priemonės negalės būti finansuojamos Sostinės regione – kas bus su Sostinės regionu, kuris yra ypač svarbus inovacijų ekosistemai? Ar išlieka poreikis toliau skatinti vystymąsi Sostinės regione?

EIM atstovas(-ė): Ši problema egzistuoja, bet tokios taisyklės - turim du regionus. Sostinės regionui finansavimas bus apribotas. Sostinės regionas galėtų pasiūlyti paslaugas Vidurio ir vakarų regionui. Sostinės regionas „susiurbia“ apie 70 proc. visų investicijų. Galbūt, mes sugebėsime užsitikrinti kitus fondus, vykdomus konkursiniu principu.

ŠMSM atstovas(-ė): Siekiant didinti finansų tvarumą, labai svarbus perėjimas nuo struktūrinių fondų prie kitų finansavimo šaltinių. ŠMSM siekia anksčiau iš struktūrinių fondų finansuotas veiklas finansuoti iš biudžeto. Svarbu didinti įvairių finansinių šaltinių kombinavimą.

Susijęs iššūkis: socio-ekonominiai netolygumai regiono viduje

Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos atstovas(-ė): Sostinės regionas ir sostinė – skirtingi dalykai. Skurdo lygis Vilniaus apskrityje yra aukštesnis nei kituose, o finansavimas skiriamas regionui bendrai. Reikia spręsti Sostinės regiono atsilikusių rajonų problemas.

FM atstovas(-ė): Regionų atskyrimas buvo valstybinis sprendimas, kuris, pagal tam tikrus kriterijus, leido sutaupyti nacionalinių lėšų. Pabrėžiama, kad Sostinės regiono rajonuose yra problemų, joms spręsti yra skirtos 4 prioriteto lėšos.

ELM atstovas(-ė): Veiksmų programos uždaviniai nustatyti Europos Komisijos reglamente ir keistis negali. Pirmas uždavinys yra skirtas būtent sumaniajai specializacijai, kituose uždaviniuose bus daugiau veiklų, skirtų Vidurio ir vakarų regionui.

Iššūkis: mokslo ir verslo bendradarbiavimas

Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos atstovas(-ė): Jei mokslui ir verslui vėl bus suteikta galimybė eiti atskirai – bendradarbiavimas vėl neįvyks (kaip buvo su slėniais). Struktūriniai fondai yra tik vienas iš finansavimo šaltinių, mokestinės lengvatos galėtų padėti suakumuluoti dideles sumas iš privačių šaltinių. Pasiūlymas: skatinti bendradarbiavimą – pavyzdžiui, vaučeriais, kurie finansuotų tyrėjų užmokestį verslams.

Iššūkis: ekonominių sistemų atsparumo didinimas; būtina stiprinti paslaugų paketą ir labiau informuoti verslą apie skirtingas opcijas

Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos atstovas(-ė): Nėra atliepiamas ekonominių sistemų atsparumo krizėms didinimas – tam reikėtų atskiرو uždavinio.

ELM atstovas(-ė): Krizės padarinių sprendimas labiau atlieptas trečiame uždavinyje, kuris skirtas tik MVĮ, pagal Europos Komisijos nuostatą. Ekonomikos atgaivinimui skirtas REACT-EU fondas, taip pat nauja priemonė Recovery and Resilience, kurią galima nukreipti į reformas ekonomikos atgaivinimui ir atsparumui.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Nepakankamai atliepiami tradicinių sektorių poreikiai

Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos atstovas(-ė): Didžiąją BVP dalį vis dar sukuria ir mokesčius sumoka tradiciniai verslai. Jau porą dešimtmečių Europos Komisija teigia, kad startuolių sukuriama darbo vietos neatsveria prarandamų. Lietuva padarė vieną didžiausių pažangos šuolių pagal darbuotojų kuriamą pridėtinę vertę ir tai įvyko tradicinių sektorių dėka.

ELM atstovas(-ė): Kiekvieno uždavinio tema buvo atlikti vertinimai ir išsamios analizės bei gautos ekspertų rekomendacijos. Taip pat buvo naudojama ir FM organizuotų vertinimų, laboratorijų medžiaga, MTEP sritys žemėlapis. Siekiant ekonominio augimo ir konkurencingumo, reikia, kad BVP formuotųsi per aukštesnę pridėtinę vertę kuriančias ūkio šakas. Kad tai įvyktų turi keistis ūkio struktūra. Tam reikia aiškių priemonių ir finansavimo. Sostinės regione šis pokytis vystėsi natūraliai, o Vidurio ir vakarų Lietuvos regionui sekėsi sunkiau. Tradiciniai sektoriai taip pat yra ir gali būti inovatyvūs.

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Taip pat reikia prisiminti, kad tradiciniai sektoriai (pvz. žemės ūkis ir maisto pramonė) yra ir tarp sumanios specializacijos prioritetų.

Bendri komentarai

Komentarų nepateikta.

Siūlymai dėl uždavinio 1.3 „Stiprinti MVĮ augimą ir konkurencingumą“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

Specialistų įdarbinimo skatinimo priemonės

Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija: Kokiomis priemonėmis bus skatinamas specialistų įdarbinimas įmonėse? Kiek finansinių priemonių bus teikiama per tarpininkus, kiek per INVEGA?

ELM atstovas(-ė): Veiklos programų dar neturim, todėl tiksli priemonė nėra aiški, tačiau ji turėtų būti paprasta, neapkraunanti įmonių, pavyzdžiui, čekis. Nėra aišku, kiek finansinių priemonių bus teikiama

per tarpininkus, o kiek per INVEGA. Bendraujame tiek su INVEGA, tiek su tarpininkais, tačiau intervencijų logika siaurėja, o kuo daugiau apribojimų, tuo finansiniai tarpininkai sunkiau prisijungia.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Pasiūlymas: produkto kūrimo dalis akceleravimo programoje

Kauno mokslo ir technologijų parkas: Būtų naudinga įveikinti esamus slėnius ir universitetus. Pasiūlymas: akceleravimo programoje turėti produkto kūrimo dalį – tai paskatintų inovacijas. 7-9 TRL lygio produktams – skatinimo programos, padedančios susirasti korporacijas ar rizikos kapitalą.

EIM atstovas(-ė): 3 uždavinys yra skirtas paprastų verslų skaičiaus didinimui (verslo palydėjimas nuo įsikūrimo iki inkubacijos). Priemonės prototipui turėtų būti 1 uždavinyje.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Komentarų nepateikta.

Bendri komentarai

Skolinimasis iš INVEGOS

Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija: Įmonės skundžiasi, kad skolinantis iš INVEGOS, reikalavimai tokie patys griežti, kaip ir skolinantis iš bankų. Kiek INVEGOS strategijoje toleruojami nuostoliai?

EIM atstovas(-ė): Maža šalis – maža rinka. Tokią problemą reikia spręsti kompleksiskai.

Paraiškos kompleksinėms priemonėms

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Dažniausiai įmonėms reikalingas tiek prototipas, tiek specialistai – ar bus sudaryta galimybė teikti vieną paraišką kelioms veikloms?

EIM atstovas(-ė): Planuojame daryti kvietimų sąrašą Horizonto principu (kvietimų sąrašą), apjungiant įvairesnes veiklas. Smulkinti veiklų neplanuojama.

Siūlymai dėl uždavinio 1.4 „Ugdyti pažangiajai specializacijai, pramonės pereinamajam laikotarpiui ir verslumui reikalingus įgūdžius“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

Komentarų nepateikta.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Iššūkis: specifinės funkcijos (inovacijų vadyba ir bendradarbiavimas su korporacijomis) atliekančių žmonių trūkumas

Kauno mokslo ir technologijų parko atstovas(-ė): Produktų technologijos kūrimas ir bandymai yra tinkama Lietuvai sfera, kuri galėtų pritraukti užsienio investicijų. Slėniai buvo pastatyti tada, kai dar nebuvo sutvarkyta komercializacijos metodika. Dabartinė problema yra ta, kad įmonės neturi inovacijų vadybininkų. Investicijos į šiuos žmones paskatintų inovacijų plėtrą. Taip pat, reikalingi žmonės, kurie galėtų bendradarbiauti su korporacijomis, išsiaiškinti jų iššūkius, kuriuos mokslas ir startuoliai galėtų išspręsti.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Komentarų nepateikta.

Bendri komentarai

Bendradarbiavimas tarp ministerijų

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): už uždavinį atsakingos dvi ministerijos, kaip užtikrinamas panašių planuojamų veiklų suderinamumas tarp ŠMSM ir EIM?

EIM atstovas(-ė): Abi ministerijos dalyvauja rengiant plėtros programas, kuriose turėtų būti užkoduoti bendri iššūkiai ir problemos. Ar bus jungtinių priemonių dar neaišku. Lėšas administruos ŠMSM.

ŠMSM atstovas(-ė): Struktūrinių fondų administraciniai procesai yra labai sudėtingi, o struktūrinių fondų nelankstumas iššaukia ministerijų atsiskyrimą. Taip pat tiek versle, tiek moksle kyla papildomos problemos. Dėl to į situaciją reikia žiūrėti kompleksiskai, multiplikuoti geras idėjas ir kuo labiau paprastinti priemones.

FM atstovas(-ė): Tai yra naujas strateginio valdymo modelis, kuris buvo sudėliotas taip, kad už uždavinį būtų atsakingos konkrečios ministerijos. Nors plėtros programa yra rengiama vienos ministerijos, kitos ministerijos gali siūlyti savo veiklas. Taip galėtų daryti ir ŠMSM su EIM.

Kiti siūlymai, pastebėjimai

Rezultato rodiklių formulavimas

Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos atstovas(-ė): Ar tiesa, kad Europos Komisija nustatys rodiklius, kurie, atitinkamai, suponuos veiklas, kurias turės vykdyti šalys narės? Labai svarbu rodiklius, kurių sieksime nusistatyti kuo anksčiau. Reikia, kad tai būtų rezultato, o ne proceso rodikliai. Taip pat svarbu kuo anksčiau žinoti sumas, kurias galėsime skirti veikloms.

EIM atstovas(-ė): Europos Komisija šiame periode nustatė ne tik teminius tikslus, bet ir uždavinius, siekiant struktūrinius fondus įlieti į Europos Semestro kontekstą. Rodikliai, nurodyti reglamentuose yra bendrieji produkto ir rezultato rodikliai, kuriuos ekspertai kūrė kelis metus. Šalys narės yra raginamos naudoti bendruosius rodiklius, tačiau išimtiniais atvejais galima pateikti nacionalinius, kartu pateikiant argumentus dėl poreikio.

FM atstovas(-ė): Europos Komisija priims rodiklių pasiūlymus tik tada, kai bus paruoštos metodologinės jų skaičiavimo lentelės. Programos versiją su rodikliais planuojama pateikti spalio mėnesį. Lėšos šiuo metu nėra aiškios.

Tolimesni pasiūlymai galėtų būti iškelti priemonių lygmenyje

Lietuvos inovacijų centro atstovas(-ė): Rengiant konkrečias priemones reikėtų tai derinti su socialiniais ir ekonominiais partneriais. Šiame etape iš esmės nieko keisti nereiktų, tačiau neaišku kaip bus įgyvendinimo lygmenyje, kai bus žinomos galutinės ES taisyklės ruošiamos konkrečios priemonės.

1 prioritetas "Pažangesnė Lietuva": Pasinaudoti skaitmeninio teikiama nauda piliečiams, įmonėms ir vyriausybėms (Uždavinys 1.2.)

Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
Bendri pastebėjimai	Kurioms veikloms ir jų įgyvendinimo būdams turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys? Daugiausia diskusijų sukėlė veiklos: - Skatinti inovatyvių ir vartotojui patrauklių viešųjų skaitmeninių paslaugų kūrimą, plėtrą ir atnaujinimą - Įveikinti valstybės informacinių išteklių infrastruktūros konsolidavimo metu sukurtą bendro naudojimo infrastruktūrą - Plėsti viešųjų institucijų duomenų atvėrimą. Taip pat tikėtina, kad paklausa ir kompleksškumu gali išsiskirti iš pažiūros paprasta veikla „Skatinti MVĮ skaitmeninimą“.	Organizuoti laikinų socialinių partnerių, nepriklausomų ekspertų ir institucijų darbo grupių diskusijas dėl šių veiklų, siekiant geresnio bendro supratimo dėl tikslų ir galimų priemonių.
	Atvirų duomenų klausimu nėra aišku, koks esamas duomenų atvėrimo mastas, ir ar toks tempas kaip dabar yra priimtinas. Diskutuota, ar: 1) reikia ženkliai didinti mastą (nuomonės išsiskyrė, bet sutarta, kad atvėrimo mastas labiausiai susijęs su tam reikalingais finansiniais ištekliais ir kvalifikacija institucijose) 2) įmanoma patį atvėrimo procesą finansuoti ES lėšomis, ir 3) jei teiksime su AD susijusias priemones, ar gali EK pagrįstai teigti, kad daug buvo investuota praeityje. Be to, svarbu ne tik atvėrimas kaip vienkartinis veiksmas, bet ir tolesnis atvėtų duomenų palaikymo bei tam reikalingų išteklių (infrastruktūros ir žmogiškųjų) poreikis, finansavimas, kurį būtina numatyti iš anksto.	Įvertinus, kad (1) visų duomenų atvėrimas nėra realus dėl institucijų išteklių reikalingų pačiam atvėrimo procesui vykdyti trūkumo, (2) taip pat – kad dalis atvėrimo, ypač brandžiuose nekilnojamo turto prekybos ir kreditavimo reitingo paslaugų segmentuose nesukurtų naujos vertės, o iš esmės tik sumažintų esamiems įsitvirtinusiems žaidėjams kaštus, (3) kad atvėrimas ir palaikymas turėtų būti duomenų valdytojo atsakomybė, rekomenduojama: • EIM /IVPK, MITA Govtech Lab jėgomis organizuoti startuolių, MVĮ renginius ir ištirti/ aptarti, kokiais būdais ir principais remiantis iš duomenų atvėrimo gali būti sukurama maksimali vertė (ekonominė-socialinė nauda) visuomenei, ne tik atskiriems paslaugų teikėjams. Vienas iš galimų būdų būtų pasirengti metodiką ir reguliariai AD kampanijos pagalba surinkti iš rinkos atvirų duomenų paklausą, ekspertiniu būdu vertinti pateiktų iniciatyvų duomenų atvėrimo kaštus, jų planuojamų teikti paslaugų paklausą bei su tuo susijusį planuojamą transformacijų poveikį laike, bei reitinguoti iniciatyvas dėl duomenų atvėrimo pagal jų naudingumą; • Prieš tai reiktų įsivertinti, kokie tipiniai racionalūs vidutiniai duomenų rinkinių atvėrimo ir pateikimo per AD ištekliai/kaštai ir finansavimo šaltiniai • Rekomenduojama potencialių inovatorių auditorijai siūlyti naudoti ir per valstybės institucijų tinklapius bei AD skirtus renginius populiarinti startuolių/ verslo ar NVO poreikio duomenų rinkiniams pateikimo funkcionalumą;

Klausimai	Pastebėjimai/komentarai	Susijusios rekomendacijos
		https://data.gov.lt/requests/new • Su atvirais duomenimis susijusius veiksmus papildančias priemones numatyti ir nacionaliniuose dokumentuose (pvz. plėtros programose, atvertinų duomenų apimtis sukuriančių projektų, tarp jų ir LMT tyrimų finansavimo taisyklėse ir paraiškų formose - analogiškai kaip Horizon 2020 Data Management Plan, kuris nėra privalomas, tačiau pasirinkimas jį vykdyti demonstruoja pareiškėjo brandą ir įsipareigojimą atviro mokslo - atvirų duomenų erdvės plėtrai).
	Kaip skirsis Sostinės bei Vidurio ir Vakarų Lietuvos regionuose įgyvendinamos veiklos? Sutarta, kad regionai yra išskiriamas kaip tikslinis naudotojas, bet tai nereiškia, jog būtina vykdyti tam tikro veiksmo numatomą kūrimo-diegame veiklą, nes tai būtų nelogiška (pvz. išteklių konsolidavimas).	Komunikacijoje akcentuoti regionus kaip naudotojus, o ne projektų objektą.
Ar uždavinio intervencijų logika yra aiški?	Iš MVĮ skaitmeninio veiklos aprašo nėra aišku, ar gamybos procesų, e.prekybos-verslo ir nuotolinio ugdymo sistemų skaitmenizavimas yra prioritetai, kurie gaus papildomų balų vertinant projektus, ar baigtinis sąrašas. Jei baigtinis, neaišku ar prekybos įmonės galės teikti paraiškas, ir kodėl ESIF negali finansuoti prekybos įmonių skaitmeninio projektų. Jų skaitmeninio lygis neatitinka vartotojų lūkesčių. Skatinant inovatyvių ir vartotojui patrauklių viešųjų skaitmeninių paslaugų kūrimą, plėtrą ir atnaujinimą, svarbu planuoti e.paslaugas ir jų transformaciją (sąveikumą) remiantis prognozuojamu naudojamumu ir investicijų poveikiu/ grąža. Nėra aišku, ar duomenų analitiką susiejant išskirtinai tik su dirbtinio intelekto technologijomis nėra pernelyg apribojama galima nauda iš duomenis naudojančių e.paslaugų. Tikėtina, kad dalis e.paslaugų galės panaudoti duomenų analitiką, bet negalės gauti apčiuopiamos naudos ir pakankamo tikslumo iš „dirbtinio intelekto“ dėl per mažų duomenų apimčių, kurių nepakaks algoritmams apmokyti pakankamu tikslumu. Planuojant skatinti naudotis elektroninės atpažinties priemonėmis ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugomis trūksta aiškumo, kokias paslaugas ar infrastruktūrą ši veikla turėtų apimti. Dalis formuluočių nepilnos ir nėra aiškios.	Aiškiau suformuluoti Veiksmų programoje, ar iš principo galės būti finansuojami prekybos įmonių skaitmeninio projektai, jei taip – paminėti ir prekybos įmones, pvz. paaiškinant kas yra suprantama kaip Vakarų ir Vidurio Lietuvos regiono tradiciniam verslui priklausančios MVĮ. Daugiau investuoti ne į naujas fragmentiškas paslaugas (kiekybę), bet į paslaugų sąveikumą, numatant didžiausią naudojimą (paklausą) turinčias ir vertę (socialinę-ekonominę grąžą) visuomenei teikiančias sudėtingas—integruotas paslaugas piliečiams ir verslui pagal gyvenimo įvyki. Atskirti duomenų analitiką ir dirbtinį intelektą kaip dvi atskiras prioritetines sritis. Aprašymą sukonkretinti, nurodant kokias paslaugas ar infrastruktūrą ši veikla turėtų apimti. Pvz. tapatybės nustatymo per e.Valdžios vartus (VIISP) paslaugas reikia atnaujinti įgyvendinant eID reikalavimus ir užtikrinant kibernetinę saugą, ar pan. Pakeisti „elektroninės pažinties“ į „elektroninės atpažinties“. Patikslinti/užbaigti formulotę „prioritetą teikiant [...]sprendimų diegimui, siekiant užtikrinti [...]valstybės kibernetinio saugumo

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
		pajėgumų (pajėgumus?).
	Veiklos "[veiklinti valstybės informacinių išteklių infrastruktūros konsolidavimo metu sukurtą bendro naudojimo infrastruktūrą]" tikslai yra aiškūs. Tačiau veiklos aprašas nėra pakankamai detalus.	- Kiek labiau detalizuoti veiklos aprašą. - Atsižvelgti į pastabą, kad konsoliduoti reikia ne tik duomenų centrus, bet ir kompiuterinio darbo vietų priežiūrą. - Planuojant priemonių eiliškumą ir finansavimo paskirstymą atsižvelgti į tai, kad konsolidacija sukuria pagrindą efektyvesniam skaitmeninimui, pvz. duomenų atvėrimui.
	Viešųjų institucijų duomenų atvėrimo veiklos aprašyme nėra iki galo aišku ir trūksta bendro supratimo, koku keliu toliau kryptingai plėsti viešųjų institucijų duomenų atvėrimą (kur tai sukuria didžiausią vertę visuomenei), ir koks numatomas veikos mastas.	- Aiškiau įvardinti, kad numatoma orientuota į paklausą, o ne duomenų pasiūlos didinimą atvirų duomenų plėtra, paremta didžiausios naudos visuomenei kriterijais. - Numatyti esamų atvirų duomenų paklausos surinkimo galimybių per https://data.gov.lt/requests/new platesnį viešinimą ir naudojimo populiarinimą.
	Nėra kalbama apie pačios atvirų duomenų kaupimo ir pateikimo infrastruktūros bei kompetencijų vystymą, todėl gali būti sudėtinga šiai veiklai rasti kvalifikuotų išteklių institucijų pusėje.	Numatyti finansavimo institucijų specialistų kompetencijų duomenų atvėrime ugdymui.
	Nėra minimas valstybės institucijų apie juos kaupiamų duomenų pateikimas piliečiams.	Apsvarstyti valstybinio portalo MyData, kur piliečiai galėtų patikrinti, kokios institucijos kokius duomenis apie juos renka ir kaip naudoja, realizavimo galimybes.
Ar atliepiami visi svarbiausi specifiniai iššūkiai, susiję su konkrečia sritimi bei šių iššūkių priežastys?	Dėl jungimosi į Europos atvirojo mokslo debesį (ŠMSM) - nėra apsispręsta, kokia forma/ kokių subjektų bus vykdoma (platforma, koordinacinis centras ar pan.)	Programos koreguoti nereikia. Tačiau suinteresuotoms šalims siūloma aptarti įsijungimo formą, potencialius dalyvius, jų veiklas, roles, atsakomybes.
	Skatinant skaitmeninių kompetencijų plėtrą didelio našumo skaičiavimo, dirbtinio intelekto, kibernetinio saugumo taikymo srityse nėra aišku, kokios išlaidos bus tinkamos.	Programos turinio koreguoti nereikia. Tačiau Priemonėse reikėtų numatyti galimybę įsigyti įrangą, jei tai reikalinga planuojamoms ESIC paslaugoms teikti, ir yra investicijų poreikio - atsipirkimo pagrindimas, kuris rodo, kad įsigyti tokią įrangą kaip turtą ekonomiškai pagrįsta.
	MVĮ skaitmeninimo srityje verslas mato potencialą diegti skaitmeninės fiskalizacijos priemones.	Apsvarstyti galimybes nustatyti reikalavimus ir finansuoti saugią skaitmeninę fiskalizaciją, įtraukti šią sąvoką į veiklos aprašymą.
	Skatinant inovatyvių ir vartotojui patrauklių viešųjų skaitmeninių paslaugų kūrimą, plėtrą ir atnaujinimą trūksta duomenų apie esamų e.paslaugų naudojamumą, šis rodiklis matuojamas tik projekto ribose ribotą laiką.	Į aprašymą įtraukti viešų e.paslaugų naudojamumo stebėjimo ir matavimo priemonių sukūrimą.
	Nėra numatoma viešomis paslaugomis sudaryti sąlygas naudotis užsienio verslui ir piliečiams tarpvalstybiniu (ES) mastu.	E.paslaugų plėtroje numatyti, kad prioritetinės tarpvalstybinės e.paslaugos (susiję su investicijų ir talentų pritraukimu, įmonių kūrimu, aukštos kvalifikacijos specialistų atvykimu gyventi/dirbti ir kt.) būtų pritaikomos teikti ES mastu.
Ar uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė,	Jungimosi į Europos atvirojo mokslo debesį aprašymas įvardija universalūs mokslo duomenų atvėrimo principus, tačiau nemini, kas bus finansuojama projektuose.	Išplėsti ir sukonkretinti veiklos aprašymą, įvardijant išteklių kategorijas, kurių įsigijimas ar naudojimas bus finansuojamas, įskaitant duomenims saugoti reikalingą infrastruktūrą, gebėjimus ir apdorojimo (pvz. nuasmeninimo) priemones, išteklius

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?		duomenų pritaikymui tarptautinių tyrėjų prieigai, palaikymui.
	Skatinant naudotis elektroninės atpažinties priemonėmis ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugomis yra siūloma sudaryti galimybes tapatybės nustatymu naudotis plačiai, ne tik viešų e.paslaugų prieigai, bet ir pvz. verslo paslaugų.	Svarstyti galimybes viešų e.paslaugų tapatybės nustatymo paslaugas teikti rinkos subjektams, įvertinant tokią idėją konkurencijos/ valstybės pagalbos požiūriu.
	Įveiklinant valstybės informacinių išteklių infrastruktūros konsolidavimo metu sukurtą bendro naudojimo infrastruktūrą nėra visiškai aišku, kokias informacinių sistemų ar registrų veiklai naudojamas technologines priemones apims ši veikla. Kritinė vieta yra tęstinumas.	Svarstyti galimybes tikslinti aprašymą, nurodant kaip planuojama veikla pratęstų pradėtas investicijas ir apibendrintai įvardinti, ką apimtų kuriama infrastruktūra (pvz., serverių, duomenų saugyklų ir tinklų įrangą, bet ir duomenų bazių ar kt. konsolidavimą).

Diskusijos santrauka

2020 m. rugsėjo 15 d.

Teminėje diskusijoje „1 prioritetas „Pažangesnė Lietuva“: skaitmeninimas (Programos uždavinys 1.2)“ dalyvauti buvo pakviesti 53 socialiniai-ekonominiai partneriai ir ekspertai, FM, EIM, ŠMSM, SAM atstovai. Diskusijoje dalyvauti užsiregistravo 30 asmenų, kurie nurodė atstovaujantys 22 skirtingas institucijas:

1. Ekonomikos ir Inovacijų ministerija (EIM)
2. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (ŠMSM)
3. Sveikatos apsaugos ministerija (SAM)
4. Finansų ministerija (FM)
5. Lietuvos mokslo taryba (LMT)
6. INFOBALT
7. Vilniaus universitetas
8. Kauno Technologijos Universitetas
9. Vytauto Didžiojo universitetas
10. CPVA
11. Žinių ekonomikos forumas
12. NRD systems
13. Transparency International Lietuvos skyrius
14. POV
15. Lithuania.ai asociacija
16. NFAQ Technologies
17. Informacinės visuomenės plėtros komitetas
18. IOprojects
19. 4IT
20. Visorių informacinių technologijų parkas
21. STRATA
22. Bibliotekų asociacija, EOSC darbo grupės

Žemiau pateikiama diskusijos santrauka.

Siūlymai dėl uždavinio 1.2. „Pasinaudoti skaitmeninimo teikiama nauda piliečiams, įmonėms ir vyriausybėms“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

Duomenų atvėrimas

LMT atstovas(-ė): ŠMSM pristatyme buvo gerai nušviesti klausimai. Duomenų atvėrimo kontekste svarbus aspektas, kuris tiesiogiai neatsispindi, yra duomenų nuasmeninimas atveriant duomenis. Tai yra specifinis veiksmas atveriant duomenis, tai imlu darbui ir lėšoms, ypač kalbant medicinos kontekste. Medicinos srities mokslininkai yra pasimetę, nes jiems tapo apskritai problemiška išvis atlikinėti tyrimus, kai draudžiama naudoti nenuasmenintus duomenis. Gal reikia įrašyti, kad duomenų atvėrimas apima duomenų nuasmeninimą? Medicinoje tam reikia specialių įrankių.

Vytauto Didžiojo universiteto atstovas(-ė): Atvirų duomenų politika apima ne tik atvėrimą, bet ir tai, kas vyksta po to. Ji turi užtikrinti sąveikumą ir perpanaudojimą. Tekste turėtų būti minimas ir duomenų palaikymas. Turėtų būti kalbama ne apie vienerius metus – tai daug kainuoja. Buvo net paskaičiuota – labai daug energijos ima duomenų serveriai, kuriuose laikomi duomenys. Mums reikia selektyviai pasirinkti bendrojo standarto etapus – pirmas etapas – duomenys gali būti tikrai randami bet nenuasmeninti – tam reikia specialių sąlygų. Antras etapas – atvėrimas visai visuomenei, jis susijęs su didelėmis sąnaudomis. Toliau – sąveikumas ir perpanaudojimas. Darbas su duomenimis yra daugialypė veikla, ne visi duomenys turi pasiekti šiuos etapus, todėl reikia aiškiai apsispręsti.

Lėšos skirtos duomenims neturėtų būti bendros projektams skirtos lėšos. Pavyzdžiui, jos negali būti panaudojamos darbo užmokesčiui, nes jei bus leidžiama taip daryti, tam ir bus panaudojama. Pagal EK ekspertinių grupių rekomendacijas, lėšoms turi būti numatomas kažkoks procentas (virš projekto ribos).

Bibliotekų asociacijų, EOSC darbo grupių atstovas(-ė): Pritariu anksčiau išsakytoms mintims. Tačiau norėčiau akcentuoti darbuotojų motyvavimo svarbą. Tai būtina, kad darbuotojai norėtų dalintis duomenimis. Galima sukurti puikias infrastruktūras, užtikrinti pagalbinio kompetentingo personalo buvimą, bet jei nenorės mokslininkai dalintis, bus kliūčių. Viena priežasčių – duomenų kokybės klausimai bei mokslo vertinimo sistema (motyvavimas). Sistema turi skatinti dalintis duomenimis, mokslininkai už tai turi būti vertinami.

Informacinės visuomenės plėtros komiteto atstovas(-ė): Ne darbuotojai sprendžia ar duomenys turi būti atverti, o įstaigos ar tyrimų finansavimo taisyklės.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Iššūkiai buvo aptarinėjami kartu su veiklomis (žr. žemiau).

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Skaitmeninių kompetencijų plėtra (1.2.1. veikla)

EIM atstovas(-ė): SIC priemonėje bus ko-finansavimas. Būtų galima dar ir iš šio periodo finansuoti, bet mes dar nežinome, kas bus eDIHai. Kitame periode namų išlaidų nedengsim, tik šiame periode dar dengia. Veikla yra dviguba: 1) ko-finansavimas DINų ir 2) čekiai MVĮ.

Vilniaus universiteto atstovas(-ė): Gal derėtų įtraukti MVĮ tyrėjų kompetencijų stiprinimą vykdant MTEPI veiklas?

EIM atstovas(-ė): Tokia veikla jau numatyta prie pirmo uždavinio, negali dubliuotis veiklos.

Ateities technologijų skaitmeninių inovacijų centro atstovas(-ė): siūlau numatyti tam tikrą priemonę, kurios dėka skaitmeniniai inovacijų centrai galėtų 2021 - 2027 metų periode įsigyti reikalingas laboratorijas ir įrangą, skirtą bandymams ir testavimams. Skaitmeniniai inovacijų centrai, kurie turės naujausias laboratorijas ir įrangą, galės lengviau konkuruoti Europos mastu.

MVĮ skaitmeninimo skatinimas (1.2.2. veikla)

NVO organizacijų/POV atstovas(-ė): Kadangi MVĮ neturi pinigų, galbūt atviri duomenys turėtų būti teikiami kartu su atviru kodu? „Žalius duomenis“ panaudoti yra gan sudėtinga, nebent pateikiami ir įrankiai, kurie įdarbina tuos duomenis.

NFQ Technologies atstovas(-ė): Kiek teko su susipažinti, MVĮ „juodraštis“ orientuotas į gaminančius ir teikiančius paslaugas. Bet ir prekyboje skaitmeninimo mastas yra vis dar nepakankamas. Gamintojai yra gerokai toliau nuo skaitmenizacijos, orientuotos tiesiogiai į vartotoją, nei prekybininkai. Prekybininkai labai laukia finansavimo. Ar tikrai bus tokie apribojimai?

Kitą temą: MVĮ skaitmenizacijai trūksta ir esminių įstatyminių pokyčių. Labiausiai reikia „elektroninio fiskalo“. Šiandien turime iSAF iVAZ. Tai dalį klausimų išsprendžia. Tačiau „elektroninio fiskalo“ nebuvimas ir „fiziniai“ kasos aparatai stipriai riboja technologijų diegimą prekybos ir paslaugų įmonėse. Kas numatoma šiomis dviem temom?

NFQ Technologies atstovas(-ė): Iš esamos temos norėčiau akcentuoti:

- Nepakankamas viešo sektoriaus skaitmenizavimas -> duomenų atvėrimas, nepamirštant įstatyminio reglamentavimo (duomenys vs dokumentai) [t.y. viešajame sektoriuje dar vis vyrauja supratimas, kad PDF ir Word ir pan. dokumentai ir yra duomenys, kai visiškai tai nėra tiesa]
- Nepakankamas MTEP -> sudėtingas procesas, biurokratija ir neaiškumai/interpretacija ypač kalbant apie IT technologijas [IT sektoriuje MTEPI apibrėžimas labai neaiškus]

- Nepakankamos el.paslaugos -> reikalingi ir esminiai įstatyminiai pokyčiai. Konkrečiai „elektroninis fiskalas“ duotų didelį impulsą IT technologijų diegimui.
- Skatinti MVI skaitmeninimą -> kiek susipažinau, orientuotas į gaminančius/teikiančius paslaugas. Visgi dar ir prekyboje nėra pakankamas skaitmenizacijos lygis, jis neatitinka vartotojų lūkesčių. Toks apribojimas neskaitins skaitmenizacijos (labai daug laukia finansavimo galimybių).

ELM atstovas(-ė): Dėl rėmimo: visais laikais ERPF buvo orientuotas į gamintojus ir paslaugų teikėjus. Prekybos neleidžia finansuoti reglamentų/valstybės pagalbos taisyklės.

Transparency International Lietuva atstovas(-ė):

- Kodėl mažai kalbam apie viešųjų pirkimų arba valstybės suteikiamų galimybių konkuruoti dėl ES ar nacionalinio biudžeto paslaugų skaitmenizavimo? Neatsiejama pokalbio dalis – VP duomenų atvėrimas irgi svarbi tema. Šiuo metu dokumente to nėra – gal yra priežastis kodėl nėra?
- Programa – per platus dokumentas, kad turėtume aiškius prioritetus (kai kalbam apie duomenų atvėrimą). Dabar kiek teko susidurti su institucijom, dauguma tikslų atrodo labai ambicingi, žinant, koks lygis yra viešam/privačiam sektoriui apie atvirus duomenis. Atotrūkis nuo tikslų ir realybės. Reikia aiškių sėkmės kriterijų.
- Mokslas – šiuo metu dauguma tyrėjų, kurie nori dirbti su duomenimis ir konkuruoti ES, susiduria, kad LMT reikalauja visas paraiškas teikti lietuviškai, tai yra nepatogu, sumažina tyrimo rezultatų panaudojamumą – verta atkreipti į tai dėmesį, pradėkim nuo pamatinių dalykų. Tyrėjai kankinasi, kokį lietuvišką žodį „išrasti“ paraiškose.

ELM atstovas(-ė): Pagrindinis dokumentas yra NPP ir Plėtros programos. Skaitmeninimo plėtros programa bus atskira, po ja seks plėtros programos priemonės. Kuo skirsis kitas periodas nuo šio – visi finansavimo šaltiniai bus apimti plėtros programose. Dabar kalbam tik apie vieną vienintelį šaltinį – ERPF, kuris yra apribotas labai griežtų taisyklių *[ką galima finansuoti ir ko negalima]*.

Skaitmeninių paslaugų kūrimas (1.2.3. veikla)

NVO organizacijų/POV atstovas(-ė): 1.2.3. Gal reikėtų kurti ne tik vartotojui patrauklių, bet ir mašinoms draugiškų paslaugų kūrimą? Verslas galėtų „ant viršaus“ sukurti vartotojui draugiškas prieigas prie paslaugų.

CPVA atstovas(-ė): Labai taiklios investavimo kryptys. Lietuvoje nėra jokio programinio vientiso sprendimo, kad galėtume matyti realiu laiku e.paslaugų rodiklius. Negalim įvertinti ko reikia, kas pasiteisina. Ką pastebėjo CPVA, kas nepasiteisino – tai kai paslaugos skirtos mažas pajamas turintiems, socialiai remtiniems asmenims; novatoriškoms; nišinėms paslaugoms. Nepaisant to, investicijų tęstinumas į e.paslaugų kūrimą išlaikomas. Toliau reikėtų investuoti ne į kiekį, bet į keletą pagrindinių sudėtinių el. paslaugų pagal gyvenimo įvykį. Norėčiau pasitikslinti, ar tai išliko, ar koncentruojamės į 6-7 sudėtines paslaugas?

ELM atstovas(-ė): Taip, finansavimas stipriai ribotas ir kontroliuojamas EK. Ten, kur yra efektas, ten ir investuosim.

CPVA atstovas(-ė): Nenumatome tarpvalstybinių veiksmų. Ar tai teisinga? Jei toliau į sudėtines paslaugas investuosim, gali reikėti užtikrinti prieinamumą kitiems ES piliečiams. Dėl tikslinės grupės - abejoju, ar pažeidžiamos grupės yra tinkamas pasirinkimas. Paslaugos yra visiems skirtos (pirmiausia miestiečiams).

ELM atstovas(-ė): Dėl tarpvalstybinių paslaugų: toks tikslas jau įtrauktas į Valstybės skaitmeninės plėtros programą.

ELM atstovas(-ė): Yra griežtas EK reikalavimas, kad reikia horizontaliuosius principus integruoti, iš to ir atsiranda tos siauros tikslinės grupės. Neužtenka paprastų tikslinių grupių (t.y. „piliečiai“).

CPVA atstovas(-ė): Sudėtinės paslaugos yra patogios verslui/piliečiui, pavienės paslaugos sugrupuojamos ir pateikiamos. Dabar kuriamos 12 sudėtinių paslaugų.

INFOBALT atstovas(-ė): Būtų laikas VLK finansuoti patiems e.sveikatą ir e.sveikatą jau išimti iš ES finansavimo. Reikia nac. biudžete numatyti lėšų palaikymui. Siūlau e.sveikatą išimti – turi būti išlaikoma tos įstaigos, kurios įrankis tai yra. Vienareikšmiškai.

Elektroninės atpažinties priemonės (1.2.4 veikla)

NVO organizacijų/POV atstovas(-ė): Didžiąją problemą yra tai, kad yra padaryti e.Valdžios vartai, kurie teikia el. atpažinties priemonę, bet tai yra neprieinama visiems kitiems. Daugybė pavyzdžių, kai reikia atpažinties priemonių, bet sudėtinga panaudoti. Kodėl nepadaryti tarptautinio standarto?

E. parašas – irgi padaryta pakankamai sudėtinga specifikacija jo, kai reikia klientui e.parašo, kai pasižiūri į parašo techninę specifikaciją, visiems rankos nusvyra ir daro kažką kitaip, paprasčiau. Arba yra keletas tiekėjų, kurie pakankamai brangiai tą apmokestina. Estai ne tik e.parašą sukūrė, bet ir atviro kodo biblioteką, kad visi galėtų įsigyvendinti el. parašą. Remiuosi Facebook, Github ir kitų populiarių portalų pavyzdžiais. Kurie teikia API, o API pagrindu kuriasi daugybė visokių paslaugų ir Facebook, Github ir kitų teikiamos paslaugos išplečiamos įvairiausiais būdais.

Informacinių išteklių infrastruktūros konsolidavimas (1.2.5 veikla)

INFOBALT atstovas(-ė): Konsolidacija yra nukreipta į visą Lietuvą. Ar reiškia, kad uždaram konsolidaciją kaip projektą ir nefinansuosim toliau?

EIM atstovas(-ė): Regionuose nėra ką konsoliduoti, bet kalbama ir apie duomenų atvėrimą.

EIM atstovas(-ė): Yra įvairių niuansų. Įmonių regionas yra interpretuojamas pagal jų registracijos vietą. Pavyzdžiui, kalbant apie viešąją infrastruktūrą – „lokacija“ gali būti sostinės regione, o naudos gavėjai gali būti Vidurio ir Vakarų Lietuvos regione. Investicijos skaičiuojasi proporcingai gyventojų skaičiui.

INFOBALT atstovas(-ė): Kiek skirsim konsolidacijai ir kada ją užbaigsim? Prototipas – labai gerai, dabar reikia 100 proc. jį įgyvendinti.

EIM atstovas(-ė): Konsolidacija yra finansuojama iš kelių šaltinių:

- 1) 2014-2020 2 prioritetas
- 2) Ateities Ekonomikos DNR (iš ReactEU – tai yra 13 prioritetas, daugiau lėšų 2014-2020 ERPF fondui – Europa dabar derasi dėl ReactEU reglamento)
- 3) Recovery Resilience Facility (kas netinkama iš React EU – nes jis bus skirtas tik viešoms investicijoms)
- 4) Likučiai bus finansuojami iš 2021-2027 Programos

NVO organizacijų/POV atstovas(-ė): 1.2.5 Dėl infrastruktūros konsolidavimo, matau, kad supainioti dalykai. Infrastruktūros konsolidavimas negali užtikrinti registrų sąveikumo. Bent jau nėra aišku, kaip tai planuojama daryti.

EIM atstovas(-ė): Kuo toliau, tuo daugiau nežinomybės. Geras klausimas, kada konsolidaciją užbaigsim. Turi būti padaryta 100 proc., nes jei padarysim mažiau, tai nėra prasmės. Dabar su 2014-2020 fondais padengėme tik 30 proc. konsolidacijos už tuos 35 mln. Dabar reikia pabaigti, tam reikia surasti lėšų. Matom didžiąją riziką, kad projektas bus nesėkmingas, jei nebus užtikrintas finansavimas. Šiai dienai reikia pasidžiaugti, kad matome progresą dėl finansavimo, bet turime tik 30 proc. to ko reikia.

Kai šiandien kalbam apie skaitmeninimą, painiojamas skaitmeninimas ir konsolidavimas. Turime aiškias sąvokas įvesti, kai kalbam apie skaitmeninimą – atviri duomenys, aplikacijos, sukūrimas, protingos aplikacijos, bendra valstybės analitika – visa tai, kas sukuria pridėtinę vertę. Ką darom konsolidavime – nesusię su skaitmeninimu, tai yra pagrindas skaitmeninimui. Konsolidavimas – mašinos pakabos sutvarkymas, kad automobilis riedėtų saugiai. Turim horizontalią funkciją, kur privalom pasenusią infrastruktūrą sukelti į vieną vietą (skirtingi DC, bet centralizuoti procesai). Paprašėme 3 mln. iš DNR plano (iš viso reikia 10 mln.). Tačiau kai kurios konsolidacijos veiklos

nefinansuojamos (kompiuterizuotų darbo vietų (KDV) priežiūra, tinklų valdymas – dalį daro Infostruktūra, dalį IVPK, reiktų atjungti, DC klausimas ne visiškai aiškus).

Iš techninės pusės – kai tvarkom pakabą, realiai sąveikumo neužtikrinam. Konsoliduojam iki taikomosios programinės įrangos, tačiau „nesikišame į integracijos“. Bet tvarkingai sukonsolidavus viską, daug lengviau užtikrinti IS sąveikumą – greičiai kitokie, galimybės kitokios. Dabar perkeliame viską „a sis“ – neperdarom sąsajų, bet analizuojame jas. Kai sukelsim – bus lengviau su duomenų atvėrimu ir sutvarkymu.

ELM atstovas(-ė): KDV yra einamosios lėšos - ES fondai to niekaip negali finansuoti. Mes kalbame apie priežiūros konsolidavimą. Nėra tikslas suvežti visko į vieną vietą, tikslas valdyti viską iš vienos vietos.

ELM atstovas(-ė): Procesų efektyvinimas turi vykti per centralizuotą valdymą. Kai kalbame apie KDV, visi paminėjo kibernetinį saugumą. Tai reiškia, kad visų elementų saugumas apibrėžiamas per silpną vietą. KDV yra „silpna vieta“ per mažai skiriame jai dėmesio. Jei kompiuteriai jungiasi nesaugūs, o žmonės neapmokomi – turėsime problemų (nesvarbu, kad tinklai saugūs).

INFOBALT atstovas(-ė): Konsolidacija yra efektyviausias būdas valdyti infrastruktūros resursus. Norėčiau atkreipti ELM dėmesį – jei kalbam apie konsolidaciją, tai Registrų centras neturėtų iš dar vienos auditorijos pasidaryti „server room‘ą“. Jei Registrų centras dar užpildas, jie turėtų jau dabar sumiguoti į duomenų centrą.

Viešųjų institucijų duomenų atvėrimas (1.2.6. veikla)

Transparency International Lietuva atstovas(-ė): Dėl viešojo sektoriaus duomenų atvėrimo: kelčiau klausimą, kodėl tai numatyta tik Vidurio ir Vakarų regione?

NVO organizacijų/POV atstovas(-ė): Nepaminėtas esminis dalykas – duomenų inventORIZACIJA, asmens duomenų apsauga, bei vieši/atviri duomenys. Be to, uždari duomenys turi taip pat būti naudojami. Yra atviri duomenys ir vieši duomenys. Galima atverti ir viešus duomenis, kuriuose yra asmens duomenų. Tik tuo atveju, reikia užtikrinti asmens duomenų valdymą pagal GDPR. Tam reikia tokio dalyko, kaip MyData portalas ir aiškaus teisinio pagrindimo, kaip vieši asmens duomenys gali būti naudojami.

Informacinės visuomenės plėtros komiteto atstovas(-ė): Valstybinis portalas MyData – kokio asmens, kokie duomenys naudojami. MyData – seniai prasidėjęs judėjimas. Dabar kai kurių įstaigų (pvz. Sodra) klientai gali pamatyti, kokius tavo duomenis Sodra naudoja ir kada. Pavyzdžiui, jei dalį duomenų Registrų centras nori perduoti, asmuo turi matyti, kad verslas nori panaudoti jo duomenis ir vieningai sutikti arba nesutikti. Žr. <https://data.gov.lt/opening/tips>

INFOBALT atstovas(-ė): Kodėl atvirus duomenis darysim tik VVL, kai didieji duomenys yra Vilniuje? BDAR yra labai svarbus klausimas. Daug kas „prisidengia“ BDAR, kad neatvėrinėtų duomenų. Apie įmonės duomenys turi būti atverti. VK turim pasakymus, kur mes esam, EK matavimus, kur mes esam. Esame gale. Ko nenorėčiau matyti aktyviai finansuojant iš Programos – „hakatonių“, GovTech. Jų atveju realūs pinigai dažnai nueina viešinimo veikloms. IVPK jau turi portalą, tiesiog reikia kad įstaigos duomenis atiduotų. Atiduokit duomenis, padarykit privalomą metodiką, ir turėsime proveržį. Neturėtume tiek daug dėmesio skirti regionams, kai mums labiausiai reikia RC, VMI, Sodros, Veterinarijos, ar NMA duomenų.

Informacinės visuomenės plėtros komiteto atstovas(-ė): Kiek valstybė pati skyrė specialistų tam procesui suvaldyti? Tai yra bendravimas su institucijomis, kurios neturi supratimo, kas yra atviri duomenys. Mes negalime kalbėti apie platesnį supratimą, kai turime virš 400 sistemų ir 2 žmones, kurie tuo užsiima. Įrankį jau pasiruošėme, bet reikia visų institucijų mastu duomenų atvėrimo. Kai institucijose atsiranda žmonės, kurie supranta institucijos turimus duomenis ir inventoriuoja, tada įvyksta pokytis.

Veiklai „Jungimasis į Europos atvirojo mokslo debesį“ konkrečių komentarų nepateikta.

2 prioritetas „Žalesnė Lietuva: Energijos vartojimo efektyvumas, AEI, energijos tinklai“ (Programos uždaviniai 2.1, 2.2, 2.3, 2.8)

Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
Bendri pastebėjimai. Uždaviniai 2.1, 2.2, 2.3		
Pritarimas šalies energetikos politikai	Socialiniai partneriai, iš esmės, pritaria pagrindinėms Lietuvos energetikos politikos kryptims, įtvirtintoms Lietuvos energetinės nepriklausomybės strategijoje. Suprantama, nuomonių skirtumo esama, taip kaip ir baltų dėmelių energetikos strategijoje, tačiau bendras pritarimas yra. Tai ypač reikšmingas ir pozityvus faktorius, kadangi diskusija nebuvo apsunkinta ginčais dėl šalies energetikos politikos. Esminių prieštaravimų dėl programos uždavinių ir veiklų iš socialinių partnerių nebuvo, todėl galima konstatuoti, kad uždaviniams ir veikloms diskusijos metu buvo pritarta.	-
Motyvacija įgyvendinti uždavinius	Diskusijos metu vyravo stipri socialinių partnerių motyvacija siekti energijos vartojimo efektyvumo ir skatinti atnaujinančią energiją. Šią išvadą galima laikyti svarbiausia, nes kuomet yra motyvacija, tai uždaviniai bus įgyvendinti.	-
Sinergija tarp Energetikos ir Aplinkos ministerijų	Diskusijos metu vyravo sinergija tarp Energetikos ir Aplinkos ministerijų atstovų (energijos efektyvumo, renovacijos ir kt. klausimais). Paprastai tarp institucijų trūksta susikalbėjimo, tad šis atvejis sveikintinas.	-
Įgyvendinimo problema – vėlavimai	2014-2020 m. finansinio laikotarpio patirtis parodė, kad priemonių įgyvendinimas vėlavo 1-2 metus	Atsižvelgti į 2014-2020 m. finansavimo laikotarpio patirtį, identifikuoti pagrindines vėlavimo priežastis ir siekti jų išvengti 2021-2027 m. finansiniu laikotarpiu.
Bendri pastebėjimai. Uždavinys 2.8		
Dalyvių aktyvumas nebuvo didelis	Šio uždavinio socialinių partnerių segmentas skirtingas nei pirmųjų trijų, nes turėjo dalyvauti transporto sektoriaus ir savivaldos (ypač didžiųjų miestų) atstovai. Tikėtina, kad minėti socialiniai partneriai vangiau dalyvavo dėl laiko planavimo priežasčių, nes nenorėjo „laukti“ kol vyksta diskusija dėl pirmųjų trijų uždavinių.	Ateityje, su socialiniais partneriais ir ekspertais vykdant konsultacijas dėl programos, diskusiją dėl uždavinio 2.8 organizuoti atskirai.
Uždavinys 2.1 „Skatinti naudoti energijos vartojimo efektyvumą didinančias priemones ir mažinti šiltnamio dujų išmetimus“		
Ar uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	Nuo 2027 m. ATL sistema bus keičiama ir, tikėtina, biokuras nebebus priskiriamas žaliajai energetikai.	Įvertinti šią aplinkybę bei, esant reikalui, priemones papildyti naujos kartos šilumos siurblių naudojimu CŠT sistemose. Gali būti taip, kad biomasės panaudojimo galimybės bus išnaudotos, o kitos priemonės nenumatytos.
	Renovavus daugiabučius pastatus šilumos tiekimo įrenginių galingumas tapo per didelis.	Atsižvelgti į 2014-2020 m. patirtį, (Ilgalinos atvejis) geriau įvertinti bei koordinuoti renovacijos mastą ir šilumos ar kitų energijos tiekimo

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
		įrenginių galingumo poreikį.
	Dėl sėkmingai įgyvendintos komunalinių ūkių reformos krito šilumos kaina, todėl krito ir privataus asmens finansinė motyvacija renovacijai.	Įvertinti susidariusią situaciją ir ieškoti labiau motyvuojančių finansavimo schemų.
	Tarp programos veiklų nėra numatyta kvartalinė renovacija.	Atsižvelgiant į tai, kad kvartalinės renovacijos metu numatomos ne tik energetinio efektyvumo didinimo, bet ir infrastruktūros atnaujinimo, gyvenamosios aplinkos sutvarkymo veiklos, siūloma įvertinti galimybes finansuoti platesnio spektro veiklas, susijusias su kvartaline renovacija ir apimančias ne tik energetinio efektyvumo didinimą. Esant tokiai galimybei kvartalinės renovacijos veiklą įtraukti į programą.
	Šiai dienai Lietuvoje iš maždaug 35 tūkst. daugiabučių pusė, t.y. apie 17 tūkst., nėra prijungti prie CŠT. Klausimas: ar juos jungti prie CŠT, ar jų šildymą spręsti kitokių technologijų pagalba (įrengiant saulės elektrines, šilumos siurblius ir pan.) Vienareikšmiško atsakymo nėra, kadangi, viena vertus, didelis vartotojų skaičius CŠT sukuria masto ekonomiką ir mažina kaštus, tačiau kita vertus, technologijų pažanga, nauja gaminančio vartotojo kultūra ir jai skirti sprendimai pasiūlo labai konkurencingas sąlygas, kad šilumos vartotojai nebenori jungtis prie CŠT.	Gera, kad ši problema yra žinoma ir įvardinta, tačiau, kadangi aiškaus ir vienareikšmiško atsakymo į klausimą nėra, rekomendacija būtų tokia: išlaikyti klausimą valstybės institucijų ir socialinių partnerių darbotvarkėje, keisti informaciją, stebėti padėtį, o sprendimus dėl tolesnių žingsnių priimti skaidriai, prie apskrito stalo.
	1 tūkst. daugiabučių prijungimui prie CŠT reikia 100 mln. eurų. Įvertinant, kad šiai dienai yra 17 tūkst. daugiabučių neprijungtų prie CŠT, iškyla finansavimo masto problema – tokio masto finansavimas užtikrintas nebus. Todėl šią problemą siūloma spręsti įgyvendinant inovatyvius technologinius sprendimus, tokius kaip nulinės emisijos namus ir miestelius.	Siūloma svarstyti inovatyvius technologinius sprendimus, tokius kaip nulinės emisijos namai ir miesteliai.
	Kai kuriais atvejais pastatus būtų efektyviau nugriauti, o ne renovuoti.	Atsižvelgiant į tai, kad yra inicijuojamas pastatų griovimo įstatymas, kuriuo siekiama sureguliuoti teisinius aspektus tarp turto savininkų, rengiant konkrečių veiklų finansavimo sąlygų aprašus atsižvelgti į įstatymo reguliacines nuostatas. Rekomendacija aktuali, jei įstatymas bus priimtas.
Kurioms veikloms ir jų įgyvendinimo būdams turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys?	ŠESD išmetimų mažinimo ir AEI dalies didinimo tikslai labai ambicingi, juos pasiekti bus sunku, tiek Lietuvai, tiek kitoms ES šalims narėms.	Parengus galutinį priemonių rinkinį būtų tikslinga įvertinti siūlomas priemones pagal jų efektyvumą ir jas prioretizuoti.
Uždavinys 2.2 „Skatinti naudoti atsinaujinančiąją energiją“		
Ar kiekvienam uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis	Besivystant technologijoms ir atitinkamai didėjant strateginei vandenilio, kaip alternatyvaus degalų/energijos šaltinio, svarbai dekarbonizacijos tikslais tikslinga numatyti galimybę finansuoti vandenilio (t.y. tiek mėlynojo, tiek žaliojo) gamybos, slėgimo/skystinimo, saugojimo, krovos bei	Įvertinti galimybę įtraukti veiklą, susijusią su vandenilio, kaip alternatyvaus degalų/energijos šaltinio, plėtra.

Klausimai	Pastebėjimai/komentaras	Susijusios rekomendacijos
pasiekti užsibrėžtų tikslų?	transportavimo sausuma ir jūra infrastruktūros plėtrą. Nepaisant to, kad gamtinės dujos yra iškastinis kuras, SGD šiai dienai yra vienintelė švaresnio kuro alternatyva sunkiajame transporte. SGD platforma siūlo aiškiau aprašyti paramos, šiai kuro rūšiai reglamentavimą: 1) trūksta apibrėžtumo, kaip bus vertinama rinkos situacija, t.y., kaip konkrečiai bus pamatuojamas įkrovimo stotelių ar degalinių „trūkumas“ (47 psl.); 2) nepakankamas aiškumas apibrėžiant vidaus degimo variklius, t.y. naudojančius ir nenaudojančius alternatyvų kurą, o konkrečiai SGD (47 psl.); 3) Įvertinant, kad SGD kuras naudojamas sunkiajame transporte, tai SGD įkrovimo/užpylimo infrastruktūros plėtojimas turėtų būti remiamas ne tik probleminėse ar komerciškai nepatraukliose vietose, bet ir ties logistikos centrais (48 psl.); 4) nepakankamas aiškumas apibrėžiant AEI ir alternatyviais degalais varomas komercinės transporto priemonės – siūloma suvienodinti (50 psl.).	Įvertinti galimybes patikslinti veiklų aprašymus. Detalūs pasiūlymai dėl sąvokų ir apibrėžimų nurodyti Lietuvos SGD platformos rašte, kurio kopija pridedama kaip šio skyriaus priedas Nr. 1. SGD yra modernus alternatyvus kuras – juo varomas transportas išmeta reikšmingai mažiau ŠESD, yra per pus tylėsnis nei klasikinis dyzelinis, turi kitų privalumų, tačiau, vis tik, tai yra iškastinis kuras ir tai yra pagrindinė SGD dilema. Todėl sprendimus dėl SGD statuso ir panaudojimo reikėtų priimti atviro ir skaidraus visų suinteresuotų šalių dialogo būdu.
Kurioms veikloms ir jų įgyvendinimo būdams turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys?	ŠESD išmetimų mažinimo ir AEI dalies didinimo tikslai labai ambicingi, juos pasiekti bus sunku, tiek Lietuvai, tiek kitoms ES šalims narėms.	Parengus galutinį priemonių rinkinį būtų tikslinga įvertinti siūlomas priemones pagal jų efektyvumą ir jas prioritetizuoti.
Uždavinys 2.3 „Kurti pažangiąsias elektros energijos sistemas ir tinklus, taip pat energijos kaupimo vietas lygmeniu sprendimus už TEN-E ribų“		
Ar kiekvienam uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	Rengiant priemones ir jų aprašus turėtų būti atskiriamos veiklos, tokios kaip AEI integravimas ir valdymo sprendimų diegimas.	Įvertinti galimybę atskirti AEI integravimo ir valdymo sprendimų diegimo priemones ir pagal galimybes atsižvelgti.
Uždavinys 2.8 „Skatinti darnų įvairiarūšių judumą miestuose“		
Ar kiekvienam uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	2014-2020 m. finansinio laikotarpio ekologiškų autobusų įsigijimo priemonės finansavimo sąlygų apraše numatyti reikalavimai yra per daug griežti.	Rengiant 2021-2027 m. ekologiškų autobusų įsigijimo priemonės finansavimo sąlygų aprašą užtikrinti pareiškėjams palankias finansavimo sąlygas, atsisakyti perteklinių reikalavimų.
	Reikėtų apsvarstyti reguliacines (ribojimo) priemones, kuriomis būtų siekiama sumažinti transporto taršą miestuose.	Įvertinti galimybę ir poreikį taikyti reguliacines priemones (pavyzdžiui, taršių automobilių neįsileidimą į miestą) siekiant sumažinti transporto taršą miestuose. Reguliacines priemones derinti su planuojamomis investicinėmis priemonėmis.
	Nepakankamai aiški sąvoka „švarios transporto priemonės“ (60 psl.)	Įvertinti galimybę patikslinti veiklos aprašymą nurodant švarios transporto priemonės apibrėžimą arba jį pakeičiant. Detalūs

Klausimai	Pastebėjimai/komentaras	Susijusios rekomendacijos
		pasiūlymai dėl sąvokų apibrėžimų nurodyti Lietuvos SGD platformos rašte, kurio kopija pridėdama kaip šio skyriaus priedas Nr. 1.
	Veiksmų programos projekte (61 psl.) nurodomi ribojimai susiję su transporto priemonių su vidaus degimo varikliu patekimu į nustatytas miestų zonas. Reglamentuojant transporto priemonių patekimą į mažos taršos zonas Alternatyviųjų degalų įstatymo projekte nurodoma, kad netarši transporto priemonė – tai netarši transporto priemonė be vidaus degimo variklio arba su vidaus degimo varikliu, naudojančiu alternatyviuosius degalus ir išmetančiu anglies dioksido mažiau kaip 1g/km arba mažiau kaip 1g/kWh.	Įvertinti galimybę patikslinti veiklos aprašyme vartojamą sąvoką „netaršios transporto priemonės“. Detalus pasiūlymai dėl sąvokos apibrėžimo nurodyti Lietuvos SGD platformos rašte, kurio kopija pridėdama kaip šio skyriaus priedas Nr. 1.
	Neaišku, kuri metodika– TTW (tank-to-wheel) ar WTW well-to-wheel – bus taikoma vertinant „nulinės emisijos transporto priemones“. (62 psl.)	Įvertinti galimybę patikslinti veiklos aprašymą ir nurodyti, kokiais principais vadovaujantis bus vertinamos transporto priemonės emisijos. Klausimas detalizuotas Lietuvos SGD platformos rašte, kurio kopija pridėdama kaip šio skyriaus priedas Nr. 1.
	Darnaus judumo planų tikslų pasiekimui planuojamas finansavimas nėra pakankamas, ypač Lietuvos regionų mažesniems miestams.	Planuojant stebėsenos rodiklius, susijusius su darnaus judumo planų įgyvendinimu, atsižvelgti, kad planuojamas finansavimas nėra pakankamas įgyvendinti visas darnaus judumo planuose numatytas priemones. Rengiant konkrečias priemones atsižvelgti į finansavimo galimybių apribojimus ir prioritetą teikti didžiausią poveikį turinčioms priemonėms, nurodytoms darnaus judumo planuose.
Kurioms veikloms ir jų įgyvendinimo būdams turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys?	Yra svarbu užtikrinti patogų centrinių miesto stočių pasiekimą iš miestų mikrorajonų. Taip pat svarbu užtikrinti miesto centro ir svarbiausių valstybinių institucijų bei verslo centrų pasiekimą iš centrinių miesto stočių, visų pirma, darbo tikslais. Susisiekimas į ir iš centrinių miesto stočių visuomeniniu transportu turi būti greitesnis nei individualiu automobiliu. Prekių, siuntų pristatymo miestuose paslaugų teikėjai turėtų naudoti hibridines, ar kitokias mažiau taršias technologijas.	Įgyvendinant darnaus judumo planuose numatytas priemones įvertinti centrinių miesto stočių greitesnio ir patogesnio pasiekimo bei judėjimo iš centrinių miesto stočių aspektus. Teikti prioritetą priemonėms, sprendžiančioms šį klausimą. Įvertinti galimybę į Programą įtraukti priemones, skatinančias prekių ir siuntų pristatymo paslaugų teikėjus miestuose, naudoti hibridines, ar kitokias mažiau taršias technologijas.

Diskusijos santrauka

2020 m. rugsėjo 21 d.

Teminėje diskusijoje „Žalesnė Lietuva: Energijos vartojimo efektyvumas, AEI, energijos tinklai“ dalyvauti buvo pakviesta 116 asmenų: FM, EM, SM, AM, ŽŪM, EIM atstovai, socialiniai-ekonominiai partneriai ir ekspertai. Diskusijoje iš viso dalyvavo 83 žmonės, kurie nurodė atstovaujantys 42 skirtingoms institucijoms:

1. Finansų ministerija;
2. Energetikos ministerija;
3. Susisiekimo ministerija;
4. Aplinkos ministerija;
5. Ekonomikos ir inovacijų ministerija;
6. Lietuvos verslo paramos agentūra;
7. Aplinkos projektų valdymo agentūra;
8. Centrinė projektų valdymo agentūra;
9. Lietuvos energetikos institutas;
10. Valstybinė energetikos reguliavimo taryba;
11. AB LITGRID;
12. Gamtinių dujų perdavimo sistemos operatorius Ambergrid;
13. AB „Energijos skirstymo operatorius“ (ESO);
14. Lietuvos atsinaujinančių išteklių energetikos konfederacija;
15. Klaipėdos nafta (SGD platforma);
16. UAB „Enerstena“;
17. Lietuvos saulės energetikos asociacija;
18. Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija
19. BOD grupė;
20. EPSO-G;
21. Lietuvos biomasės energetikos asociacija LITBIOMA;
22. Lietuvos vartotojų organizacijų aljansas;
23. Lietuvos pramonininkų konfederacija;
24. Lietuvos savivaldybių asociacija (Energetikos komitetas);
25. Lietuvos energetikos konsultantų asociacija;
26. Baltpool;
27. Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras;
28. SĮ Susisiekimo paslaugos;
29. Vilniaus miesto savivaldybės administracija (Energetikos skyrius, Šilumos ir vandens ūkio poskyris);
30. Kauno miesto savivaldybė (Būsto modernizavimo, administravimo ir energetikos skyrius, Investicijų ir projektų skyrius)
31. Klaipėdos miesto savivaldybės administracija (Transporto skyrius, Projektų skyrius);
32. Mažeikių r. savivaldybės administracija;
33. UAB „Sustainable business solutions“;
34. UAB „Elektrėnų komunalinis ūkis“;
35. UAB „Trakų energija“;
36. UAB „Solnovus Group“;
37. UAB „Saulės grąža“;
38. AB „Panevėžio energija“;
39. UAB „ADDECO“;
40. UAB „Solet Technics“;
41. IVECO;
42. Vytauto Didžiojo universitetas

Žemiau pateikiama diskusijos santrauka.

Siūlymai dėl uždavinio 2.1 „Skatinti naudoti energijos vartojimo efektyvumą didinančias priemones ir mažinti šiltnamio dujų išmetimus“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti? Komentarų nepateikta.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų. Komentarų nepateikta.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Tarp siūlomų veiklų nėra karšto vandens ruošimo. Kai kuriuos pastatus efektyviau būtų nugriauti, o ne renovuoti

Mažeikių rajono savivaldybės atstovas(-ė): Tarp siūlomų veiklų nėra karšto vandens ruošimo. Gana efektyvu karštą vandenį ruošti saulės kolektoriais, o veiklose tai nėra nenumatyta. Pritariu planuojamoms investicijoms į šilumos siurblius ir kuro katilus, bet manau, kad reikėtų paramos saulės kolektoriams. Dėl viešųjų pastatų renovacijos, siūlau apsvarstyti, kad kai kuriuos viešuosius pastatus efektyviau būtų nugriauti ir statyti naujus pastatus.

Renovavus daugiabučius pastatus šilumos tiekimo įrenginių galingumas tapo per didelis

Aplinkos ministerijos atstovas(-ė): Yra miestų, kurie artėja prie 100 proc. daugiabučių pastatų renovacijos. Kai jie renovuojami, paaiškėja, kad esamas biokuro katilas yra per galingas ir jį reikia keisti (Ignalinos pavyzdys). Ar bus numatomos priemonės, kuriomis bus remiami savivaldybių šilumos tiekėjai ir jų gamybos formavimas. Ar bus investuojama tik į šilumos siurblius ir absorbcinius dalykus, ar bus remiamas ir biokuro katilų keitimas?

Paskatos renovacijai iš privataus asmens mažėja

„Baltpool“ atstovas(-ė): Renovacijai vėl yra skiriamas didelis dėmesys. Turint omenyje, kad didelis dėmesys skiriamas jau 10-12 metų, tačiau renovacijos reikšmingas įsibėgėjimas vyksta epizodiškai, noriu atkreipti dėmesį, kad paskatos renovacijai iš privataus asmens mažėja. Šiuo metu, dėl sėkmingos komunalinių ūkių reformos, yra sumažėjusi šilumos kaina (lyginant su 2012 m. šildymo kilovatvalandės kaina yra daugiau nei 50 proc. mažesnė). Esant tokiai situacijai paskatų renovacijai iš privataus asmens labai stipriai sumažėja, nes statybų kaštai dideli, o šilumos kaina kritusi.

Nulinės emisijos namų diegimo rėmimo ir kvartalinės renovacijos veiklų trūkumas

LVPA atstovas(-ė): Tarp veiklų pasigendu prie centralizuotų šilumos tinklų (toliau –CŠT) neprijungtų, nulinės emisijos namų diegimo rėmimo. Tai būtų labai naudingas dalykas. Keliose Europos šalyse apjungiami ne tik vienas, bet keli namai. Tarp veiklų, numatytų investicijų programoje, pasigendu kvartalinės renovacijos, apie kurią pristatydamas uždavinio veiklas kalbėjo Aplinkos ministerija, ir mažosios renovacijos, kur renovuojami tik šilumos paskirstymo punktai.

Energetikos ministerijos atstovas(-ė): Galimybė daugiabučiuose įsidiegti kolektorius ir taip paruošti arba papildomai pašildyti karštą vandenį yra numatoma pagal Klimato kaitos programą. Dėl viešųjų pastatų griovimo, pritariu šiai veiklai. Pagal turimos infrastruktūros rodiklį Lietuva yra viena pirmaujančių Europoje ir klausimas, ar turima infrastruktūra yra išnaudojama efektyviai, ar ji kuria vertę, ar yra našta.

Energetikos ministerijos atstovas(-ė): Katilų atitikimo renovacijos tempams klausimas reikalauja didelio susikalbėjimo. CŠT pajėgumų strategija turi atsižvelgti į renovacijos tempus ir minėtas Ignalinos pavyzdys yra vienas iš tų, kai renovacija buvo pažengusi, tačiau buvo nepakankamai įvertintas poreikis energijos gamybai. Kalbant apie daugiabučius, jų yra 35 tūkst. ir beveik pusė jų nėra prisijungę prie CŠT tinklo. Tai reiškia, kad jie arba kūrenasi iškastiniu kuru, arba naudoja biokurą ir turi savo atskiras katilines. Kyla klausimas, ar reikia stengtis maksimaliai visus daugiabučius prijungti prie CŠT tinklo, ar suteikti jiems galimybę įsidiegti saulės elektrinę su šilumos siurbliais. Pastarasis variantas kainos atžvilgiu yra netgi konkurencingesnis sprendinys. Energetikos ministerija (toliau – EM) tokioje

situacijoje yra numaćiusi dvi galimybes: daugiabućiams, esantiems šalia trasų, numatomas finansavimas prisijungimui prie CŠT, kitiems suteikiama galimybė neprisijungiant prie CŠT tapti žalesniais ir atsakyti iškastinio kuro arba pasikeisti biokuro katilais. Noriu akcentuoti, kad šios priemonės nėra finansuojamos iš ES struktūrinių fondų, tai numatoma iš kitų instrumentų – Atsparumo ir gaivinimo fondo. Mažoji renovacija taip pat yra finansuojama, bet iš Klimato kaitos programos.

Priežastys, dėl kurių mažoji renovacija nėra sėkminga

UAB „Elektrėnų komunalinis ūkis“ atstovas (-ė): Mažoji renovacija nėra sėkminga dėl 3 priežasčių: 1) komunalinis ūkis turi imti kreditą savo vardu, bet neturi pinigų; 2) VIPA siūlo 4,5 proc. palūkanas, tai tikrai daug ir 3) tokių įmonių uždarbis yra neapibrėžtas. Komunalinio ūkio atstovai turi eiti pas gyventojus, siūlyti priemonę ir daryti ją nemokamai arba pasakyti gyventojams, kad jie turės susimokėti. Dėl prijungimo prie CŠT, iš praktinės pusės, galiu pateikti pavyzdį, kad norėjo prijungti Vievio seniūniją, kur trasa eina kitoje gatvės pusėje, tačiau apskaićiavo, kad prijungimas kainuotų apie 20 tūkst., o katilai kainavo 6 tūkst. Eur ir juos įrengė be paramos. Todėl atkreipiu dėmesį, kad prijungimas prie CŠT yra gana problematiškas.

Trūksta aiškaus priemonių prioritetizavimo

Lietuvos atsinaujinančių išteklių energetikos konfederacijos atstovas (-ė)/ Lietuvos pramoninkų konfederacijos atstovas (-ė): Pasigendu priemonių prioritetizavimo. 2021 m. greićiausiai reikės parengti dar ambicingesnį Atsinaujinanćios energijos ir klimato kaitos planą su dar didesnėmis CO₂ mažinimo ir AEI dalies didinimo ambicijomis. Dabartinis ES lėšų panaudojimo planas yra parengtas vienam scenarijui, bet nėra plano B: ką darysime, jei reikės žymiai daugiau pasiekti iki 2030 m. Nėra atsarginių priemonių sąrašo, todėl siūlau išskaidyti priemones į tokias, kurios yra svarbios, ir tokias, kurios yra svarbiausios.

Daugiabućių, neprijungtų prie CŠT, finansavimo masto problema. Pasiūlymas: išnaudoti technologines galimybes ir kurti nulinės emisijos miestelius

Lietuvos saulės energetikos asociacijos atstovas (-ė): Palankiai vertinu, kad kalbama apie prie CŠT neprijungtus namus. Visgi atkreipiu dėmesį į reikalingą finansavimo mastą. Šiuo metu yra apie 17 tūkst. namų, neprijungtų prie CŠT. Jei norėtume prijungti bent 1 tūkst. reikia 100 mln. Eur., todėl abejoju, kad kiti fondai, be struktūrinės ES paramos, gali pakelti tokį krūvį. Yra galimybė kurti ne tik nulinės emisijos namus, bet ir nulinės emisijos miestelius, saulės energija ir šilumos siurbliais pakeićiant mažų miestelių katilines. Siūlau išnaudoti technologines galimybes ir dėti akcentą nulinės emisijos miesteliams.

Energetikos ministerijos atstovas(-ė): Pristatyme įvardintos keturios priemonės yra laikomos paćiomis efektyviausiomis ir duoda didžiausią pokytį efektyvumo rodikliuose. Priemonės, apie kurias kalbėjo Lietuvos saulės energetikos asociacijos atstovas (-ė), numatoma finansuoti iš kitų finansinių šaltinių.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Ne viskas yra finansuojama ES lėšomis. Kvartalinė renovacija išlieka prioritetu, šiuo metu galvojame didinti apimtį įtraukiant papildomas priemones, nes Aplinkos ministerija (toliau – AM) buvo kritikuojama dėl per mažos investicijų grąžos. Įtraukus daugiau priemonių išlaidos paaugtų ir jos nebūtina būtų susiję vien tik su energetiniu efektyvumu, todėl gali būti netinkamos finansuoti pagal investicijų programą. Dėkoju už pastabą, ją ketiname apsvarstyti, pasitarti, kiek įmanoma ES lėšomis finansuoti platesnį spektrą veiksmų. Dėl pastatų griovimo klausimo, šiuo metu yra inicijuojamas griovimo įstatymas, kuris sureguliuotų teisinius aspektus tarp turto naudotojų, nes 100 proc. sutikimą griauti, ypać daugiabućio namo atveju, beveik neįmanoma.

Kiti siūlymai, pastebėjimai

UAB „Elektrėnų komunalinis ūkis“ atstovas (-ė): Siekiant renovacijai gauti paramą kyla problemų, kai pastato 50 proc. priklauso savivaldybei ir 50 proc. uždarajai akcinei bendrovei.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): 2014-2020 m. finansiniu periodu yra renovuojami visų tipų pastatai, ne tik savivaldybių, bet ir privatūs pastatai. Jau šiuo metu įmanoma kombinuoti skirtingas priemones.

Siūlymai dėl uždavinio 2.2 „Skatinti naudoti atsinaujinančiąją energiją“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti? Lietuvos pramoninkų konfederacijos (LPK) atstovas (-ė): Nagrinėtą investicijų programą laikau subalansuotu pasiūlymu, kuris atspindi dabartinę raidą energetikos ir tikslų siekimą. Dėkoju už nuveiktą darbą.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų. Komentarų nepateikta.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Pasiūlymas: veiklas papildyti naujos kartos šilumos siurblių naudojimu CŠT sistemose

LPK atstovas (-ė): Nuo 2027 m. ATL sistema bus keičiama ir tikėtina, kad gali nutikti taip, jog biokuras nebus priskiriamas žaliajai energetikai, o tai labai svarbi veikla Lietuvoje, susijusi su AEI naudojimu ir CŠT sektoriuje. 2014-2020 m. finansinio periodo patirtis rodo, įgyvendinant priemones vėlavome 1-2 metus, todėl siūlau veiklas papildyti naujos kartos šilumos siurblių naudojimu CŠT sistemose, nes ateityje išsėmsime biomasės panaudojimo galimybes, o kitos veiklos nebus numatytos.

Pasiūlymas: daugiabučiuose statyti saulės baterijas ir gaminti elektrą

UAB „Elektrėnų komunalinis ūkis“ atstovas (-ė): Jei daugiabučiuose statysime šilumos siurblius ir jais gaminsime karštą vandenį, likusiems gyventojams brangs šiluma. Šilumos suvartojimas vasarą yra mažesnis ir nuostoliai siekia apie 40 proc., todėl kuo daugiau pristatysime šilumos siurblių tuo tie nuostoliai didės ir automatiškai didės kaina. Vietoj to siūlau geriau leisti statyti saulės baterijas ir gaminti elektrą. Saulės baterijų įrengimas labiau apsimokėtų devynaukščiuose ir aukštesniuose namuose.

Mažeikių rajono savivaldybės atstovas(-ė): Kokia yra ŽŪM ir EM pozicija dėl biometano, biodujų gamybos plėtros ir skatinimo?

AEI plėtrai transporto sektoriuje užtikrinti būtinas strateginis planas bei reguliacinės priemonės

Iveco atstovas (-ė): Bet kokios šiandien įgyvendinamos priemonės rezultatai, geriausiu atveju, bus matomi tik 2023 m. Bet koks naujas technologinis pasiūlymas negali būti įgyvendinamas iškart, kadangi infrastruktūrai vystyti reikalingi sprendimai, įstatyminė bazė, gamybos proceso pakeitimai, kurių įdiegimas užtrunka. Tai galioja tiek siekiant metanu važiuojančių automobilių plėtros, tiek elektromobilių plėtros, tiek naujai atsiradusios vandenilio technologijos. Lietuvai būtina priimti strateginį planą, kuris turėtų matyti bent 10 metų į priekį, kad būtų išvengta bėgimo technologijai iš paskos. Norint pasiekti užsibrėžtus tikslus turi atsirasti ir reguliacinės priemonės (pavyzdžiui, miesto taršos įstatymas). Įstatymu turėtų būti daroma prevencija transporto rūšims, perkant automobilius.

Energetikos ministerijos atstovas(-ė): AEI srityje didžiausias pokytis turi atsirasti transporto sektoriuje. Elektros gamyboje gana sparčiai judame AEI plėtros kryptimi. ES struktūrinių fondų lėšomis pagrinde investuojama į gaminančių vartotojų schemas skatinimą, taip pat energijos bendrijų rėmimą, mažąją generaciją ir CŠT. Siekiant pokyčio transporto sektoriuje atsiranda poreikis turėti įstatyminę bazę. Už kuro gamybą, alternatyvių degalų gamybą atsakinga EM, o už vartojimo pusę, parko atnaujinimą – SM. Kaip tik šią savaitę komitetuose svarstomas alternatyvių degalų įstatymo projektas, kuris užduoda teisinį pagrindą visai transformacijai. EM yra numaciusi biometano gamybos skatinimo priemonę. Dėl šilumos siurblių plėtros, EM nenori sukelti supriešinimo, todėl dabar transformacija vyksta gaminančių vartotojų srityje ir pirmiausiai yra numatoma skatinti iškastinio kuro pakeitimą AEI pastatuose, neprijungtuose prie CŠT. Neplanuojama atjunginėti pastatų nuo CŠT, o ten kur jie prijungti prie CŠT, planuojama juos žalinti ir diegti AEI.

Susisiekimo ministerijos atstovas (-ė): Sutinku, kad transporto žalinimo ir darymo mažiau taršiu iššūkiai yra milžiniški ir transporto sektorius iki šiol su tokiais iššūkiais nebuvo susidūręs. Užsibrėžtiems tikslams pasiekti reikia kardinalių priemonių, kurios didele dalimi visuomenei gali būti nepatrauklios. Čia reikalingas ryžtas ir politinis apsisprendimas. Priemonių, pateikiamų šiame uždavinyje, nepakanka pasiekti užsibrėžto tikslo, reikalingos ir teisinės, administracinės ir kitos finansinės priemonės. Jų esame

numatę Nacionaliniame energetikos ir klimato srities veiksmų plane ir bendra visų veiklų ir priemonių apimtis turėtų leisti pasiekti užsibrėžtų tikslų. Dėl plano su 10 metų perspektyva, šiuo metu yra baigiama rengti Susisiekimo plėtros strategija iki 2050 m. Pagrindiniai akcentai yra į ŠESD mažinimą ir AEI naudojimą.

Iveco atstovas (-ė): Rengiant strateginius dokumentus jų rengėjams siūlau konsultuotis su naujų technologijų gamintojais. Planuose turi būti identifikuotos tam tikros kryptys, kokias technologijas bus siekiama naudoti ir užsibrėžiami tikslai, nes technologinis pasiruošimas užtrunka maždaug 5-7 metus.

Priemonių vertinimas atsižvelgiant į socioekonominį poveikį

Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos atstovas (-ė): Ar planuojama naujas paramos priemones vertinti atsižvelgiant į socioekonominį poveikį (vietinė tarša, energetinis saugumas), nes dažnai individualūs projektai prieštarauja viešajam interesui.

Energetikos ministerijos atstovas(-ė): Yra numatomas visos programos (visų numatomų investicijų) vertinimas. Atskiri investiciniai projektai yra vertinami kaštų naudos analizės būdu. Teikiant paraiškas yra naudojama bendra metodologija ir pareiškėjai turi parengti paraišką, kurioje įvertinimas socialinis-ekonominis poveikis.

LVPA atstovas (-ė): Kada planuojama pristatyti Energetikos ministerijos investicijų prioritetų rodiklių sistemą?

Energetikos ministerijos atstovas(-ė): Spalio pradžioje, kartu su trečiąją programos versija bus pateikiama ir rodiklių sistema.

Siūlymai dėl uždavinio 2.3 „Kurti pažangiąsias elektros energijos sistemas ir tinklus, taip pat energijos kaupimo vietas lygmeniu sprendimus už TEN-E ribų“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti? Komentarų nepateikta.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų. Komentarų nepateikta.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

AEI integravimo ir valdymo sprendimų diegimo veiklų atskyrimas

ESO atstovas (-ė): Įvardintos priemonės aktualios. Turiu vienintelį pastebėjimą, kad teikiant paramą būtų galima atskirti tam tikrą veiklą, tokia kaip AEI integravimas ir valdymo sprendimų diegimas, nes tuomet ESO tampa sudėtinga sureitinguoti tinklo dalis, linijas, objektus, kad būtų išpildomi visi uždavinio tikslai. Ateityje bendradarbiaujant siūlau labiau atsižvelgti į apribojimus. Jei tikslas yra užtikrinti tinklo pasirengimą dėl AEI šuolio, tai kad būtų mažiau apribojimų pačiose investicijų programose.

Energetikos ministerijos atstovas(-ė): Dabar kalbame apie veiklas, kurios yra platesnės ir kurios atsiras investicijų programoje. Patvirtinus programą, bus svarstomos detalės, kuriamos detalios priemonės. Tvirtinant priemones ir jų finansavimo sąlygų aprašus su operatoriais derinsime sąlygas, bandysime surasti kompromisą.

Litgrid atstovas (-ė): Kokie ES reglamentai neleidžia investuoti į perdavimo tinklą, į jo patikimumą bei stabilumą?

Energetikos ministerijos atstovas(-ė): Naujuosiuose ES fondų reglamentuose (Sanglaudos fondo, ERPF) nėra numatyta jokių investicijų į perdavimo tinklą. Kad ši sritis nefinansuojama akcentavo ir EK. Perdavimo tinklą galima stiprinti Europos infrastruktūros tinklų priemonės (CEF) pagalba.

Siūlymai dėl uždavinio 2.8 „Skatinti darnų įvairiarūši judumą miestuose“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti? Komentarų nepateikta.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Centrinių miestų stočių pasiekiamumas

Moderatorius (-ė): Norėčiau paminėti centrinių miestų stočių pasiekiamumo iš miesto mikrorajono ar miesto centro problemą. Tarpmiestiniu visuomeniniu transportu atvykus į stotį (geležinkelio ar autobusų) yra nepakankamai efektyvus tolimesnis judėjimas į miestą/ miesto centrą. Nėra efektyvus ir spartus tokių stočių pasiekimas iš įvairių miestų rajonų. Tai nemotyvuoja žmones naudotis visuomeniniu tarpmiestiniu transportu. Centrinės stotys turėtų būti pasiekiamos žymiai sparčiau, būtina užtikrinti, kad visuomeninis transportas būtų greitesnis už individualų, kad būtų įvairiarūšio transporto pasirinkimas.

Iveco atstovas (-ė): Pritariu išsakytoms mintims ir manau, kad viešasis transportas turėtų būti konkurencingesnis.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Ribotos finansinės galimybės įgyvendinti visas Darnaus judumo planų veiklas

Mažeikių rajono savivaldybės atstovas(-ė): Veiklos ir priemonės yra geros, tačiau abejoju ar jas pavyks įgyvendinti dėl ribotų finansinių galimybių. Įgyvendinti visus 18 darnaus judumo planų Lietuvai reiktų 2,5 mlrd. Eur. Galiu pasidžiaugti, kad iš darnaus judumo planų priemonių Mažeikių sav. geriausiai sekasi tiesti dviračių takus. Mažeikiuose autobusų parkas turi 60 autobusų, o sumažinti CO₂ išmetimus iki 2030 m. reiktų apie 20 mln. per metus, o savivaldybė tokių finansų neturi. Pastebiu ir į visuomenės nenorą atsakyti individualaus transporto. Gyventojai vietoj žaliųjų erdvių kūrimo labiau palaiko daugiabučių kiemų asfaltavimą – stovėjimo aikštelių įrengimą. Siūlau iš valstybės pusės nustatyti reikalavimą. Iš AM ir LRVK tikimės ne tik skatinimo, bet ir sankcijų.

Susisiekimo ministerijos atstovas (-ė): Savivaldose yra individuali teisė imtis skatinančių ir draudžiančių priemonių. Niekas nenori imtis kardinalių drausminių priemonių. Savivaldybės ir pačios turėtų būti aktyvios sprendimų priėmimo. Sprendimo reikia tiek savivaldybių, tiek valstybės reguliacinėms priemonėms.

Elektrinių autobusų techninės priežiūros klausimas

UAB „Elektrėnų komunalinis ūkis“ atstovas (-ė): Prieš 5-6 metus visa Lietuva gavo elektrinių autobusų, tačiau dabar jie nenaudojami. Po keleto metų baigėsi baterijos, kurių keitimas yra labai brangus ir tam nepakanka lėšų. Taip pat norėčiau atkreipti dėmesį į sudėtingas 2014-2020 m. priemonės įgyvendinimo sąlygas. Norėjome teikti paraišką dėl autobusų įsigijimo, bet kadangi vyksta įmonės restruktūrizavimas, negali pasinaudoti parama, nes įsipareigojimus turės vykdyti senoji įmonė. Ar nėra galimybės pakeisti aprašus?

Susisiekimo ministerijos atstovas (-ė): Sutinku, kad 2014-2020 m. finansavimo laikotarpyje, finansavimo aprašas dėl ekologiškų autobusų įsigijimo yra pakankamai griežtas. Dėl jo susilaukėme daug pastabų ir turėjome diskusijų su savivaldybių atstovais. Rengiant naują finansavimo aprašą pasistengsime jį padaryti patrauklesnį savivaldybėms.

Pasiūlymas miestuose diegti inovatyvius sprendimus

Moderatorius (-ė): darnaus judumo klausimas aktualus ir krovinių gabenimui. Kai kurios Lietuvos įmonės transformuoja vidaus degimo variklius varomus mažo galingumo krovinius automobilius į hibridinius. Kalbant apie elektrinius autobusus, Klaipėdoje yra pagamintas lietuviškas elektrinis autobusas. Siūlau paskatinti į miestus diegti inovatyvius sprendimus, kurie iš esmės jau yra. Pavyzdžiui pašto automobiliai, siuntų pristatymo automobiliai galėtų būti hibridiniai, vidaus degimo variklius važiuotų už miesto, o mieste baterija.

Susisiekimo ministerijos atstovas (-ė): Klaipėdos elektrinių autobusų gamintojai savo plėtrai domisi įvairiomis galimybėmis. Jų gaminamas autobusas yra išimtinai miesto autobusas, pritaikytas važiuoti

tik mieste. Dėl logistikos sprendimų, kad miestuose važiuotų švaresni automobiliai, darnaus judumo planuose yra numatytos miestų logistikos priemonės.

Iveco atstovas (-ė): Norėčiau paminėti miestų dekarbonizacijos pavyzdį Skandinavijoje. Čia didelį vaidmenį atlieka savivaldybės, jos priima sprendimą įsigyti elektromobilius ar dujomis varomus automobilius (komercinius, miesto aptarnavimui). Vienas miestelis Suomijoje paskelbė, kad nuo 2030 m. neįsileis taršaus transporto, todėl būtina priimti sprendimus, prevencinius sprendimus.

Priedas prie rekomendacijų, skirtų temai 2 prioritetas „Žalesnė Lietuva: Energijos vartojimo efektyvumas, AEI, energijos tinklai“ (Programos uždaviniai 2.1, 2.2, 2.3, 2.8) Nr. 1

„Žalesnė Lietuva: Energijos vartojimo efektyvumas, AEI, energijos tinklai“ rekomendacijose minimo SGD platformos rašto kopija.

Lietuvos Respublikos energetikos ministerijai
El. p. info@enmin.lt

2020-09-28

Nr. 13

Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijai
El. p. sumin@sumin.lt

VšĮ Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai
El. p. info@estep.lt, i.urbonaite@estep.lt

DĖL 2021–2027 M. ES FONDŲ INVESTICIJŲ PROGRAMOS PROJEKTO

Lietuvos SGD platforma išnagrinėjo 2021–2027 m. ES fondų investicijų programos Lietuvai projektą (toliau – Veiksmų programos projektas) bei teikia pastebėjimus dėl siūlytinų koreguoti/papildyti Veiksmų programos projekto nuostatų:

1. Konkretus uždavinys 2.2.:

1.1. Veiksmų programos projekte (47 psl.) nurodoma: „Norint paskatinti sparčiau naudoti tvarius alternatyvius transporto degalus, bus remiamas viešųjų įkrovimo stotelių ir degalų papildymo punktų įrengimas tose vietose, kur dar yra jų trūkumas“. Iš pateiktos formuluotės nėra aišku, kuom vadovaujantis bus vertinamas papildymo punktų infrastruktūros išvystymo lygis, t.y. ar infrastruktūra pakankama, ar egzistuoja jų trūkumas. Akcentuotina, kad Alternatyviųjų degalų įstatymo projekte iki 2025 m. yra numatoma *ne mažiau kaip 2* suskystintųjų gamtinių dujų (toliau – SGD) pildymo punktų infrastruktūros plėtra (t.y. numatyta *ne 2 vnt., o ne mažiau kaip 2 vnt.*). Papildant, pradžiai 2 SGD pildymo punktų įrengimas prisidės prie bazinės infrastruktūros užtikrinimo, tačiau anaipol nebus pakankamas ilgalaikėje perspektyvoje. Trūkumas šių degalų atveju egzistuos ir toliau, atitinkamai būtina užtikrinti galimybę tolesnei jų plėtrai bei finansavimui iš 2021-2027 m. ES fondų. Siūlome patikslinti Veiksmų programos projektą ir/ar kitus tolesnius susijusius dokumentus papildant kriterijais ar kita informacija, aktualia siekiant objektyviai įvertinti rinkos situaciją dėl pildymo punktų konkrečių degalų atveju infrastruktūros išvystymo Lietuvoje lygio ir atitinkamai plėtros poreikio.

1.2. Veiksmų programos projekte (47 psl.) nurodoma: „Atsižvelgiant į griežtėjančius ES reikalavimus dėl išmetamų oro teršalų transporto priemonėms su *vidaus degimo varikliu* ir siekiant pradėti sparčiau naudoti daugiau mažataršių ir netaršių transporto priemonių, gyventojai ir įmonės bus skatinami pirmenybę teikti *alternatyviu kuru* varomoms transporto priemonėms ir laivams“. Pažymime, kad SGD varoma transporto priemonė yra su vidaus degimo varikliu (toliau – VDV), tačiau SGD yra ir alternatyvieji degalai. Taigi, susiduriama su priešpriešomis Veiksmų programos projekte vienu atveju SGD transportą priskiriant prie VDV priemonių, kurias numatoma riboti, kitu atveju priskiriant prie alternatyviais degalais varomų transporto priemonių, kurias priešingai – siekiama skatinti. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, siūlome papildyti Veiksmų programos projekte transporto priemonių su VDV ribojimo atveju naudojamą sąvoką išdėstant ją taip – „VDV, išskyrus naudojančius alternatyvius degalus“.

1.3. Veiksmų programos projekte (48 psl.) nurodoma: „Diegti degalų iš AEI gamybos infrastruktūrą, mažinant neigiamą transporto sektoriaus poveikį aplinkai ir klimatui“. Tai viena iš

Veiksmų programos projekte numatytų pavyzdinių veiklų. Tikslinant Veiksmų programos projektą ir/ar rengiant kitus susijusius dokumentus siūlome į finansavimo kryptis įtraukti ir vandenilio, kaip alternatyviųjų degalų/energijos šaltinio, infrastruktūros plėtrą. Besivystant technologijoms ir atitinkamai didėjant strateginei vandenilio svarbai dekarbonizacijos tikslais tikslinga numatyti galimybę finansuoti vandenilio (t.y. tiek mėlynojo, tiek žaliojo) gamybos, slėgimo/skystinimo, saugojimo, krovos bei transportavimo sausuma ir jūra infrastruktūros plėtrą. Neabejotinai svarbu numatyti galimybę iš 2021-2027 m. ES fondų finansuoti ir CO₂, sugaudoamo mėlynojo vandenilio gamybos metu, skystinimo, saugojimo, krovos bei transportavimo sausuma ir jūra infrastruktūros plėtrą.

1.4. Veiksmų programos projekte (48 psl.) nurodoma: „Skatinti transporto sektoriuje naudoti AEI, įrengiant alternatyviųjų degalų užpildymo/įkrovimo infrastruktūrą: prioritetą bus teikiamas viešosios infrastruktūros įrengimui probleminėse/komerciškai nepatraukliose vietose šalia valstybinės reikšmės kelių ir miestų teritorijose“. Pažymime, kad SGD yra vienintelė šiuo metu egzistuojanti švaraus kuro alternatyva sunkiajame transporte (kitos transporto rūšys, pvz. lengvieji automobiliai, turi išvystytas elektros ar vandenilio technologijas), atitinkamai šių degalų papildymo punktų infrastruktūros plėtros atveju prioritetą ir poreikis dėl investicijų turi koncentruotis tose vietose, kur yra pagrindiniai logistiniai centrai. Prašome atsižvelgti ir numatyti galimybę SGD atveju prioritetą taikyti toms papildymo degalų punktų vietoms, kurios turi didžiausią potencialą SGD sunkiajame transporte atveju.

1.5. Veiksmų programos projekte (48 psl.) nurodoma: „Komerčio transporto priemonių įsigijimui/pagaminimui ir (ar) pritaikymui numatoma naudoti finansinę priemonę. Įgyvendinant veiklą prioritetą bus teikiamas transporto priemonių, *darančių didžiausią ŠESD mažinimo efektą*, įsigijimui, pagaminimui ir (ar) pritaikymui“. Primintina, kad pereinamuoju laikotarpiu iki 2030 m. gamtinės dujos (t.y. SGD ir suslėgtos) yra vienintelė efektyvi alternatyva pakeisti dyzelinį kurą sunkiajame transporte (SGD - ypatingai tolimojo susisiekimo atveju) ir todėl prioritetą dėl didžiausio ŠESD mažinimo efekto gali tapti realia kliūtimi sunkiojo transporto finansavimui ir virsmui švaresnio link. Atitinkamai siūlome formuojant finansavimo kryptis sunkiųjų transportą išskirti į atskirą subsektorių arba numatyti kitą alternatyvų sprendimą, kuris užtikrintų finansavimo iš 2021-2027 m. ES fondų ir alternatyviųjų degalų sunkiajame transporte plėtros galimybę.

1.6. Veiksmų programos projekte (49 psl.) nurodoma: „Pagrindinės tikslinės grupės: ... biodegalų ir biodujų gamintojai, viešąsias, komunalines ar kitas komercines paslaugas teikiančios įmonės, alternatyviais degalais varomų transporto priemonių savininkai“. Siūlytina pakoreguoti tikslinių grupių sąrašą papildant jį alternatyviųjų degalų pildymo punktų ir susijusios infrastruktūros vystytojais.

1.7. Veiksmų programos projekte (50 psl.) nurodoma: „Finansinė priemonė: komercinės alternatyviųjų degalų infrastruktūros plėtrai bei *AEI naudojančių komercinių transporto priemonių įsigijimui*, gamybai ir (ar) pritaikymui matome potencialą naudoti finansinę priemonę (nauja). Priemonės įgyvendinimo metu numatoma finansuoti (privatinių įmonių patiriamas išlaidas, įrengiant elektromobilių ir kitų alternatyviųjų degalų užpildymo/įkrovimo taškus, *alternatyviais degalais varomų komercinio transporto priemonių įsigijimą*, ... nulinės emisijos transporto priemonių įsigijimą taksi ir pavėžėjimo paslaugas teikiančioms įmonėms“. Pirmame šios pastraipos sakinyje nurodomos planuojamos finansuoti AEI varomos komercinės transporto priemonės, antrame - alternatyviais degalais varomos transporto priemonės. Siūlome suvienodinti ir naudoti alternatyviųjų degalų sąvoką, kuri apima ir AEI.

2. Konkretus uždavinys 2.8.:

2.1. Veiksmų programos projekte (60 psl.) nurodoma: „Lietuva turi imtis skubių veiksmų mažinant ŠESD, plėsti viešojo transporto sistemą bei didinti *švarių transporto priemonių* dalį joje, plėsti elektromobilių įkrovimo tinklus, gerinti šaligatvių kokybę bei dviračio takų sistemos vientisumą“. Iš Veiksmų programos projekte pateiktos informacijos nėra aišku, kas yra švari transporto priemonė. Prašome konkretizuoti nurodant švarios transporto priemonės apibrėžimą ir/ar naudoti sąvokas, naudojamas aktualiuose ir/ar rengiamuose teisės aktuose ir/ar kituose

dokumentuose, pvz. Alternatyviųjų degalų įstatymo projekte naudojama netaršios transporto priemonės sąvoka.

2.2. Veiksmų programos projekte (61 psl.) nurodoma: „... prioritetas įgyvendinant Lietuvos didžiųjų miestų darnaus judumo planus bus skiriamas projektams, kurių įgyvendinimas prisidėtų prie NECP numatytų priemonių, tokių kaip viešojo transporto prieinamumo ir naudojimosi didinimas, *transporto priemonių su vidaus degimo varikliu patekimo į nustatytas miestų zonas ribojimas*, eismo spūsčių mažinimas ir kt.“. Atkreipiame dėmesį, kad reglamentuojant transporto priemonių patekimą į mažos taršos zonas Alternatyviųjų degalų įstatymo projekte nėra rišamasi vien tik prie to, ar transporto priemonė yra su vidaus degimo varikliu. Alternatyviųjų degalų įstatymo projekte nurodoma, kad mažos taršos zona – tai savivaldybės tarybos nustatyta miesto teritorija, kurioje ribojamas arba visiškai draudžiamas transporto priemonių eismas, išskyrus visai netaršias transporto priemones, kai tuo tarpu visai netarši transporto priemonė – tai netarši transporto priemonė *be vidaus degimo variklio arba su vidaus degimo varikliu*, naudojančiu alternatyviuosius degalus ir išmetančiu anglies dioksido (CO₂) mažiau kaip 1 g/km arba mažiau kaip 1 g/kWh. Prašome atsižvelgti į pateiktą pastabą rengiant Veiksmų programos projekto tikslinimus ir/ar kitus tolesnius dokumentus.

2.3. Veiksmų programos projekte (62 psl.) nurodoma: „Skatinti gyventojus naudotis viešuoju transportu, įsigyjant *AEI naudojančias vietinio susisiekimo viešojo transporto priemones*: bus toliau investuojama į viešojo transporto priemonių parko atnaujinimą, įsigyjant *alternatyviais degalais varomas transporto priemones*, taip pat sudarant galimybę įrengti alternatyvių degalų infrastruktūros stacionarias stoteles autobusų parkų teritorijose“. Prašome patikslinti formuluotę (žr. pastabą Nr. 1.7). Papildomai prašome konkretizuoti, ar Veiksmų programos projekte naudojama *vietinio susisiekimo* sąvoka apima miestinį/priemiestinį bei tarp miestinių viešąjį transportą.

2.4. Veiksmų programos projekte (62 psl.) nurodoma: „Prioritetas bus teikiamas įsigyjant nulines emisijos transporto priemones“. Prašome konkretizuoti, kokiais principais vadovaujantis bus vertinamos transporto priemonės emisijos, t.y. ar finansavimo atveju bus taikomas TTW (tank-to-wheel) vertinimo metodas, kuomet nevertinamas šaltinis/kilmė ir skaičiuojamos tik „išmetimo vamzdžio“ CO₂ emisijos, ar WTW (well-to-wheel) vertinimo metodika, kuomet vertinama ir kuro kilmė. Pažymime, kad pastarojo atveju siekiant užtikrinti nulines emisijas degalai (pvz. elektra, vandenilis, bio kilmės dujos) turi būti tik iš AEI.

2.5. Veiksmų programos projekte (62 psl.) nurodoma: „Pagrindinės tikslinės grupės: ... AEI naudojančių vietinio susisiekimo viešojo transporto priemonių naudotojai“. Siūlome naudoti alternatyviųjų degalų sąvoką, kuri apima ir AEI sąvoką.

Lietuvos SGD platforma yra pasiruošusi atsakyti į iškilusius klausimus bei diskutuoti numatant didžiausią naudą kuriančias bei strateginių tikslų įgyvendinimo siekiančias priemones.

SGD platformos pirmininkas

Darius Šilenskis

Viktorija Šniolienė, v.snioliene@kn.lt, +370 694 75 448

2 prioritetas „Žalesnė Lietuva: Vandenių ir biologinės įvairovės apsauga, prisitaikymas prie klimato kaitos“ (Programos uždaviniai 2.4, 2.5, 2.7)

Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
Bendri pastebėjimai	Nėra aišku, ar diskusijoje aptartų Investicijų programos uždavinių bei veiklų rezultatai neprieštaraus, „nepaneigs“ vienas kito.	Būtina labai aiškiai nurodyti kiekvienos veiklos sąsajas su uždavinio tikslu. Taip pat būtina užtikrinti, kad kiekvienas uždavinys ir veikla atitiktų Nacionalinio pažangos plano numatytas gaires. Numatomi rezultatai neturėtų paneigti vienas kito, dėl to siūloma atidžiai peržiūrėti visus siūlomus susijusius uždavinius ir jų veiklas, aiškiai įvardijant siekiamus rezultatus ir užtikrinant jų suderinamumą.
Uždavinys 2.4 „Skatinti prisitaikymą prie klimato kaitos, rizikos prevenciją ir atsparumą nelaimėms, atsižvelgiant į ekosistemos pagrįstus metodus“		
Ar uždavinio intervencijų logika yra aiški?	Kai kurios numatomos veiklos, pavyzdžiui, garsinių sirenų įrengimas nėra aiškiai susijusios su prisitaikymu prie klimato kaitos.	Su Vidaus reikalų ministerija suderinti garsinių sirenų įrengimo veiklos detales ir pagrįsti šios veiklos būtinybę šiame uždavinyje arba perkelti ją prie kito uždavinio veiklų.
Ar atliepiami visi svarbiausi specifiniai iššūkiai, susiję su konkrečia sritimi bei šių iššūkių priežastys?	Per mažai ar visai neatspindėti hidrologinių sausrų iššūkiai.	Į Programą siūloma įtraukti hidrologinių sausrų rizikos valdymo ir mažinimo veiklas/priemones. Atsižvelgiant į tai, kad hidrologinių sausrų klausimas politikos formavimo srityje yra naujas, pirmiausia, siūloma įtraukti hidrologinių sausrų tyrimo, prognozavimo ir tam tikrų ūkio šakų, veikiančių sausrų, poreikių nustatymo priemones.
Ar uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	Skirtingos ministerijos, įgyvendindamos skirtingus finansinius instrumentus gali potencialiai veikti skirtingomis kryptimis. Pavyzdžiui, upių vagų gilinimo darbai, atliekami ar planuojami atlikti Aplinkos ministerijos ir finansuojami pagal Investicijų veiksmų programą, nebūtinai dera su šlapynių ir natūralios tėkmės atstatymo darbais, įgyvendinamais Žemės ūkio ministerijos ir finansuojamais pagal Kaimo plėtros programą.	- Būtina užtikrinti veiklų koordinavimą su Žemės ūkio ministerija, kad pastarosios numatytos veiklos nedubliuotų ar neprieštarautų Aplinkos ministerijos numatytoms veikloms. - Taip pat būtina užtikrinti ir Susisiekimo ministerijos numatomų veiklų, susijusių su vandens kelių valdymu, suderinamumą su aplinkos apsaugos priemonėmis (veiklomis), įgyvendinamomis kitų institucijų. - Rengiamuose Upių baseinų rajono priemonių programose siūloma aiškiai identifikuoti planuojamas veiklas, jų finansavimo šaltinius ir už įgyvendinimą atsakingas institucijas.
	Uždavinio ir jo veiklų aprašyme pasigesta ekosistemomis pagrįsto požiūrio, nors tai deklaruojama uždavinio pavadinime.	Peržiūrėti uždavinio veiklų aprašymą ir aiškiai nurodyti, kaip užtikrinamas ekosistemomis grįstas požiūris.
Kurioms veikloms ir jų įgyvendinimo būdams turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys?	Pabrėžiama visuomenės švietimo apie klimato kaitą svarba.	Programos įgyvendinimo metu skirti pakankamą dėmesį jau suplanuotoms visuomenės švietimo ir informavimo apie klimato kaitą veikloms. Prioritetą skirti priemonėms, kurios ne tik informuoja visuomenę, bet ir keičia jų požiūrį.

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
Uždavinys 2.5 „Vandens prieinamumo ir tvaraus vandens išteklių valdymo skatinimas“		
Ar uždavinio intervencijų logika yra aiški?	Efektyviai planuoti investicijas trukdo tai, jog iki šiol yra neparengti kai kurie svarbūs vandentvarkos sektoriaus strateginiai dokumentai.	Atsižvelgiant į tai, kad dalies svarbių strateginių dokumentų parengimo terminus reglamentuoja ES direktyvos ir todėl jie bus parengti tik jau pradėjus įgyvendinti ES fondų investicijų programą, būtina užtikrinti savalaikį ir kiek įmanoma spartesnį šių dokumentų parengimą, kad jų nuostatos į Programą būtų integruotos kuo operatyviau.
Ar atliepami visi svarbiausi specifiniai iššūkiai, susiję su konkrečia sritimi bei šių iššūkių priežastys?	Vandenų srities problemos nesikeičia jau daugelį metų ir planuojamos 2021-2027 m. ES investicijų programos veiklos iš esmės atspindi tuos pačius iššūkius, kuriuos sprendė ir ankstesnės programos. Ankstesnių finansavimo laikotarpių patirtis rodo, kad dalis lėšų buvo panaudota netikslingai ir neefektyviai (pvz. vandens telkinių būklės gerinimui), tad vėl tenka investuoti į tų pačių problemų sprendimą.	Planuojant investicijas vandens telkinių būklės gerinimui, vystyti glaudų dialogą su Žemės ūkio ministerija dėl įgyvendinamų priemonių pakankamumo ir suderinamumo.
	Vienas iš svarbiausių vandens telkinių taršos šaltinių yra žemės ūkio veikla, tačiau Programoje nėra numatyta šios taršos mažinimui skirtų intervencijų. Žemės ūkio taršos mažinimo priemonių įgyvendinimas daugiausia yra finansuojamas Kaimo plėtros programos lėšomis, tačiau ši programa nepajėgi finansuoti priemonių tokia apimtimi, kokia yra reikalinga.	Patikslinti žemės ūkio taršos mažinimo priemonių poreikį ir įvertinti galimybes kai kurias jų finansuoti ES investicijų programos lėšomis pagal 2.5 uždavinį.
Ar uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	Siekiant užtikrinti efektyvų vandens išteklių valdymą numatytos investicijos į modernių aplinkos tyrimų ir monitoringo metodų diegimą, tačiau nepaminėta, ar bus finansuojami ekspertiniai tyrimai bei studijos, skirtos tam tikrų aplinkos veiksnių (pvz. hidrologinių sausrų), jų poveikio vertinimui, referentinių sąlygų, būklės klasifikavimo sistemos tikslinimui.	Į finansuotinių veiklų sąrašą įtraukti tyrimus ir ekspertizes, kurie trečiuosiuose upių baseinų rajonų (UBR) valdymo planuose bus įvardinti kaip reikalingi efektyviam vandens išteklių valdymui užtikrinti.
	Vertinant 2.5 uždavinio įgyvendinimui suplanuotas veiklas buvo išsakyta pastebėjimas, kad sėkmingam kai kurių veiklų, tokių kaip vandentvarkos įmonių stambinimas, įgyvendinimui yra būtinas politinis sutarimas.	Viena iš veiklų, numatytų pasiekti pagal 2.5 uždavinį, yra geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros modernizavimas ir plėtra, skatinant vandentvarkos įmonių stambinimą. Numatyta, kad prioritetas bus teikiamas savo veiklą konsoliduojančioms vandens įmonėms. Šio prioriteto įgyvendinimas tiesiogiai susijęs su vykdoma vandentvarkos sektoriaus įmonių reforma, kurios įgyvendinimas dėl suinteresuotų pusių nepritarimo reformai gali užtrukti. Būtina įvertinti šios rizikos dydį ir numatyti valdymo priemones bei galimus intervencijos koregavimo veiksmus.
	Aplinkos apsaugos agentūros, vienos iš pagrindinių priemonės įgyvendinančių institucijų, administracinių ir žmogiškųjų išteklių trūkumas įvardijamas kaip kliūtis sėkmingam veiklų įgyvendinimui.	Stiprinti galimų pareiškėjų (Aplinkos apsaugos agentūros ir kitų valstybinių aplinkos apsaugos institucijų) kompetencijas projektų valdymo srityje.
	Kaip viena iš esminių prastą vandens	Siekiant, kad nebūtų investuojama į sritį,

Klausimai	Pastebėjimai/komentarai	Susijusios rekomendacijos
	išteklų būklę lemiančių įvardijama neefektyviai veikianti kontrolės sistema. Nemažą dalį vandensaugos problemų galima išspręsti be investicijų, teisinėmis ir organizacinėmis priemonėmis stiprinant kontrolės sistemą.	kurią galima pagerinti reguliacinėmis priemonėmis, siūloma peržiūrėti kontrolės sistemą ir imtis priemonių, didinančių kontrolės sistemos efektyvumą.
Kurioms veikloms ir jų įgyvendinimo būdams turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys?	Konkrečios veiklos, kurioms turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys, nebuvo įvardintos, tačiau buvo akcentuojama, kad planuojant intervencijas pirmenybė bus teikiama strateginiuose dokumentuose (atnaujintuose UBR valdymo planuose ir priemonių programose, potvynių rizikos valdymo planuose, priemonių programoje gerai Lietuvos Baltijos jūros būklei pasiekti ir kt.) identifikuotoms reikalingoms vandens išteklių valdymo priemonėms.	Programos įgyvendinimo laikotarpiu rekomenduojama: - Atsižvelgti į naujai parengtų strateginių dokumentų išvadas ir rekomendacijas ir atitinkamai tikslinti priemones; - Atsižvelgti į ankstesnių finansavimo laikotarpių patirtį ir rengiant priemonių finansavimo aprašus numatyti saugiklius, užtikrinsiančius efektyvų ir rezultatų priemonių įgyvendinimą; - Užtikrinti pagal skirtingus uždavinius finansuojamų veiklų suderinamumą ir papildomumą. Pirmenybę teikti priemonių, kurios turi keleriopą naudą (pvz., potvynių kontrolei ir vandens kokybei) įgyvendinimui; - Užtikrinti ESI fondų lėšomis finansuojamų veiklų suderinamumą su kitų finansinių mechanizmų finansuojamomis priemonėmis. Pirmenybę teikti priemonių, kurios papildo vieną kitą įgyvendinimui (pvz. atkurti hidromorfologiją tose upėse, kurių baseinuose įgyvendinamos žemės ūkio taršos mažinimo priemonės).
Uždavinys 2.7 „Skatinti biologinę įvairovę, žaliąją infrastruktūrą miesto aplinkoje ir mažinti taršą“		
Ar uždavinio intervencijų logika yra aiški?	Aplinkos ministerijos pateikta šio uždavinio intervencijų logiką buvo pagirta pripažįstant, jog svarbiausi su biologine įvairove ir miestų žaliąja infrastruktūra susiję iššūkiai ir numatomų veiklų pagrindimas yra aiškus ir pagrįstas integralaus ekosistemų išsaugojimo noru. Terminas „skatinti biologinę įvairovę“ kai kuriems ekspertams neatrodo tinkamas.	Rekomenduojama peržiūrėti terminą „skatinti biologinę įvairovę“ ir, jei bus sutarta, pasiūlyti kitą. Galima alternatyva – „išsaugoti biologinę įvairovę“.
Ar atliepiami visi svarbiausi specifiniai iššūkiai, susiję su konkrečia sritimi bei šių iššūkių priežastys?	Be aplinkos apsaugos pirminių duomenų, be tinkamos duomenų bazės sukūrimo, sudėtinga nustatyti iššūkius biologinės įvairovės ar kitose aplinkos apsaugos srityse. Neturint biologinės įvairovės duomenų bazių visos kitos, su biologinės įvairovės išsaugojimu susijusios investicijos, tampa brangesnės. AM atstovai informavo, kad dar šio investicinio laikotarpio metu tikimasi parengti biologinės įvairovės informacinę platformą. Būtina atkreipti dėmesį ne tik į Europinės, bet ir į nacionalinės svarbos rūšis, objektus, ir jiems skirti dėmesio ir	Tikintis, kad 2014-2020 m. investicinio laikotarpio metu bus sukurta integruota biologinės įvairovės informacinė platforma (duomenų bazė), skirti lėšų nuolatiniam duomenų atnaujinimui ir specialistų kompetencijų didinimui, jog sukurta platforma būtų efektyviai naudojama. Siūloma įtraukti veiklą, skirtą socialiniam ekonominiam aplinkos būklės pasikeitimo (pagerėjimo) vertinimui.

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
	finansavimo. Taip pat būtina įvertinti, kad pamatuoti gamtos būklės pasikeitimą (pagerėjimą) labai sudėtinga, tam reikia didelių investicijų. Pagal Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymą ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. D1-436 patvirtintus Bendruosius savivaldybių aplinkos monitoringo nuostatus, savivaldybės turi atlikti monitoringą, o tai nėra efektyvu.	Įvertinti vieningos stebėsenos sistemos sukūrimo galimybę ir tikslumą, kuri, tarp kitų dalykų, apimtų ir oro taršą. Kai kurie stebėsenos sistemoje kaupiami duomenys galėtų būti atviri, kitais galėtų naudotis visos prisijungusios institucijos ir įmonės.
Ar uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	2014-2020 m. finansavimo laikotarpiu, tvarkant miestų žaliąsias erdves, buvo kreipiamas dėmesys tik į rekreacinę tokių erdvių funkciją, pamirštant biologinės įvairovės apsaugą. Miestų žaliosios infrastruktūros kūrėjams trūksta kompetencijų.	- Planuojamose veiklose turėtų būti labiau pabrėžiamas žaliosios infrastruktūros miestuose vaidmuo. - Planuojant Investicijų programos veiklas ir konkrečias priemones skatinti Aplinkos ir Vidaus reikalų ministeriją, taip pat ir pačių savivaldybių bendradarbiavimą, kad vėliau būtų išvengta neefektyvaus miestų žaliosios infrastruktūros kūrimo ir tvarkymo. - Būtina stiprinti miestų infrastruktūros projektų rengėjų kompetencijas, kad biologinės įvairovės išsaugojimo supratimas būtų pakankamas ir neatsirastų netinkamų žaliosios infrastruktūros objektų.
Kurioms veikloms ir jų įgyvendinimo būdams turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys?	Visos planuojamos veiklos yra labai svarbios. Pripažįstant, kad biologinei įvairovei išsaugoti svarbiausios veiklos yra už miesto ribų, diskusijų metu daugiausia kalbėta apie miestų žaliąją infrastruktūrą, klaidas ją kuriant 2014-2020 m. finansiniu laikotarpiu.	Investicijų programos įgyvendinimo metu, rengiant konkrečių veiklų finansavimo sąlygų aprašus užtikrinti, kad miestų žaliosios infrastruktūros kūrimo metu būtų paisoma biologinės įvairovės apsaugos reikalavimų.

Diskusijos santrauka

2020 m. rugsėjo 8 d.

Teminėje diskusijoje „Žalesnė Lietuva: Vandenių ir biologinės įvairovės apsauga, prisitaikymas prie klimato kaitos“ dalyvauti buvo pakviesti 69 asmenys: FM, AM, atstovai, socialiniai-ekonominiai partneriai ir ekspertai. Diskusijoje iš viso dalyvavo 54 asmenys, kurie nurodė atstovaujantys 12 skirtingų institucijų:

1. Finansų ministerija;
2. Aplinkos ministerija;
3. Aplinkos projektų valdymo agentūra;
4. Aplinkos apsaugos agentūra;
5. VšĮ Darnaus vystymosi centras;
6. Baltijos aplinkos forumas;
7. Klaipėdos universiteto Jūros tyrimų institutas;
8. Geologijos tarnyba;
9. Energetikos institutas;
10. Vilniaus universitetas;
11. Šiaulių universitetas;
12. Gamtos mokslų centras.

Žemiau pateikiama diskusijos santrauka.

Siūlymai dėl uždavinio 2.4 „Skatinti prisitaikymą prie klimato kaitos, rizikos prevenciją ir atsparumą nelaimėms, atsižvelgiant į ekosistemos pagrįstus metodus“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

Garsinių sirenų įrengimas nėra aiškiai susijęs su prisitaikymu prie klimato kaitos

Darnaus vystymosi centro atstovas (-ė): Pagal programą planuojamas garsinių sirenų įrengimas siekiant perspėti gyventojus apie gresiančias ekstremalias situacijas nėra tiesiogiai susiję su klimato kaita.

Finansų ministerijos atstovas (-ė): Ir Europos Komisijai (toliau –EK) nėra aiškus ryšys tarp garsinių sirenų įrengimo ir klimato kaitos, todėl būtina aiškiau nurodyti sąsajas tarp klimato kaitos ir garsinių sirenų įrengimo.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Programoje neatspindėti hidrologinių sausrų iššūkiai

Vilniaus universiteto atstovas (-ė): Potvynių rizikos mažinimo ir valdymo klausimas buvo aktualus ankstesniuose finansavimo perioduose, tačiau turėtų būti mažiau aktualus naujame finansavimo periode. Į programą nėra įtrauktas pastaruoju metu itin aktualus hidrologinių sausrų klausimas.

Energetikos instituto atstovas (-ė): Hidrologinių sausrų klausimams turėtų būti skiriamas didesnis dėmesys. Hidrologinių sausrų atveju labai svarbus ekosistemų gyvavimo klausimas, todėl būtina suprasti visą procesą, įvertinti, kaip hidrologinės sausras kiti ateityje ir kaip jos veikia daugelį šalies ūkio šakų. Siūlo skirti finansavimą hidrologinių sausrų rizikų valdymo ir mažinimo priemonėms.

Požūrio į ekosistemas trūkumas

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Potvynių rizikos valdymas ir hidrologinių sausrų rizikos turėtų būti vertinamos vienu metu. Per paskutinius dešimtmečius Lietuvoje buvo sukurta sistema, kur kritulių vanduo pagreitintai yra suvedamas į upes ir kanalizuojamas į žemupius ir ten sukelia potvynius. Anksčiau kritulių vanduo užsilaikydavo ir susigerdavo lėčiau, todėl hidrologinės sausras nekildavo. Norėčiau pakritikuoti požiūrį uždavinyje, nes nėra požiūrio į ekosistemas, nors jis akcentuojamas uždavinio pavadinime. Reikia ne aukštinti pylimus žemupiuose, o sukurti sistemą, kad kritulių vanduo užsilaikytų ir susigertų lėtai. Tam reikia priemonių, susijusių su šlapynių atkūrimu, su mažų upių ir upelių

hidrologinių savybių atkūrimu ir priemonių, kurios užlaikytų tokį vandens lygį žemės ūkio plotuose, kad žemdirbystė nebūtų nutraukta.

Vilniaus universiteto atstovas (-ė): Pasikeitė ir kritulių kiekis. Šiltuoju metu kritulių kiekis mažėja, o šaltuoju didėja. Pasikeitė ir temperatūra, kuri stipriai išaugo šiltuoju metu, todėl padidėjo garavimas ir pasikeitė drėgmės balansas. Todėl hidrologinių sausrų priežastis yra ne tik greitesnis nuotėkis į upes, bet ir kritulių bei temperatūros pokyčiai.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Lietuva yra įsipareigojusi įgyvendinti Potvynių direktyvą ir parengusi Potvynių rizikos planus, todėl šis klausimas ir veiklos yra įtrauktos į Investicijų programą. Pagal direktyvą, Lietuva turi pasirengti mažos tikimybės potvyniams, todėl turi įgyvendinti infrastruktūrinės priemonės. Aplinkos ministerija planuoja peržiūrėti Potvynių rizikos planus ir įvertinti galimybę „pilnąsias“ infrastruktūros priemones pakeisti žaliosiomis priemonėmis, kurios padėtų suvaldyti potvynių riziką ir tarnautų žaliems tikslams. Hidrologinių sausrų klausimas politikos formavimo srityje yra ypač naujas, todėl Programoje veiklos neplanuojamos. Vis tik tyrimai, sausrų valdymo klausimas jau ateina į politikos formavimo procesą, todėl ateityje planuojama daryti daugiau tyrimų, prognozių ir planuoti prisitaikymo veiksmus. Šioje Programoje nėra numatytų konkrečių investicinių priemonių, bet pagrindiniuose dokumentuose, tokiuose kaip Upių baseinų valdymo planai šis klausimas atspindės.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Skirtingos ministerijos, įgyvendindamos skirtingus finansinius instrumentus, gali potencialiai veikti skirtingomis kryptimis

Darnaus vystymosi centro atstovas (-ė): Būtina užtikrinti pagal uždavinius numatytų priemonių suderinamumą, kad jų rezultatai nepaneigtų vieni kitų. Kaip pavyzdys galėtų būti Aplinkos ministerijos priemonė, kuria kreivamos upės siekiant pagerinti biologinę įvairovę ir Žemės ūkio ministerijos priemonė, kuria upės tiesinamos. Siūlau atkreipti dėmesį, kad ateityje būtų išvengta priešingo skirtingų priemonių poveikio.

Priemonių suderinamumo klausimas

Diskusijos moderatorius (-ė): Potvynių rizikos valdymo priemonės gali būti nesuderintos su vandens kokybės klausimais. Finansuojant potvynių rizikos problemas galima sumažinti potvynių riziką, tačiau sukelti vandens kokybės problemas. Nerimą kelia upių vagų valymo ir gilinimo darbai. Ar valymas nebus žemės ūkio teritorijose drenažo sistemos gerinimo tikslais, jei taip, tai tokios veiklos turėtų būti finansuojamos pagal KPP programą. Kyla abejonių dėl priemonių dubliavimosi. 2.4 uždavinyje yra hidrologinio režimo suregulavimas pelkėse, bet analogiška veikla yra ir 2.7 uždavinyje, ta pati situacija su dar keliomis priemonėmis.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Potvynių rizikos priemonės dar kol kas labiau teorinės. Iš esmės yra finansuojamos veiklos, kurios išskirtos Potvynių rizikos valdymo planuose. Juose nėra vagų gilimo veiklų, o pats planas bus atnaujintas 2021 m.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Priemonių dubliavimo problemos tarp uždavinių taip pat nėra, nes 2.7 uždavinio priemonės, skirtos saugomoms teritorijoms, o 2.4 uždavinio priemonės taikomos platesniu mastu visoje šalies teritorijoje. Didesnė nesuderinamo rizika yra įžvelgiama tarp skirtingų ministerijų vykdomų veiklų, tačiau šią problemą stengiamasi spręsti per NPP, kurioje turėtų būti užtikrinta, kad nebūtų prieštaravimų. Aplinkos ministerija taip pat įsitraukia į Kaimo plėtros programos rengimą.

Aplinkos projektų valdymo agentūros (toliau – APVA) atstovas (-ė): Ar jau parengtas rodiklių sąrašas ir ar numatytos rodiklių siekiamos reikšmės.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Šiuo metu vyksta rodiklių derinimo procesas. Didelei daliai rodiklių reikšmės jau numatytos, preliminarus lėšų pasiskirstymas taip pat numatytas, todėl siekiamos rodiklių reikšmės bus susiejamos su skiriamu finansavimu, o visą rodiklių rinkinį planuojama pateikti rugsėjo pabaigoje.

Siūlymai dėl uždavinio 2.5 „Vandens prieinamumo ir tvaraus vandens išteklių valdymo skatinimas“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

Rizika dėl neparengtų svarbių vandentvarkos sektoriaus strateginių dokumentų

APVA atstovas (-ė): Kyla rizika, kad svarbus Vandentvarkos srities strateginis dokumentas dar tik rengiamas, o priemonės jau planuojamos. Būtent taip nutiko ir 2014-2020 m. finansiniu laikotarpiu. Priemonės buvo patvirtintos anksčiau, o veiksmai paaiškėjo tik po 2 metų, todėl pirma reikia aišrios strategijos. Dar viena rizika – administracinių gebėjimų ir žmogiškųjų išteklių trūkumas priemonės įgyvendinančioje institucijoje.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Aplinkos ministerija žino šią situaciją, tačiau strateginių dokumentų rengimo terminai nustatyti direktyvoje, todėl procesą sudėtinga pagreitinėti. Visgi priemonės neturėtų stipriai keistis ir yra žinomos.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Nenumatyta intervencijų, skirtų žemės ūkio veiklos sukeltos taršos mažinimui

Darnaus vystymosi centro atstovas (-ė): Panašūs prioritetai vandentvarkos srityje (tiek būklės gerinimo, tiek įmonių stambinimo) buvo nustatyti jau prieš 20 metų, o situacija nesikeičia. Kad vandentvarkos įmonių stambinimo procesas būtų sėkmingas reikia bendro politinio sutarimo, o kol jo nebus įmonių stambinimo skatinimo investicijos, tikėtina, nebus sėkmingos. Įmonių stambinimo veiklai reikalingos ne ES investicijos, o stipraus kontrolės mechanizmo užtikrinimas, nes daugelio vandentvarkos įmonių veikla nėra kontroliuojama. Sprendžiant vandens telkinių būklės gerinimo problemas daug dalykų galima pasiekti be investicijų, tik sutvarkant pačią sistemą, užtikrinant sklandų kontrolės sistemos veikimą. Dabartiniu metu susikoncentruojama ties didžiosiomis įmonėmis, tačiau žemės ūkio sektorius, trąšų naudojimas nėra kontroliuojami.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Šiuo metu politinės valios pakanka, tačiau pasirinktas ne priverstinis būdas, o įmonių skatinimas per investicijas. Turiu sutikti, kad kontrolės mechanizmai silpni.

Finansų ministerijos atstovas (-ė): Vandentvarkos sektoriui daug lėšų buvo skirta 2014-2020 m. finansiniu laikotarpiu ir tikėtasi, kad pagrindinės problemos bus išspręstos, todėl 2021-2027 m. laikotarpiu EK vandentvarkos sektoriaus investicijų nelaiko prioritetinėmis Lietuvai. O likusios problemos yra nacionalinis reikalas ir turėtų būti finansuojamos kitais šaltiniais, todėl derybų metu turėtų būti pateikiami aiškūs argumentai, kodėl investicijos šioje srityje Lietuvai išlieka labai svarbios.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Bendradarbiavimo tarp ministerijų trūkumas

Baltijos aplinkos forumo atstovas (-ė): Bloga vandens kokybė didele dalimi yra nulemta žemės ūkio taršos, todėl, jei šios problemos sprendimas finansuojamas per KPP, Investicijų programoje siūloma aiškiai nurodyti, kaip skirtingos intervencijos viena kitą remia ir kaip leidžia pasiekti rezultatų. Taip pat atkreiptas dėmesys, kad nors žemės ūkio klausimai turėtų būti sprendžiami per KPP, tačiau problemos nėra sprendžiamos pakankamai efektyviai ir siūloma apsvarstyti priemones, kurios atlieptų žemės ūkio problemas vandentvarkos srityje ir būtų įgyvendinamos pagal 2021-2027 m. Investicijų programos 2.5 uždavinį.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): 2014-2020 m. laikotarpiu AM įgyvendina priemonę, susijusią su žemės ūkiu – mineralinių trąšų apskaitos sistema. AM yra pagrindiniai šios priemonės įgyvendintojai, tačiau sulaukia mažai bendradarbiavimo iš Žemės ūkio ministerijos. Akcentuojama, kad nėra svarbu pagal kokią programą bus finansuojama, svarbiausia, kad būtų pasiekta, jog aplinkosauginiai klausimai būtų sprendžiami ir žemės ūkyje.

Finansų ministerijos atstovas (-ė): yra ne tik 2021-2027 m. investicijų programa, bet ir NPP, kuri yra skėtinis dokumentas, leisiantis užtikrinti investicijų suderinamumą. Planuojamos investicijos nebus sėkmingos, jei nebus sutvarkyti teisiniai aspektai ir reguliavimas bei pagerinti administravimo gebėjimai.

Mokslinių tyrimų finansavimas

Moderatorius (-ė): Ar naujuoju finansiniu periodu pagal vandens išteklių valdymo stiprinimo priemonę bus finansuojami ir moksliniai tyrimai?

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Aplinkos ministerija mato poreikį tyrimams.

Moderatorius (-ė): Siūlau aiškiai į programą įrašyti, kad bus finansuojami ir moksliniai tyrimai.

Siūlymai dėl uždavinio 2.7 „Skatinti biologinę įvairovę, žaliąją infrastruktūrą miesto aplinkoje ir mažinti taršą“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

Darnaus vystymosi centro atstovas (-ė): Sprendžiami iššūkiai yra aktualūs ir aiškūs, puikiai pristatyti.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Integruotos duomenų bazės sukūrimas

Gamtos mokslų centro atstovas (-ė): Įgyvendinimo būduose lieka užmirštas duomenų bazės sukūrimas. Be duomenų bazės visos kitos investicijos tampa daug brangesnės. Siūlo į programą įtraukti integruotos duomenų bazės sukūrimo veiklą.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Pagal 2014-2020 m. investicijų programą yra kuriama biologinės įvairovės informacinė sistema. Nors kūrimas stipriai vėluoja, nes užtruko dizaino sprendimų suderinimas, tačiau tikimasi suspėti šį projektą įgyvendinti dar 2014-2020 m. finansiniu laikotarpiu.

Gamtos mokslų centro atstovas (-ė): Planuojant investicijas siūlau neužmiršti nacionaliniu lygiu saugomų objektų.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Nacionalinio lygio saugomi objektai taip pat svarbūs ir jų išsaugojimas bus veikiamas vykdomų investicijų į natūralias buveines, tačiau pamatuoti būklės pagerėjimą sudėtinga, nes tam reikia didelių investicijų ir trūksta žmogiškųjų išteklių.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Rizikos dėl žaliosios infrastruktūros projektų

Darnaus vystymosi centro atstovas (-ė): Įžvelgiu riziką dėl žaliosios infrastruktūros stiprinimo miestuose. Anksčiau įgyvendintų projektų metu, pinigai, skirti viešai infrastruktūrai gerinti, pavirsdavo į žaliosios infrastruktūros naikinimą. Kaip pavyzdys, piliakalnių atvėrimo projektai, kuriuos įgyvendinus piliakalniams nuslinkdavo šlaitai ir tuomet reikėdavo papildomų investicijų šlaitų sutvirtinimui. Dar vienas pavyzdys – žaliosios infrastruktūros projektai Vilniuje pasibaigė nemažo ploto padengimu trinkelėmis, todėl kyla abejonių dėl planuojamų veiklų. Taip pat egzistuoja neatitikimas tarp želdynų įstatymo ir Teritorinio planavimo įstatymo.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): AM projektai dažnai painiojami su Vidaus reikalų ministerijos vykdomais projektais. Miestų ir miestelių tvarkymo projektai nėra AM projektai, visgi, tai nepanaikina AM atsakomybės. Seimui pateiktas želdynų įstatymas ir šiuo metu vyksta diskusijos.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Miestuose projektus rengia architektų grupės, kurios neįvertina biologinės įvairovės svarbos, o APVA neturėjo teisinio pagrindo nutraukti projekto dėl per didelio trinkelėlių kiekio. Todėl būtina stiprinti ir projektų rengėjų kompetencijas, rengti specialistus, kurie galėtų sukurti projektus, skatinančius, biologinę įvairovę, o ne ją mažinančius.

Baltijos aplinkos forumo atstovas (-ė): Siūlau žaliosios infrastruktūros priemonės orientuoti į biologinės įvairovės gerinimą, o ne tik į rekreacinių tikslų pasiekimą. Tai padaryti siūlau tobulinant finansavimo aprašus, kad įgyvendinant žaliosios infrastruktūros projektus būtų paisoma biologinės įvairovės sąlygų, nes dabartiniu laikotarpiu į žaliųjų erdvių tvarkymą buvo žiūrima išskirtinai per rekreacijos perspektyvą.

2 prioritetas „Žalesnė Lietuva: Žiedinė ekonomika“ (2.6 programos uždavinys)

Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
Uždavinys 2.6 „Skatinti perėjimą prie žiedinės ekonomikos ir tausiai išteklius naudojančios ekonomikos“		
Bendri pastebėjimai	Koordinacijos trūkumas: Žiedinės ekonomikos klausimais trūksta koordinacijos tarp skirtingų ministerijų (ypač tarp AM ir EIM).	Siekiant tikslo, kuris turėtų ilgalaikį poveikį, labai svarbu turėti tarpinstitucinį veiklos planą ir aiškų atsakomybių pasidalinimą tarp AM, EIM ir ŽŪM. Atsižvelgiant į tai, kad Aplinkos ministerija planuoja rengti Žiedinės ekonomikos strategiją, siūloma jos įgyvendinimo plane numatyti aiškų atsakomybių pasidalinimą tarp ministerijų.
	Politinio susitarimo nebuvimas: Maži aplinkosauginiai/atliekų mokesčiai.	Įgyvendinti EK rekomendacijas dėl aplinkosauginių/atliekų mokesčių, be vėlavimo perkelti direktyvas.
Ar uždavinio intervencijų logika yra aiški?	Uždavinio turinys skiriasi nuo uždavinio pavadinimo. Uždavinys „Skatinti perėjimą prie žiedinės ekonomikos ir tausiai išteklius naudojančios ekonomikos“ turėtų apimti platesnį spektrą veiklų nei yra numatoma. Veiklose nėra 4 tipinių verslo modelių.	Būtina nurodyti aiškią orientaciją ir nubrėžti takoskyrą tarp uždavinio pavadinimo ir įgyvendinamų veiklų. Siūloma apsvastyti galimybę tarp veiklų įtraukti 4 tipinių verslo modelių skatinimą: pramonės simbiozę, mainus (jau dalinai įtraukti), dizainą (jau dalinai įtraukta) ir logistiką. Šių modelių skatinimas nėra numatytas kituose uždaviniuose.
	AM pristatyti rodikliai neapima žiedinės ekonomikos ir bioekonomikos (tik atliekų sektorių).	- Siūloma apsvastyti galimybę pritaikyti <i>Eurostat</i> pateiktą žiedinės ekonomikos stebėsenos sistemą Lietuvoje. - Atsižvelgiant į tai, kad bioekonomika yra pagrindinė žiedinės ekonomikos dalis, siūloma bioekonomiką susieti ne tik su atliekų tvarkymu, bet ir su našesniu išteklių panaudojimu.
Ar atliepiami visi svarbiausi specifiniai iššūkiai, susiję su konkrečia sritimi bei šių iššūkių priežastys?	Esminiai šio uždavinio iššūkiai yra identifikuoti tinkamai ir tiesiogiai siejami su lėta žiedinės ekonomikos plėtra šalyje.	Siūloma numatyti didesnę kryptingumą skatinant atliekų prevenciją ir investuojant į žiedinių produktų kūrimo ir gamintojų stadiją. Aiškesnės strateginės kryptys galėtų būti apibrėžiamos planuojamoje rengti Žiedinės ekonomikos strategijoje.
Ar uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	Veikla „Skatinti verslo ir mokslo bendradarbiavimą, kuriant žalius ir ilgaamžius produktus ir paslaugas“ turėtų neapsiriboti ekspertinės ir informacinės pagalbos teikimu smulkiam ir vidutiniam verslui.	Apsvarstyti galimybę verslo ir mokslo bendradarbiavimą skatinti per naujas priemones, kurios būtų susijusios tarpusavyje. Pavyzdžiui, finansuoti verslo įmonių būvio ciklo vertinimus su sąlyga, kad pasiūlyti metodai, siekiant beatliekių sistemų, būtų finansuojami antrajame etape. Taip pat apsvarstyti taikomųjų tyrimų komercializavimo galimybę. Atsižvelgiant į tai, jog moksliniai tyrimai bei eksperimentinė plėtra sudaro prielaidas naujiems lietuviškiems žaliems produktams ir paslaugos atsirasti, rekomenduojama skirti didesnę finansavimą mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimui. Dabartiniame Ateities ekonomikos DNR plane numatyta Horizontalo akseleravimo priemonė šių veiklų nėra numatanti, o teikia dėmesį mokslininkų kompetencijų paraiškų rašyme kėlimui.
	Žaliųjų inovacijų fondo kūrimo	Kuriant žaliųjų inovacijų fondo priemonę

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
	iniciatyva yra labai sveikintina ir laukiama; socialiniai partneriai palaiko ir skatina žaliųjų inovacijų fondo kūrimą.	rekomenduojama apsvastyti, kad: • fondas didžiausią prioritetą teiktų inovacijoms, kurios į rinką teiktų naujus, beatliekius, inovatyvaus dizaino ir konstrukcijos produktus, užtikrintų naudojamų žaliavų atsekamumą ir kokybiškai įtrauktų ilgalaikį antrinių žaliavų panaudojimą; • fondas veiktų kaip platforma, skirta žiedinių projektų partnerių paieškai, taip padedant skirtingiems ūkio subjektams rasti galimybes kurti ir vystyti uždaras tiekimo ir gamybos grandines.
	Siekiant skatinti daiktų/produktų pakartotinį naudojimą, dabartiniai skatinimo veiksmai yra apibrėžti pakankamai ribotai – tai pakartotinio naudojimo stotelių plėtra ir parama daiktų taisymo paslaugoms.	Siūloma dėmesį skirti ir naujų verslo modelių plėtrai – daiktų nuomos paslaugoms, dalinimosi platformoms, užstato schemų plėtrai, socialinio verslo iniciatyvoms.
	Skatinti žaliuosius pirkimus vystant aplinkosauginių standartų diegimą nemotyvuoja viešojo sektoriaus ieškoti inovatyvių sprendimų, kurie atlieptų žiedinės ekonomikos principus ir didintų tokios produkcijos paklausą.	Siūloma apsvastyti ir įvertinti galimybę pritaikyti Nyderlandų iniciatyvą „Žalieji susitarimai“: • ekoindustriinio parko kūrimui; • žaliųjų viešųjų pirkimų bandomiesiems žiediniams viešųjų pirkimų projektams. Rekomenduojama apsvastyti galimybę paskirti už Europos žaliojo kurso įgyvendinimą atsakingą instituciją ir jai pavesti parengti bei koordinuoti lietuvišką „žaliųjų susitarimų“ iniciatyvą.
	Nenumatytos regioninių susitarimų skatinimo iniciatyvos.	
	Pramoninės simbiozės veiklos nėra numatytos 1.1 uždavinyje ir turėtų priklausyti 2.6 uždaviniui.	Rekomenduojama apsvastyti galimybę pagal EK „C-Vaucher“ pavyzdį parengti subsidinę priemonę „Pramonės simbiozės čekiai“, skirtą paskatinti įmones plėtoti su žiedine ekonomika susijusias veiklas regionuose. Priemonė galėtų finansuoti pradines investicijas į (skaitmenines ir/arba „žiedinančias“) technologijas bei teiktų darbo užmokesčio subsidiją šių technologijų įsisavinimo laikotarpiu. Paraiškas galėtų teikti konsorciškai.
	Ekodizaino stadijoje reikėtų patikslinimų dėl pavojingų cheminių medžiagų pakeitimo mažiau pavojingomis.	Rekomenduojama patikslinti veiklos aprašą ir labiau akcentuoti pavojingų atliekų pakeitimą prekėse/produktuose mažiau pavojingomis.
Kurioms veikloms ir jų įgyvendinimo būdams turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys?	Žiedinės ekonomikos vystymui nėra sukurtos rinkos.	Rekomenduojama apsvastyti galimybę praplėsti ir tobulinti bei įgalinti rinkos sukūrimą pasinaudojant Europos Komisijos rekomendacijomis ir Suomijos žiedinės ekonomikos kelrodžiu.
	Investuojant būtina užtikrinti sistemiškumą.	Rekomenduojama įvertinti atliekų srautų sistemas ir identifikavus silpniausias kiekvienos sistemos grandis, nukreipti tikslinį finansavimą, kuris galėtų būti skiriamas ir privatiems subjektams.

Diskusijos santrauka

2020 m. rugsėjo 16 d.

Teminėje diskusijoje „Žalesnė Lietuva: Žiedinė ekonomika“ dalyvauti buvo pakviesta 80 asmenų: FM, AM, EIM, ŽŪM atstovai, socialiniai-ekonominiai partneriai ir ekspertai. Diskusijoje iš viso dalyvavo 50 asmenų, kurie nurodė atstovaujantys 23 skirtingas institucijas:

1. Finansų ministerija;
2. Aplinkos ministerija;
3. Ekonomikos ir inovacijų ministerija;
4. Aplinkos projektų valdymo agentūra;
5. Aplinkos apsaugos agentūra;
6. VŠĮ Cupcupas;
7. VŠĮ „Resursai tvariai plėtrai“;
8. Lietuvos biotechnologų asociacija;
9. VŠĮ „Užstato sistemos administratorius“;
10. Pavojingųjų atliekų tvarkytojų asociacija;
11. VŠĮ „Padangų importuotojų organizacija“;
12. Lietuvos aprangos ir tekstilės įmonių asociacija;
13. Vytauto Didžiojo universitetas, Bioekonomikos plėtos fakultetas;
14. Baltijos aplinkos forumas;
15. VŠĮ „Žiedinė ekonomika“;
16. Laisvųjų ekonominių zonų asociacija;
17. UAB „Libra Vitalis“ (Creolink grupė);
18. MTL Carton
19. Lietuvos švariųjų technologijų klasteris;
20. UAB „Švyturys-Utenos alus“;
21. Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija;
22. UAB „Ekokonsultacijos“;
23. Lietuvos verslo konfederacija.

Žemiau pateikiama diskusijos santrauka.

Siūlymai dėl uždavinio 2.6 „Skatinti perėjimą prie žiedinės ekonomikos ir tausiai išteklius naudojančios ekonomikos“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

Uždavinio turinys neatitinka uždavinio pavadinimo

Ekonomikos ir inovacijų ministerijos atstovas (-ė): Uždavinio pavadinimas ir veiklos, kurias pristatė Aplinkos ministerija (toliau – AM) neatitinka vienas kito. Skatinti perėjimą prie žiedinės ekonomikos ir tausiai išteklius naudojančios ekonomikos yra žymiai plačiau nei tai, apie ką buvo pranešimas ir į ką planuojama investuoti. Jei kalbama apie žiedinės ekonomikos principų taikymą atliekoms, tuomet taip, turinys atitinka pavadinimą. Bet dabar taip nėra, nes kalbant apie žiedinę ekonomiką, pirmiausia reikia kalbėti apie 4 tipinius verslo modelius: pramonės simbiozę, mainus, dizainą ir logistiką. Šie verslo modeliai yra žiedinės ekonomikos pagrindas, tačiau aptariant 2.6 uždavinį apie šiuos verslo modelius nekalbama. Jei teigiama, kad Lietuvos žiediškumo parametrai yra neblogi, tai būtina pasižiūrėti į turinį. Žiediškumas didžiausia dalimi atsiranda iš automobilių perdirbimo ir iš padėvėtų rūbų perdirbimo, bet pramonė visiškai neįjungta. Būtina aiškiai identifikuoti, apie ką kalbama. Jei kalbama apie žiedinę ekonomiką, tuomet reikia kalbėti apie visus minėtus aspektus, o ne tik apie principų taikymą tam tikroje srityje. Kol kas nėra aišku, apie ką ketinama diskutuoti. Kaip suprantu, pramonės simbiozės klausimas perkeliamas į 2021-2027 m. Investicijų programos 1.1 uždavinį. Žiedinėje pramonėje kalbama apie resursų produktyvumą, o kalbant apie resursų produktyvumą atsiranda išvestiniai dalykai, tokie kaip atliekos. 2.6 uždavinys tik apie atliekas, todėl siūlau pagalvoti dėl uždavinio pavadinimo, nes jis neatspindi veiklų turinio.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Šio uždavinio pavadinimas yra išrašytas iš naujojo finansinio periodo reglamentų projektų, o tai ką nusimato po uždavinio pavadinimu yra šalies sprendimai. Europos Komisija (toliau – EK) per pirmas derybas buvo sakiusi, kad šiame uždavinyje turi būti ir Ekonomikos ir inovacijų ministerijos (toliau – EIM) veiklos, susijusios su žiedinės ekonomikos skatinimu, bet buvo priimti sprendimai, kad kai kurie dalykai bus pirmame prioritete.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Dalis tikslų, tokių kaip pramonės simbiozė, skaitmeninimas yra numatomi finansuoti per 1 prioritetą. Žiedinė ekonomika yra veiksmai nuo prevencijos, po kuria pakliūva sąmoningumo ugdymas, ekoprojektavimas, pakuočių sudėtis ir kt., iki atliekų perdirbimo ir žaliavų pavidalo sugrąžinimo atgal į gaminius. Būtent pastaroji sritis ir yra viena iš pagrindinių Lietuvos bėdų. Per keletą finansavimo laikotarpių buvo sukurta atliekų tvarkymo infrastruktūra, investuota į sąmoningumo ugdymą. Kaip matyti iš apklausų, kiekvienais metais gyventojai teigia, kad rūšiuoja vis daugiau ir daugiau, tačiau rezultatai rodo ką kita. Kalbant apie perdirbimą, viena iš didžiausių bėdų, kurią reikia spręsti, yra tai, kad perdirbti produktai negrįžta į rinką.

Ekonomikos ir inovacijų ministerijos atstovas (-ė): Pramonės simbiozė neiškeliavo į 1.1 uždavinį. Vienas iš sumanios specializacijos kampų yra pramonės transformacija, kuri remiasi dviem ramsčiais: skaitmenizacija ir žiediškumu. Pagal šį uždavinį planuojama finansuoti tai, kas susiję su ekoinovacijomis, nes tai susiję su sumanios specializacijos strategija. Kadangi technologijos kuriamos nuo MTEP ir tada vyksta diegimas, todėl tai yra pirmame prioritete, bet pramonės simbiozės ten nėra. Atsižvelgiant į reglamentų projektų nuostatas, yra skatinama mažų ir vidutinių įmonių pramonės transformacija. 2014-2020 m. periode EIM finansavo kelias priemones, pavyzdžiui, „Eco-inovacijos LT+“. Panašias priemones planuojama įgyvendinti ir 2021-2027 m. periodu, tik išskirtinai Vidurio ir Vakarų regione. Sostinės regione šios investicijos neplanuojamos. Dar vienas skirtumas, lyginant su 2014-2020 m., kad šiai priemonei planuojama taikyti ne subsidijas, o finansines priemones (paskolos arba garantijos).

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Taršos mokesčių didinimo poreikis

VšĮ „Žiedinė ekonomika“ atstovas (-ė): Reikia ne inovacijų, o Aplinkos ministerijos sprendimų, pavyzdžiui, didesnių taršos mokesčių plačiau apimančių išplėstinę gamintojo atsakomybę.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Palaikau išsakytą nuomonę ir noriu pastebėti, kad AM pozicija matosi iš teikiamų įstatymų projektų. Deja, bet teikiami projektai lieka tik bandymais nustatyti didesnius mokesčius už aplinkos teršimą, nes Seime jie nėra palaikomi. Kaip pavyzdys, š.m. birželio mėn. Seimas patvirtino, kad mokestis už sąvartyne šalinamas atliekas nuo 2021 m. kils 10 Eur, tačiau jis sustos ties 25 Eur, o tai yra nemotyvuojantis veiksnys siekiant orientuotis į atliekų perdirbimą. Gyventojams sunku suprasti, kad visi turime daugiau investuoti į perdirbimą, nepaisant to, kad trumpuoju laikotarpiu tai yra brangiau. Kol atliekų šalinimas yra pigiausia alternatyva, tol įtikinti, kad turime imtis brangesnių technologijų yra labai sudėtinga. EK Lietuvai akcentuoja, jog viena iš pagrindinių sistemos ydų yra per maži mokesčiai. AM džiaugtųsi turėdami palaikymą Seime.

Vytauto Didžiojo universiteto atstovas (-ė): Mokesčiai yra efektyvi ekonominė priemonė, bet reiktų labai gerai paskaičiuoti, kad aplinkosauginis ir ekonominis aspektai tarpusavyje derėtų.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Nepakankamai akcentuotas cheminių medžiagų naudojimo klausimas

Baltijos aplinkos forumo atstovas (-ė): Noriu atkreipti dėmesį į cheminių medžiagų klausimą. Ši tema, matyt, slepiasi po ekodizaino principais. Ekodizaino procesai leidžia išvengti ypatingą pavojų keliančių medžiagų, tačiau, kiek pastebiu iš savo veiklos, daugeliui smulkaus ir vidutinio verslo dar toli iki ekodizaino principų įgyvendinimo ir pavojingų cheminių medžiagų vengimo ir jų keitimo. Ši veikla išlieka labai svarbi, todėl ji turėtų būti labiau akcentuojama 2021-2027 m. investicijų programoje.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Pritariu pastebėjimui. AM supratimu tai slėpėsi po ekologinio projektavimo skatinimu, tačiau sutinku, kad tam jog visi suprastų, reiktų patikslinti veiklų aprašymą.

Palaikymas žaliųjų inovacijų paramos fondo kūrimui

Lietuvos biotechnologijų asociacijos atstovas (-ė): Norėčiau pasidomėti kaip ketinama įgyvendinti žaliųjų inovacijų paramos fondo priemonę? Kuriant naujus sprendimus, tokio fondo veikla yra labai svarbi. Dar vienas klausimas, kokioje stadijoje yra Nacionalinės bioekonomikos strategijos rengimas, nes ji tiesiogiai gali veikti 2.6 uždavinio veiklas.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Dėl žaliųjų inovacijų fondo AM kol kas yra idėjos vystymo stadijoje. Reaguojant į EK pastabas dėl galimų finansuoti veiklų, AM mato tokioms veikloms galimybę ir fiksuoja jas tolimesnėms deryboms. Kol kas dėl fondo kūrimo buvo tik pradiniai susitikimai su EIM. Dėl Bioekonomikos strategijos geriau atsakyti Žemės ūkio ministerija (toliau – ŽŪM). Lietuvoje yra koordinacinis vakuumas, už vienas veiklas ir strategavimą atsakinga viena institucija, už kitas veiklas – kita, todėl yra siekis parengti Valstybinį atliekų planą, kuris apima ir daug žiedinės ekonomikos tikslų. Kartu su EIM ir ŽŪM siekti apjungti skirtingas strategijas ir turėti Žiedinės ekonomikos strategiją, kurios iš pradžių neplanavome.

Lietuvos biotechnologijų asociacijos atstovas (-ė): Dabartiniai finansavimo modeliai labai mažai orientuoti į žaliąsias inovacijas. Lietuva turi kompetencijų, kad įgalintų antrinių žaliavų panaudojimą, todėl noriu akcentuoti, kad socialiniai partneriai palaiko ir skatina žaliųjų inovacijų fondo kūrimą.

Vytauto Didžiojo universiteto atstovas (-ė): Kadangi Žemės ūkio ministerijos, atsakingos už Bioekonomikos strategijos rengimą, atstovų nėra, norėčiau informuoti, kad šiuo metu yra mokslininkų parengtos strateginės nuostatos, bet pačios strategijos dar nėra. Žiedinė bioekonomika yra labai svarbus dalykas ir didelė dalis valstybių turi bioekonomikos strategijas ir jas sėkmingai įgyvendina, o Lietuva šioje vietoje labai atsilieka.

Sistemiškumo trūkumas investuojant

Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos atstovas (-ė): Dabar jau kalbame apie 4 finansavimo laikotarpį, tačiau per paskutinius 3 laikotarpius buvo „juodoji skylė“ tarp AM ir EIM. Problema tokia, kad AM, valdanti atliekų tvarkymo klausimą ir jam skirtą finansavimą, neremia įmonių ir dėl jų finansavimo nukreipia į EIM. EIM vienas kitas projektas buvo finansuojamas, bet ne kiek kaip atliekų tvarkymo, o kiek kaip inovacinis ar tiesiog investicinis projektas. AM milijardus suinvestavo į dumblą, į sąvartynus, į rūšiavimą. Palankiai vertinu prasidėjusį procesą, susijusį su padangų statybinio lauko – kad bus atlikti tyrimai ir nustatytos siauros vietos šioje grandinėje. Pagrindinė siaura vieta arba „skylė“ yra gamybinis parengimas perdirbimui, perdirbimas ir parengimas vartojimui arba, tiksliau kalbant, gamybinių pajėgumų sukūrimas. Praėjusiame laikotarpyje siūlėme, kad jei įmonių perdirbimo projektų nefinansuoja AM, tai gal dalį lėšų, susijusių su privačiomis iniciatyvoms perdirbimui, galėtų naudoti LVPA – vienos ministerijos finansavimas, o kitos agentūra, dirbanti su įmonių projektais. Pagrindinėms atliekoms (tekstilės, plastiko) turėtų būti surastos siauros vietos (perdirbimas ir parengimas naujam gamybiniam vartojimui) ir į jas investuojama. Pagal kiekvieną atlieką reikia surasti, kur yra siaura vieta ir ten investuoti.

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Siauri žinybiniai interesai yra sena Lietuvos bėda, tačiau nėra labai svarbu iš kurio asignavimų valdytojo pinigai naudojami, svarbiau, kad veiklos, skatinančios perėjimą prie žiedinės ekonomikos, būtų finansuojamos. AM kartu su EIM jau dabar juda ta linkme, dirbo kartu kuriant dvi priemones (pramonės transformacijos ir žaliųjų inočekių) ateities ekonomikos DNR, kurios bus finansuojamos EIM, bet AM dalyvavo rengime, dalyvavo nustatant veiklas, siektinus rodiklius, susijusius su žiedinės ekonomikos tikslais. Ankstesniais laikotarpiais buvo finansuotas perdirbimas, pavyzdys – UAB Torgita, kuri buvo finansuota ES lėšomis, tačiau tai nėra pavyzdys, kuriuo didžiuojamės.

Privatiems subjektams nėra sudarytos lygiavertės galimybės dalyvauti sistemų kūrime

VšĮ „Resursai tvariai plėtrai“ atstovas (-ė): Tekstilės sistemos vystymui trukdo atsirandančios „juodosios skylės“, kai privatiems subjektams nėra sudarytos lygiavertės galimybės dalyvauti sistemų kūrime. Dažnai galimybės riboja finansavimo trūkumas, nes privatiems subjektams nėra aišku, iš kur galima tikėtis galimybės pasinaudoti viena ar kita finansavimo priemone. Ar žiedinių sistemų kūrime bus

sudarytos lygiavertės sąlygos dalyvauti privatiems subjektams, vystantiems pakartotinio naudojimo, perdirbimo sistemas? Kas administruos tas priemones, ar bus įmanoma tikėtis susitarimo tarp to, ką valdo EIM, o ką valdo AM?

Aplinkos ministerijos atstovas (-ė): Siekiame įgyti sistemiškumo. Ankstesniais finansavimo periodais EIM lėšomis buvo finansuojamos veiklos, prisidedančios prie žiedinės ekonomikos tikslų siekimo, tačiau tai buvo labiau taškinis finansavimas. Paskutiniame priemonės „Eco-inovacijos LT“ kvietime kartu su EIM numatėme prioritetinius balus skirti tokiems projektams, kurie prisideda prie direktyvų įgyvendinimo. 2021-2027 m. taip pat norėtume finansuoti ne tik atliekų tvarkytojus, bet ir verslo sektorių, siekiantį žiedinės ekonomikos tikslų.

Moderatorius (-ė): Apibendrinant, diskusijos metu akcentuota, kad produktai negrįžta į rinką, todėl reikėtų praplėsti ir tobulinti bei įgalinti tą sugrįžimą, nes yra ES reikalavimai dėl tam tikrų gaminių sugrąžinimo. Taip pat akcentuota didesnių mokesčių už aplinkos teršimą būtinybė, tačiau jų pavirtimui būtina politinė valia. Diskusijos metu buvo pastebėta, kad reikėtų patikslinimų dėl pavojingų cheminių atliekų: nors ši veikla numatyta, tačiau ji nėra pakankamai išryškinta. Diskusijoje palankaus socialinių partnerių vertinimo sulaukė žaliųjų inovacijų fondo idėja. Buvo atkreiptas dėmesys, kad uždavinio turinys skiriasi nuo uždavinio pavadinimo, todėl būtina nurodyti aiškią orientaciją ir nubrėžti takoskyrą. Diskusijos metu buvo paminėta, kad žiedinės ekonomikos klausimais trūksta koordinacijos tarp skirtingų ministerijų (ypač tarp AM ir EIM), nors koordinacija po truputį atsiranda. Diskusijos dalyviai taip pat akcentavo sistemiškumo būtinybę, kad būtų įvertintos visos sistemos, surandamos silpniausios vietos ir jos būtų finansuojamos, taip pat kad finansavimas būtų skiriamas ir privatiems subjektams.

3 prioritetas „Geriau sujungta Lietuva”

Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
Bendri pastebėjimai	Esminių prieštaravimų dėl programos uždavinių ir veiklų iš socialinių partnerių nebuvo, todėl galima konstatuoti, kad uždaviniams ir veikloms diskusijos metu buvo pritarta. Programos 12 psl. nurodoma, kad bus remiamasi ES Baltijos jūros regiono Strategijos politine kryptimi „Inovacijos“. Fokusuojantis tik į ES BJR Strategijos politinės krypties „Inovacijos“ Veiksmų planą, būtų labai susiaurintos atskirų ES BJR Strategijos prioritetinių sričių inovacijų diegimo aprėptys. ES BJR Strategijos politinės srities „Inovacijos“ Veiksmų plane yra numatomos tik „sumanaus miesto mobilumo“ veiklos, kurias būtų galima priskirti inovacijų transporte kategorijai. Tuo tarpu, ES BJR Strategijos politinės srities „Transportas“ naujame Veiksmų plane yra konkrečiai įvardintos specifinės, būtent transporto sektoriaus dabartiniams iššūkiams atliepti orientuotos inovacijos ir veiklos, todėl nereikėtų nurodyti vienos konkrečios politinės srities.	-
Uždavinys 3.1 „Gerinti skaitmeninį junglumą“		
Ar uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	Atliekant žemės kasimo darbus, t.y. tiesiant vamzdžius, kelius, geležinkelius ir pan., reikėtų nutiesti ir vamzdelį skirtą optikai, 5G plėtrai. Esant tokiam vamzdeliui, ateityje atsiranda galimybė greitai (per porą savaičių) pajungti internetą. 1 km vamzdelio nutiesimo kaina kooperuojantis su kitais žemės kasimo darbais – 1 tūkst. Eur, palyginus su standartinė 1 km interneto nutiesimo kaina 10-15 tūkst. Eur. Lietuva labai atsilieka ruošiantis 5G interneto įdiegimui. Reikia spartinti darbą dėl teisinio reguliavimo ir kuo greičiau parengti pilotinį išmanaus kelio ruožą, kuriame galima būtų bandyti bepiločius automobilius.	Įvertinant, kad pastebėjimas dėl optikai skirto vamzdelio nutiesimo yra tarpsektorinio pobūdžio, kurio įgyvendinimui reikėtų tarpžinybinio sprendimo, rekomenduojama šį klausimą svarstyti Mokslo, technologijų ir inovacijų taryboje prie LR Vyriausybės. Stiprinti pasiruošimo 5G interneto įdiegimui monitoringą, keliant šį klausimą į tarpžinybinį lygį. Rekomenduojama šį klausimą svarstyti Mokslo, technologijų ir inovacijų taryboje prie LR Vyriausybės.
Kurioms veikloms ir jų įgyvendinimo būdams turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys?	Veiklų įgyvendinimas yra tarpsektorinio pobūdžio, todėl turėtų būti skirta daugiau dėmesio tarpžinybinei koordinacijai. Klausimas – koks tinkamiausias formatas?	Mokslo, technologijų ir inovacijų tarybą prie LR Vyriausybės būtų viena iš institucijų, kuri galėtų prisidėti sprendžiant tarpžinybinės koordinacijos iššūkius. Tarybos pirmininkas yra LR Ministras pirmininkas, jos sudėtyje yra šiai temai aktualiausių ministerijų, verslo ir mokslo organizacijų atstovai.
Uždavinys 3.2 „Kurti tvarų, atsparų klimato kaitai, pažangų, saugų ir įvairiarūši transeuropinį transporto tinklą“		
Ar kiekvienam uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?	Šiam uždaviniui įgyvendinti Susisiekimo ministerija pristatė 4 siūlomas finansuoti veiklas, susijusias su geležinkeliais ir kurioms diskusijos metu buvo pritarta: - TEN-T tinklo geležinkelių infrastruktūros atnaujinimas, tobulinimas ir plėtra;	Patikslinti veiklų aprašą aiškiai išskiriant ir detalizuojant geležinkelių transporto aplinkosauginių parametrų gerinimo ir geležinkelių transporto eismo saugos didinimo, ITS

Klausimai	Pastebėjimai/komentaras	Susijusios rekomendacijos
Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	- Geležinkelių transporto aplinkosauginių parametrų gerinimas; - Geležinkelių transporto eismo saugos didinimas, ITS priemonių diegimas; - Skirtingų transporto rūšių (daugiarūšio vežimo jungčių) sąveikos efektyvumą didinančios infrastruktūros plėtojimas. Nagrinėjamoje programos versijoje yra aiškiai išskirtos ir detaliau aprašomos tik 2 veiklos.	priemonių diegimo veiklas.
	Šiam uždaviniui įgyvendinti Susisiekimo ministerija pristatė 3 siūlomas finansuoti veiklas, susijusias su automobilių keliais ir kurioms diskusijos metu buvo pritarta: - TEN-T tinklo kelių infrastruktūros atnaujinimas, tobulinimas ir plėtra; - ITS sprendimų, inovatyvių mobilumo paslaugų ir produktų diegimas keliuose; - Eismo saugos ir aplinkosaugos priemonių diegimas. Nagrinėjamoje programos versijoje yra aiškiai išskirta ir detaliau aprašoma tik pirmoji veikla.	Patikslinti veiklų aprašą aiškiai išskiriant ir detalizuojant ITS sprendimų, inovatyvių mobilumo paslaugų ir produktų diegimo keliuose bei eismo saugos ir aplinkosaugos priemonių diegimo veiklas.
	Siūloma tarp veiklų įtraukti iniciatyvą – pirmos/paskutinės mylios vežimų integravimą su transportavimu ilgais nuotoliais. Tai padėtų vietos verslui išnaudoti privalumus, kuriuos suteikia TEN- T plėtojimas bei įsijungti į tarptautinio verslo grandines.	Apsvarstyti galimybę įtraukti pirmos/paskutinės mylios vežimų integravimo su transportavimu ilgais nuotoliais veiklą.
	Siūloma įtraukti papildomą veiklą „Riedmenų elektrifikacija, jų atitikimas ES ir nacionalinėje teisėje nustatytiems kokybiniams ir aplinkosauginiams reikalavimams, bei pritaikomumas riboto judumo asmenų poreikiams“. Siūloma veikla turės ekonominės ir socialinės naudos Lietuvai.	Apsvarstyti galimybę įtraukti papildomą veiklą „Riedmenų elektrifikacija, jų atitikimas ES ir nacionalinėje teisėje nustatytiems kokybiniams ir aplinkosauginiams reikalavimams, bei pritaikomumas riboto judumo asmenų poreikiams“. Ekonominės ir socialinės naudos pagrindimas pateikiamas LTG Link rašte, kurio kopija pridedama kaip šio skyriaus priedas Nr.1
Uždavinys 3.3 „Kurti tvarų, atsparų klimato kaitai, pažangų ir įvairiarūšį nacionalinį, regiono ir vietos judumą, įskaitant geresnes galimybes naudotis TEN-T ir tarpvalstybinį judumą“		
Ar kiekvienam uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	Šiam uždaviniui įgyvendinti Susisiekimo ministerija pristatė 4 siūlomas finansuoti veiklas, kurioms diskusijos metu buvo pritarta: - Valstybinės reikšmės kelių infrastruktūros atnaujinimas, tobulinimas ir plėtra, plėtojant regionų jungtis su TEN-T tinklu; - Vietinės reikšmės susisiekimo gerinimas, užtikrinant eismo saugą - Eismo saugos, aplinkosaugos priemonių ir ITS diegimas; - Pėsčiųjų ir dviračių takų rekonstrukcija ir plėtra. Nagrinėjamoje programos versijoje yra pateikiamos ir detaliau aprašomos tik 2 veiklos.	Papildyti veiklų aprašą vietinės reikšmės susisiekimo gerinimo, užtikrinant eismo saugą ir eismo saugos, aplinkosaugos priemonių ir ITS diegimo veiklomis.
	Nėra visiškai aišku, ką apima eismo ir aplinkos apsaugos priemonių diegimo veikla. Neaišku, kodėl ši veikla išskirta kaip atskira, ar ji nėra integrali kitų šio uždavinio veiklų dalis	Patikslinti veiklos aprašą, bent preliminariai nurodant, kokios priemonės planuojamos ir kuo ši veikla skiriasi nuo kitų šio uždavinio veiklų.

Diskusijos santrauka

2020 m. rugsėjo 28 d.

Teminėje diskusijoje „3 prioritetas „Geriau sujungta Lietuva“ dalyvauti buvo pakviesti 62 asmenys: FM, SM, EIM, EM, ŽŪM, AM, VRM atstovai, socialiniai-ekonominiai partneriai ir ekspertai. Diskusijoje iš viso dalyvavo 40 žmonių, kurie nurodė atstovaujantys 16 skirtingų institucijų:

1. Finansų ministerija;
2. Susisiekimo ministerija;
3. Energetikos ministerija;
4. Ekonomikos ir inovacijų ministerija;
5. Vidaus reikalų ministerija;
6. Centrinė projektų valdymo agentūra;
7. Informacinės visuomenės plėtros komitetas;
8. Asociacija „Lietuvos keliai“;
9. AB „Kelių priežiūra“;
10. Lietuvos savivaldybių asociacija;
11. Vilnius Tech;
12. Klaipėdos jūrų uosto direkcija;
13. UAB „Klaipėdos aerouostas“;
14. Aplinkos apsaugos politikos centras;
15. UAB „Baltic Cycle“;
16. Advanced advice.

Žemiau pateikiama diskusijos santrauka.

Siūlymai dėl uždavinio 3.1 „Gerinti skaitmeninį junglumą“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti? Komentarų nepateikta.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų. Komentarų nepateikta.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Pasiūlymas: įgyvendinant projektus, kurių metu kasama žemė, būtų nutiesiamas vamzdelis optikai

Informacinės visuomenės plėtros komiteto atstovas (-ė): Leiskite trumpai pristatyti 2020 m. DESI indekso įvertinius bei galimybes siekti geresnių rezultatų. Sritis, į kurias Lietuva turėtų daugiausia investuoti tai 100 Mbps ryšio skverbtis, pasirengimas 5G plėtrai. Siūlau ne tik tiesti tinklus, bet ir apsvarstyti galimybę tiesti vamzdelį, skirtą optikai, reikalingai 5G plėtrai, kai įgyvendinami projektai, kurių metu yra kasama žemė. Tokio vamzdelio 1 km nutiesimo kaina siekia apie 1 tūkst. Eur, o jį nutiesus atsiranda galimybė ateityje greitai (per pora savaičių) į bet kurią šalies vietą pajungti internetą. Šis pasiūlymas aktualus ne tik Susisiekimo ministerijai tiesiant kelius, bet ir Energetikos ministerijai tiesiant elektros tinklus bei Aplinkos ministerijai tiesiant centrinius nuotekų šalinimo tinklus.

Lietuva stipriai atsilieka pasiruošime diegti 5G ryšį

Transporto inovacijų centro atstovas (-ė): Lietuva labai atsilieka pasiruošime diegti 5G ryšį. 5G ryšys bus labai svarbus naujoms technologijoms ir ne tik joms, bet ir žmonėms. Visi autonominiai automobiliai yra paremti 5G ryšiu. Lietuvai norint būti viena iš pažangiausių šalių, rodančių pavyzdį, šiai sričiai reikia skirti didesnę dėmesį. Siūlau veiklas dėti etapais ir greitkelį Vilnius-Kaunas jau dabar pradėti ruošti 5G ryšio plėtrai ir autonominių automobilių bandymams.

Susisiekimo ministerijos atstovas (-ė): Pritariu, kad kasant žemę vienais tikslais, reikia nepamiršti ir kitų tikslų – vamzdelio patiesimo. Žemė kasama įgyvendinant projektus ne tik transporto sektoriuje, bet ir energetikos ir vandentvarkos, todėl su kolegomis dirba, kad šiuos tikslus įgyvendintų ir sukoordinuotų

veiksmus. Dėl 5G ryšio plėtos, 2020 m. vasaros pradžioje buvo patvirtintos 5G ryšio plėtos gairės, kuriose reguliuojami tam tikri klausimai ir teisinis reguliavimas. Dėl išmanaus kelio sprendinių vyksta diskusijos, išmanaus kelio viziją Susisiekimo ministerija turi, bet tam reikia nemažai technologinių ir teisinės aplinkos sprendimų.

Moderatorius (-ė): Kada preliminarai galima tikėtis, kad bent jau eksperimentinis automobilis savarankiškai galėtų pajudėti?

Transporto inovacijų centro atstovas (-ė): Lietuvoje reguliacinė aplinka nėra bloga. Dėl 4G ryšio yra geras teisinis reguliavimas ir yra galimybė pilotuoti bepiločius automobilius. Dabartiniame reguliavime nėra apibrėžtas 5G, todėl kyla klausimas, ar reikia naujo reguliavimo, ar su tam tikrais pakeitimais galios tas pats. Siūlau ieškoti būdų, kaip greičiau paleisti pilotinį ruožą. Papildomai būtų galima pasiekti ir kitų naudų: pritraukti globalias korporacijas testuoti Lietuvoje. Svarbu kad viskas vyktų kelių metų bėgyje, nes kitos valstybės jau pradėjusios rengtis 5G diegimui, o tai reiškia, kad Lietuva vėluoja ir nepaskubėjus, stipriai atsiliks šioje srityje.

Susisiekimo ministerijos atstovas (-ė): Rengiant 5G plėtos gaires vyko ilgos diskusijos su privačiu sektoriumi, buvo identifikuotos problemos, kurios galėtų būti kliūtys diegiant 5G. Pagrindinės įvardijamos: teisinio reguliavimo tobulinimas, Sveikatos apsaugos ministerijos elektromagnetinės sklaidos reikalavimai, dažnio aukcionas. Plėtos gairėse numatyta daug priemonių, identifikuotos institucijos, kurios turi imtis aktyvios veiklos ir konkrečių veiksmų. Susisiekimo ministerija šias veiklas koordinuoja, yra sukurta darbo grupė. Sąlygos plėtrai yra sudarytos, su operatoriais yra planuojama pasirašyti bendradarbiavimo memorandumą. Dėl datos, kada būtų galima turėti išmanaus kelio atkarpą, preliminarai diskusijose buvo kalbama apie 2025 m. Svarbus aspektas, kad verslas turi matyti poreikį, diskusijose buvo keliamas klausimas, kas pirma, ar turi būti poreikis iš verslo, ar pirma operatoriai sudaro galimybę.

Moderatorius (-ė): 2020 m. Lietuvos vieta tarp kitų ES šalių pagal DESI indeksą yra 19 ir tai gana žema vieta. Lietuva ilgą laiką buvo laikoma viena iš mobilaus ryšio paslaugų lyderių kalbant apie skverbimą, kokybę ir kainą. Bet pagal DESI indeksą pasiekta tik 19 vieta. Iki 2030 m. yra išsikeltas tikslas būti penketuke. Ar dabar numatytos veiklos turėtų padėti pasiekti šio tikslo – pagerinti Lietuvos situaciją?

Informacinės visuomenės plėtos komiteto atstovas (-ė): Visas DESI indeksas susideda iš 5 dedamųjų: junglumas (Susisiekimo ministerijos klausimas), žmogiškasis kapitalas (Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos klausimas), interneto naudojumas, įtraukiamumas į technologijas, viešosios skaitmeninės paslaugos (Ekonomikos ir inovacijų ministerijos klausimas). Lietuva pirmauja pagal 19 rodiklių, o atsilieka pagal 17. Kai kuriais atvejais atsilikimas pagal tam tikrus rodiklius nereiškia, kad jei investuosime į tą sritį, bendras indekso vertinimas padidės. Jei strateginius sprendimus pasirenkama vertinti pagal DESI, vertinant atskiras indekso sritis, galima identifikuoti, į kurias investavus padidės DESI indekso vertinimas. Identifikavus sritis, galima ieškoti būdų. Kalbant apie junglumą, investavimas į tinklus yra vienas iš būdų pasiekti tikslo. Tačiau lygiai taip pat reikia identifikuoti ir svarbiausias investavimo sritis kituose sektoriuose. DESI indekse skirtingi rodikliai turi skirtingus svorius, o didžiausią svorį turi žmogiškasis kapitalas, kuris kuria paklausą visoms IT ir ryšio paslaugoms. Mano nuomone, junglumo srityje pasirinkti uždaviniai yra teisingi.

Tarpžinybinės koordinacijos problema

Moderatorius (-ė): Noriu atkreipti dėmesį į tarpžinybinės koordinacijos klausimą. Ar IVPK randa tarpžinybinės koordinacijos sprendimą dėl vamzdelio tiesimo?

Informacinės visuomenės plėtos komiteto atstovas (-ė): Siūlau institucijoms susitikti, apsitarti ir vamzdelio tiesimą įtraukti kaip vieną iš priemonių. Reikia investuoti ne tik į tinklus, bet investuoti ir į tarpžinybinį bendradarbiavimą. Parengtą pasiūlymą reikėtų pateikti Vyriausybei, kad atsirastų privalomumas, tiesiant kelius, elektros laidus, ar kitaip kasant žemę pratiesti interneto ryšio plėtrai reikalingą vamzdelį.

Moderatorius (-ė): Ar pavyksta tarpžinybinę koordinaciją pasiekti DESI indekso atžvilgiu, siekiant numatytos jo reikšmės?

Susisiekimo ministerijos atstovas (-ė): IVPK pasiūlymas, įvertinti atskiras DESI indekso sritis ir investuoti į tas, kurios leistų reikšmingai pagerinti indekso įvertį turi prasmės, tačiau susidaro įspūdis, kad siūloma veikti tik ten, kur galime gauti taškų pagal DESI indeksą ir tokiam požiūriui nenorėčiau pritarti. Susisiekimo ministerija siekia junglumo rodiklių gerinimo, o kitos ministerijos savo nuožiūra investuoja į kitų indekso rodiklių pasiekimą.

Susisiekimo ministerijos atstovas (-ė): Tais atvejais, kai rodikliai susiję su kelių ministerijų veiklos sritimis, bendradarbiavimas reikalauja kruopštaus pasirengimo. Būtina skirti pajėgumus ir tinkamai susikordinuoti veiksmus, kad pasiekti užsibrėžtą penktą vietą. Taip pat sutinku, kad reikia daryti tuos darbus, kurie duotų didžiausią efektą.

Moderatorius (-ė): Apibendrindamas šią diskusijos dalį noriu pastebėti, kad jei yra tikslas pasiekti DESI pažangą, būtina užtikrinti tarpžinybinę koordinaciją su Švietimo, mokslo ir sporto bei Ekonomikos ir inovacijų ministerijomis. Būtina įvertinti, ar jie savo ruožtu daro kokius veiksmus ar yra įsivardiję veiklas, padedančias siekti geresnio DESI įverčio.

Siūlymai dėl uždavinio 3.2 „Kurti tvarų, atsparų klimato kaitai, pažangų, saugų ir įvairiarūši transeuropinį transporto tinklą“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti? Komentarų nepateikta.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų. Komentarų nepateikta.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Susirūpinimas dėl jūrų uostų galimybių gauti finansavimą

Klaipėdos jūrų uosto direkcijos atstovas (-ė): Uždavinys atitinka Lietuvos poreikius ir yra teisingas. Manau, kad po šiuo uždaviniu galėtų būti veiklos, susijusios ne tik su keliais ir geležinkeliais, bet ir su uostais. Jei kalbame apie tarpvalstybinį junglumą, jis yra sunkiai įsivaizduojamas be „cross-border“ infrastruktūros. Klaipėdos uostas yra gana gerai išvystytas, žemyninės jungtys išvystytos, tačiau prieiga iš vandens pusės atsilieka nuo kaimyninių uostų. Tai yra esminė Klaipėdos uosto silpnybė ir negali suteikti maksimalios kokybės paslaugų Lietuvos verslui, kuris importuoja produkciją per Klaipėdos uostą. Reikėtų ieškoti būdų, kaip būtų galima finansuoti kanalo gilinimo darbus ir išvengti „butelio kakliuko“.

Susisiekimo ministerijos atstovas (-ė): Uostas nėra pamirštas ir yra vienas iš pagrindinių transporto dedamųjų Lietuvoje, tačiau pagal EK nustatytus kriterijus, uostų, oro uostų ir vidaus vandens transporto infrastruktūra nėra finansuojama. Siūlau apgalvoti atskirus projektus, kurie būtų grindžiami uosto ir geležinkelių sinergija, bet kanalo gilinimo darbų neįmanoma pagrįsti kaip tinkamų finansuoti. Yra ieškoma ir kitų finansavimo galimybių (pvz., ateities ekonomikos DNR planas). EK uostus mato kaip komercinius objektus, kurių finansavimas turėtų būti iš uždirbamų pajamų ir pelno. Klaipėdos uostui siūlau apsvarstyti galimybę uždirbtą pelną nukreipti ne į biudžetą, o į kanalo gilinimo darbus.

Moderatorius (-ė): Klaipėdos uostui reikėtų pamąstyti apie priemonių, iš kitų 2017-2027 m. investicijos programos uždavinių, įgyvendinimą. Pavyzdžiui apie priemonių įgyvendinimą ŠESD mažinimo uoste tikslas ir kt. Tai būtų galimybė atlaisvinti lėšas kanalo gilinimo darbams.

Klaipėdos jūrų uosto direkcijos atstovas (-ė): Uostas dalyvauja ne tik infrastruktūros projektuose, bet pritraukia ir išorinius fondus. Kalbant apie mega investicinius infrastruktūros projektus reikia didelių (maždaug 130-150 mln. Eur investicijų) iškart. Pats uostas tokių investicijų negali sau leisti, nes per metus jo pajamos siekia 64 mln. Eur. Uosto kanalo gilinimo projektas yra pelną nešantis ne kiek uosto direkcijai, kiek Lietuvos ekonomikai.

Multimodalinio keliavimo svarba

Transporto inovacijų centro atstovas (-ė): Noriu pasidžiaugti, kad nemažas dėmesys yra skiriamas multimodaliniam keliavimui. Tai viena iš sričių, kuriai naudinga didinti investicijas. Kai kuriais atvejais keliavimas tam tikru transportu, pvz., geležinkeliais, nėra pritaikytas keliaujant iš tolimesnių regionų. Įvairių skirtingų priemonių panaudojimas keliauti yra tinkama veikla. Multimodalumo skatinimas tuo pačiu turėtų padėti mažinti eismo įvykius keliuose. Ar kelių infrastruktūros plėtra apims ir elektromobilių įkrovimo stotelių plėtrą?

Susisiekimo ministerijos atstovas (-ė): Yra numatomos ir elektrinių elektromobilių infrastruktūros plėtros veiklos. Rugsėjo 21 d. diskusijoje Susisiekimo ministerija pristatė veiklas žalinimui ir aplinkosauginių parametrų gerinimui: AEI, įskaitant elektromobilių, tolimesnę plėtrą. Dar noriu atkreipti dėmesį, kad kelių ir geležinkelio infrastruktūros kūrimas yra brangios investicijos. Lyginant su 2014-2020 m., 2021-2027 m. planuojamas 25 proc. mažesnis finansavimas, todėl projektų skaičius mažėja, o kai kurie dideli projektai sunaudoja didelę dalį lėšų. Vienas iš pagrindinių planuojamų kelių projektų – VIA BALICA ruožo Marijampolė–Suvalkai (PL) rekonstrukcija padarant jį magistraliniu keliu.

Siūlymai dėl uždavinio 3.3 „Kurti tvarų, atsparų klimato kaitai, pažangų ir įvairiarūši nacionalinį, regiono ir vietos judumą, įskaitant geresnes galimybes naudotis TEN-T ir tarpvalstybinį judumą“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti? Komentarų nepateikta.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų. Komentarų nepateikta.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Moderatorius (-ė): Ar pėsčiųjų ir dviračių takų rekonstrukcija ir plėtra apims ir miestus? Ar miestuose ši veikla bus įgyvendinama pagal 2.8 uždavinį?

Susisiekimo ministerijos atstovas (-ė): Numatyta veikla iš esmės apimtų ir miestus, bet plėtrą didžiuosiuose miestuose labiau matytų kaip darnaus judumo planų sudedamąją dalį, kurių veiklos ir bus įgyvendinamos pagal 2.8 uždavinį. Ne visi mažesni miesteliai turi darnaus judumo planus, tos savivaldybės, kurios neįgyvendina darnaus judumo planų, gali rekonstruoti ir plėsti pėsčiųjų ir dviračių takus pagal šį uždavinį.

Aplinkosauginių priemonių diegimas

Aplinkos apsaugos politikos centro atstovas (-ė): Prašau, pakomentuokite plačiau veiklą, susijusią su eismo ir aplinkos apsaugos priemonių diegimu. Kodėl ši veikla yra išskirta ir ar ji nėra integrali kitų veiklų dalis?

Susisiekimo ministerijos atstovas (-ė): Eismo saugos, aplinkosaugos priemonių ir ITS diegimo veikla būtų išskirtinai tik tokių priemonių diegimas, pavyzdžiui, žiedinių sankryžų įrengimas. Tokią veiklą sukūrėme, nes matome ją kaip atskirą elementą nuo kelių infrastruktūros atnaujinimo. Ši veikla būtų dedikuota eismo sprendimams (perėjų įrengimas, papildomų saugos elementų įrengimas, intelektinės transporto sistemos, vieno lygio sankirtų eliminavimas).

Aplinkos apsaugos politikos centro atstovas (-ė): Ar jau yra numatyta, kokie bus aplinkos apsaugos elementai?

Susisiekimo ministerijos atstovas (-ė): Tarp numatomų priemonių būtų atitvarai nuo gyvūnų patekimo į kelius. Kitos priemonės dar nėra nutartos.

Moderatorius (-ė): Gal Aplinkos apsaugos politikos centras galėtų pasiūlyti kokias priemones?

Aplinkos apsaugos politikos centro atstovas (-ė): Kol kas dar konkrečias priemones pasiūlyti sudėtinga, bet tai turėtų būti gyvūnų perėjios, atitvarai nuo triukšmo.

Susisiekimo ministerijos atstovas (-ė): Detalios priemonės nėra identifikuotos, tačiau siūlant veiklas siekėme jas apibrėžti kuo plačiau, kad atsiradus tinkamai priemonei ar projektui nereikėtų jų apriboti dėl siauro tinkamų finansuoti veiklų apibrėžimo. Rengiant finansavimo sąlygų aprašus įsiklausysime į socialinių partnerių siūlymus.

Moderatorius (-ė): Apibendrinat, uždaviniai suformuluoti taip, kad maksimaliai apimtų galimų finansuoti veiklų ratą. Veiklos taip pat suformuluotos maksimaliai plačiai, o dėl konkrečių priemonių dar bus diskutuojama vėlesniuose etapuose. Buvo išsakytas susirūpinimas dėl Klaipėdos jūrų uosto. Nors uosto, oro uosto ir vidaus vandens transporto plėtros dėl numatytų kriterijų finansuoti iš ES struktūrinių fondų negalima, tačiau šie sektoriai nebus pamiršti, jiems bus ieškoma finansavimo iš kitų šaltinių.

Priedas prie rekomendacijų, skirtų temai 3 prioritetas „Geriau sujungta Lietuva“ Nr. 1

„Geriau sujungta Lietuva“ rekomendacijose minimo LTG Link rašto kopija.

LR Finansų ministrui
Viliui Šapokai
Kopija: LR Susisiekimo ministrui
Jaroslav Narkevič

2020-09-10 Nr.

DĖL 2021-2027 M. ES FONDŲ INVESTICIJŲ PROGRAMOS PROJEKTO

Atsakydami į Jūsų kvietimą dalyvauti viešojoje konsultacijoje dėl 2021–2027 m. ES fondų investicijų programos projekto, teikiame pasiūlymą, generuojantį didelę ekonominę ir socialinę grąžą kiekvienam gyvenančiam Lietuvoje.

Remdamiesi Estijos, Lenkijos, Vengrijos ir kitų Rytų Europos šalių patirtimi bei vadovaudamiesi strateginiais ir susijusiais kitais dokumentais (Lietuvos susisiekimo plėtros iki 2050 m. strategija, 2021–2030 metų Nacionaliniu pažangos planu, ES Baltijos jūros regiono strategija, Pasaulinės sveikatos organizacijos rekomendacijomis, Europos socialinėmis teisėmis, Lietuvos Respublikos Nacionaliniu energetikos ir klimato srities veiksmų planu 2021–2030 metams; Tarybos rekomendacija dėl darnaus transporto plėtros, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos parengta Lietuvos ekonomine apžvalga 2018 m. ir kitais) **siūlome įtraukti į 2021–2027 m. ES fondų investicijų programą, 3 prioriteta „Geriau sujungta Lietuva“ įgyvendinančią veiklą:**

- Riedmenų elektrifikacija, jų atitikimas ES ir nacionalinėje teisėje nustatytiems kokybiniais ir aplinkosauginiams reikalavimams; bei pritaikomas riboto judumo asmenų poreikiams.

Siūlomos veiklos finansinės, ekonominės ir socialinės naudos Lietuvai:

- € 60 mln. Lietuvos biudžeto lėšų sutaupymo keleivių vežimo nuostoliams kompensuoti (gavus € 200 mln. ES investicijų riedmenų elektrifikacijai).
- Kiekvienam gyvenančiam Lietuvoje – sveika ir švari aplinka – CO₂ emisijos mažinimas (dyzeliniai keleiviniai riedmenys 2019 m. išskyrė 11 369 771 kg CO₂).
- Keleivinių riedmenų atitikimas neįgaliųjų ar riboto judumo turinčių žmonių (PRM) reikalavimams – socialinės atskirties rizikos mažinimas (29 savaeigiai keleiviniai sąstatai ir 16 keleivinių vagonų neatitinka PRM reikalavimų).
- Žaliosios technologijos ir darnūs sprendimai (2018 m. Lietuvoje elektrifikuotų geležinkelių dalis nuo viso geležinkelių tinklo yra viena žemiausių ES).
- Riedmenų parko patrauklumo ir viešojo transporto populiarumo didinimas, siekiant sumažinti naudojimąsi lengvaisiais automobiliais, kuris yra vis dar didžiausias ES (Šalies gyventojų kelionių traukiniu vertinimo tyrimas parodė, kad turimų riedmenų komforto lygis neatitinka klientų lūkesčių).
- Inovatyvių technologinių sprendimų diegimas naujame riedmenų parke – darnus judumas, poveikis sąnaudų konkurencingumui.

Generalinis direktorius

Linas Baužys

4 Prioritetas „Socialiai atsakingesnė Lietuva“: socialinė apsauga (Programos uždaviniai 4.1, 4.7, 4.8, 4.9)

Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
4.1. uždavinys „Suteikti daugiau galimybių įsidarbinti visiems darbo ieškantiems asmenims, visų pirma jaunimui ir ilgalaikiams bedarbiams, taip pat neveikliems žmonėms, propaguoti savarankišką darbą ir socialinę ekonomiką“		
Ar uždavinio intervencijų logika yra aiški?	Nėra aišku, kuo siūlomos veiklos skiriasi nuo praėjusio finansavimo laikotarpio. Taip pat neaišku, kokio masto nedarbo problema gali būti prognozuojama.	„Lankstus“ šio uždavinio veiklų aprašymas, paliekantis galimybę reaguoti į darbo rinko pokyčius, yra pagrįstas. Tačiau reikėtų daugiau dėmesio skirti ir kuriti įrankius, padedančius prognozuoti darbo rinkos pokyčius ateityje. Planuojant priemones kiek įmanoma užtikrinti, kad rodikliai galėtų būti koreguojami, atsižvelgiant į darbo rinkos pokyčius.
Ar atliepiami visi svarbiausi specifiniai iššūkiai, susiję su konkrečia sritimi bei šių iššūkių priežastys?	Aukštas nedarbo lygis yra nulemtas ne tik darbo vietų trūkumo, ar turimų kvalifikacijų neatitikties, bet ir bedarbių motyvacijos dirbti trūkumo.	- Programoje aiškiau akcentuoti, kad bus vykdomos veiklos, skirtos motyvacijos dirbti didinimui, bendrųjų kompetencijų stiprinimui. - Planuojant priemones užtikrinti, kad pakankamas dėmesys bus skiriamas šioms veikloms. - Įvertinti rezultatus ir poreikį plėsti šiuo metu penkiose savivaldybėse įgyvendinamus pilotinius projektus, kuriais siekiame ilgalaikių bedarbių integravimo. Bedarbių motyvaciją stengtis didinti užtikrinant glaudų NVO, UŽT ir darbdavių bendradarbiavimą (kaip jau daroma pilotiniuose projektuose).
Ar uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	Aprašant saugesnės darbo aplinkos kūrimą akcentuojamas nelaimių vengimas. Tačiau palankaus emocinio ir psichologinio klimato kūrimas, darbo vietų pritaikymas, sudarytos galimybės darbuotojų profesiniam tobulėjimui yra ne mažiau svarbūs aspektai. Veikloje „Vystyti socialinį dialogą“ apsiribojama tik soc. partnerių gebėjimų stiprinimu. Nemažiau svarbūs yra organizacijoms nepriklausančių asmenų gebėjimai dalyvauti soc. dialogo veiklose. Taip pat akcentuojama, kad soc. dialogo veiklomis siekiama didinti darbo vietų kokybę (pamirštant konkurencingumą). Ties šiuo uždaviniu nėra minimos BIVP (Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros) grupės, VVG (vietos veiklos grupės), ir NVO. Šios organizacijos turi potencialą prisidėti sprendžiant su nedarbu susijusias iššūkius.	- Apsvarstyti galimybę Programoje paminėti, kad darbo vietų saugumo didinimas apima ir palankios emocinės aplinkos kūrimą. - Planuojant priemones užtikrinti, kad nebūtų susitelkta tik į fizinio darbo vietų saugumo užtikrinimą. Siūloma formuluotė: „Stiprinti socialinių partnerių organizacijų, jų narių bei jokioms organizacijoms nepriklausančių darbuotojų ir darbdavių gebėjimus ir žinias reikalingas įgyvendinant informavimo ir konsultavimo veiklas ar dalyvaujant kolektyvinėse derybose. Tokiu būdu būtų siekiama išplėsti socialinio dialogo mastą ir kokybę, kurie leistų pagerinti tiek darbo vietų kokybę, tiek įmonių konkurencingumą. Prioritetas turėtų būti teikiamas privačiam sektoriui.“ Apsvarstyti galimybę šio uždavinio veiklas aktyviai derinti su BIVP ir VVG priemonėmis, įgalinant šias grupes spręsti ir su kvalifikacijų trūkumu ir nedarbu susijusias problemas.
Kurioms veikloms ir jų įgyvendinimo būdams turėtų būti	• ADRP kokybės didinimas • Individualizuotų paslaugų plėtra • Motyvacijos dirbti skatinimas	

Klausimai	Pastebėjimai/komentaras	Susijusios rekomendacijos
skiriamas didžiausias dėmesys?	Sauga darbe, apimanti palankios emocinės aplinkos kūrimą ir palankias galimybes darbuotojų kompetencijų stiprinimui	
4.7. uždavinys „Skatinti aktyvią įtrauktį, siekiant propaguoti lygias galimybes ir aktyvų dalyvavimą ir gerinti įsidarbinamumą“		
Ar uždavinių intervencijų logika yra aiški?	Akcentuota, kad šio uždavinio aprašymas yra iš esmės aiškus (aiškesnis, lyginant su kitais uždaviniais).	-
	Nėra aišku, ar grįžtantys emigrantai išskiriami kaip atskira tikslinė grupė, ar jų integracija bus vykdoma bendrai su visais.	Pagal dabartinį planą grįžtantiems emigrantams neplanuojama skirti atskirų priemonių. Rekomendacija: apsvarstyti ir Programoje apie priemonių aprašuose aiškiai išskirti „po kuria“ platesne grupe patenka grįžtantys emigrantai (atsižvelgiant į aukštą tikimybę, kad grįžtančių migrantų ir imigrantų skaičius per artimiausią dešimtmetį gali išaugti).
	Nepakankamai aiškūs tikslinių teritorijų aprašymai.	Formuluotėje „Funkcinėse miestų zonose, miestuose, kurie yra savivaldybių centrai ir (arba) kuriuose gyvena daugiau nei 6 tūkstančiai gyventojų, ir pirmiau nurodytų miestų apylinkėse.“ patikslinti, kas yra „pirmiau nurodyti miestai“.
Ar atliepiami visi svarbiausi specifiniai iššūkiai, susiję su konkrečia sritimi bei šių iššūkių priežastys?	Įsidarbinimo problemas patiria ne tik socialiai pažeidžiami asmenys ar registruoti bedarbiai. Dirbantys, tačiau ypač mažas pajamas gaunantys ir asmenys taip pat susiduria su skurdo ir socialinės atskirties rizika, tačiau jie nėra minimi kaip šio uždavinio tikslinė grupė. Socialinę atskirtį patiriančių asmenų grupė yra stigmatizuojama ir pabrėžiama, tačiau dažnai paslaugų ir pagalbos įsidarbinant negauna kiti visuomenės nariai (jaunimas, priešpensinio amžiaus asmenys, mažas pajamas gaunantys asmenys).	Apsvarstyti galimybę kaip tikslinę grupę įtraukti daugiau visuomenės grupių, kurioms reikalinga pagalba įsidarbinant (pvz. profesinio rengimo centrų absolventai, priešpensinio amžiaus asmenys, neįgalieji, asmenys keičiantys profesiją, ypatingai mažas pajamas gaunantys užimtieji, ilgai vaikus auginę namuose tėvai, ir t.t.).
	Prioritetas teikiamas tik lyčių lygybės skatinimui. Nesprendžiami su kitomis diskriminavimo apraiškomis susiję iššūkiai.	Apsvarstyti galimybę įtraukti papildomą veiklą, skirtą kitų grupių diskriminacijos mažinimui. Kyla abejonių, ar horizontalus šių tikslų integravimas bus pakankamai efektyvus be vertikalios veiklos.
	4.7 uždavinio veiklos dėl vietos plėtros strategijų rengimo aprašyme neatsižvelgiama į senėjančios visuomenės regionuose iššūkį: „Per vietos plėtros strategijų rengimą ir įgyvendinimą skatinti aktyvesnį vietos bendruomenių dalyvavimą sprendžiant joms aktualias gyventojų skurdo ir atskirties problemas, t. y. taikant prevencines priemones nepalankiose sąlygose gyvenantiems vaikams, padedant socialinę atskirtį patiriantiems gyventojams įsitraukti į visavertį visuomenės gyvenimą, o asmenims iš pažeidžiamų grupių - įsitraukti į darbo rinką ir joje išsilaikyti.“	Siūloma į veiklas dėl prevencinių priemonių taikymo nepalankiose gyvenimo sąlygose gyvenantiems vaikams įrašyti ir kitas tikslines grupes – senyvo amžiaus asmenis, asmenis, išėjusius iš institucinės globos įstaigos, nedirbantį ir nesimokantį jaunimą. Alternatyva: iš veiklos aprašymo išbraukti „t. y. taikant prevencines priemones nepalankiose sąlygose gyvenantiems vaikams“ bei „o asmenims iš pažeidžiamų grupių – įsitraukti“. Taip nebus išskiriama jokia socialinę atskirtį patiriančių gyventojų grupė.

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
	Pasak kai kurių sektoriaus atstovų, ankstesniu finansavimo laikotarpiu Bendruomenių inicijuotos vietos plėtros (BIVP) veiklų įgyvendinimas didžiuosiuose miestuose susidūrė su iššūkiais: nebuvo aiškūs argumentai dėl konkrečių bendruomenių organizacijų (ne)įtraukimo sudarant vietos veiklos grupes (VVG); lanksčiai interpretuota, kurios organizacijos yra bendruomenių organizacijos, buvo nepakankamai bendradarbiaujama su skėtinėmis vietos bendruomenių organizacijomis.	Siekiant, kad naujajame finansavimo etape (2021-2027 m.m.) minėtos problemos nesikartotų, manome, kad būtų tikslinga VRM organizuoti papildomą nuotolinę diskusiją tarp VRM darbuotojų atsakingų už BIVP programos sukūrimą bei LVBOS miestų vietos bendruomenių organizacijų lyderiai apie būsimas BIVP aktualias veiklas.
Ar kiekvienam uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	Savanorystė turi būti interpretuojama ne tik kaip priemonė teikti pagalbą, bet ir kaip galimybė socialinę atskirtį patiriantiems asmenims integruotis į visuomenę.	Numatyti priemones, skirtas soc. atskirtį patiriančių asmenų integracijos skatinimui per savanorystę. Įgyvendinant šias priemones būtina skirti dėmesį savanorių palydėjimo veikloms, NVO apmokymui priimti skirtingus savanorius. Taip pat reikia vengti situacijų, kai soc. atskirtį patiriantys asmenys yra izoliuojami tokioje pačioje grupėje (skirtingas grupes atstovaujantys savanoriai turėtų bendradarbiauti). Soc. atskirtį patiriančių asmenų integraciją per savanorystę turėtų įgyvendinti NVO, o ne biudžetinės įstaigos (aktualu rengiant priemonių finansavimo sąlygų aprašus).
	Didelė dalis ekspertų akcentavo, kad savanorystės tinklo stiprinimas ir skatinimas yra viena iš esminių ir būtinųjų sąlygų daugumos ties 4.7. minimų iššūkių efektyviam sprendimui.	• Užtikrinti, kad pagal Programą finansuojamuose projektuose galėtų dalyvauti ir NVO, o ne tik biudžetinės įstaigos (aktualu rengiant priemonių finansavimo sąlygų aprašus). • Kontroliuoti, kad savivaldybės imtųsi konkrečių veiksmų jų savanorių tinklo stiprinimui (šiuo metu situacija tarp savivaldybių yra labai skirtinga). • BIVP projektai galėtų būti pasitelkiami apmokant, motyvuojant nevyriausybinių sektoriaus organizacijas. Suteikus NVO sektoriui atitinkamų gebėjimų, perduoti jam dalį savivaldybėse teikiamų viešųjų paslaugų (šiuo metu ši galimybė beveik visiškai neišnaudojama regioninėse savivaldybėse).
	Veikloje „Skatinti aktyvesnį vietos bendruomenių dalyvavimą“ nepakankamas dėmesys skiriamas užimtumo didinimui per įsidarbinimui alternatyvias veiklas (pvz. savarankiškas užimtumas).	Veiklos "Skatinti aktyvesnį vietos bendruomenių dalyvavimą" aprašymas turėtų būti papildytas. Įsitraukimas į darbo rinką gali būti siejamas ne tik siūlomos darbo vietos užėmimu (įgijus reikiamą kvalifikaciją), bet ir savarankiškos darbo vietos kūrimu. Tokiu atveju asmenims reikalingas informavimas ir palydėjimas įforminant veiklą (pvz. registruojant individualią veiklą) bei pagalba vystant naują verslą.
	Nėra planuojamos investicijos į kultūros ir kūrybinio sektoriaus plėtrą.	Labiau detalizuoti veiklas, skirtas socialinei integracijai didinti, susietas su kultūros edukacija ir kūrybingumo skatinimu, kad taptų aiškesnis jų ryšys su uždaviniu, joms būtų skiriamas didesnis dėmesys.
	Skirtingi regionai susiduria su specifiniais iššūkiais.	Garantuoti, kad regionų atstovai turėtų sprendimo laisvę rengiant VVG strategijas ir galimybes patys identifikuoti VVG veiklas,

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
		labiausiai aktualias konkrečiame regione.
Kurioms veikloms ir jų įgyvendinimo būdams turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys?	Savanorystės tinklo ir NVO stiprinimas.	
4.8. uždavinys „Suteikti daugiau vienodų galimybių už prieinamą kainą laiku gauti kokybiškų ir tvarių paslaugų; modernizuoti socialinės apsaugos sistemas, be kita ko, siekti, kad būtų socialinės apsaugos galimybių“		
Ar uždavinių intervencijų logika yra aiški?	Kai kurios minimos veiklos yra nepakankamai paaiškintos. Uždavinio aprašyme yra nereikalingų pasikartojimų. Apie nestacionarias paslaugas dokumente kalbama net 3 kartus (5,6,12 punktai) ir plačiai nurodoma, kokios paslaugos galės būti finansuojamos, tuo tarpu apie kitas, tokias kaip „Kompleksinių paslaugų šeimoms vystymas“ ar „Nuo psichoaktyvių medžiagų priklausomų asmenų psichosocialinė reabilitacija ir reintegracija“, nepaaiškinta visai.	Peržiūrėti veiklų aprašymus, siekiant kad veiklų aprašai būtų panašaus detalumo lygio.
Ar atliepiami visi svarbiausi specifiniai iššūkiai, susiję su konkrečia sritimi bei šių iššūkių priežastys?	Programoje vartojamas terminas socialinių paslaugų „perdavimas“ gali paskatinti susipriešinimą tarp NVO ir biudžetinių įstaigų. Vadovaujantis EK rekomendacijomis, akcentuojamas perėjimas nuo institucinės globos. Kyla rizika, kad iš esmės nukentės stacionarių paslaugų kokybė.	Rekomenduojama naudoti kitus terminus, tokius kaip „pasidalijimas“, arba bendruomeninių paslaugų „stiprinimas“, „igalijimas“. Užtikrinti, kad nebus susitelkiama tik į vieno tipo (nestacionarias paslaugas). Šiuo metu stacionarių paslaugų plėtra galimai bus vykdoma per 4.9 uždavinį.
Ar kiekvienam uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	NVO ir savanorių įtraukimas yra itin svarbus šiam uždaviniui. Tačiau praėjusiu finansavimo laikotarpiu NVO galimybės konkuruoti dėl ES finansavimo soc. paslaugų teikimui buvo ribotos. Programoje minimi ne visi svarbūs nestacionarių paslaugų tipai.	Finansavimo sąlygomis užtikrinti, kad NVO turėtų lygias (ar kai kuriais atvejais net didesnes) galimybes konkuruoti su biudžetinėmis įstaigomis. Teigiamas pavyzdys – kompleksinių paslaugų šeimai įgyvendinimo finansavimo taisyklės. Į 4.8 uždavinio 2 veiklos pavyzdį įtraukti ne mažiau svarbias nestacionarias socialines paslaugas: transporto organizavimo paslaugų asmenims su negalia ir senyvo amžiaus asmenims plėtra bei laikino atokvėpio paslaugas.
4.9. uždavinys „Didinant socialinę ir ekonominę marginalizuotų bendruomenių, migrantų ir nepalankias sąlygas turinčių grupių integraciją įgyvendinant integruotas priemones, įskaitant aprūpinimą būstu ir socialinių paslaugų teikimą (ERPF)“		
Ar uždavinių intervencijų logika yra aiški?	Praleisti žodžiai	„Skatinti bendruomenėse socialinio verslo, padedančio vietoje spręsti pažeidžiamų grupių atskirties problemas“. Įrašyti „kūrimą“ arba „plėtrą“.
Ar atliepiami visi svarbiausi specifiniai iššūkiai, susiję su konkrečia sritimi bei šių iššūkių priežastys?	Socialinio būsto plėtra yra itin reikalinga. Tai gali prisidėti prie kitų socialinių problemų sprendimo. Tačiau šiuo metu Programoje socialinio būsto plėtra yra tik paminėta, bet nepakankamai	Teigiamai vertintina, kad soc. būsto plėtrai bus skiriama didelė finansavimo dalis, yra vykdomi detalūs vertinimai. Tačiau vertėtų apsvarstyti galimybę pačioje Programoje labiau akcentuoti ir detaliau aprašyti šią veiklą, siekiant paskatinti savivaldybes imtis

Klausimai	Pastebėjimai/komentaras	Susijusios rekomendacijos
	akcentuojama. Trūksta šios veiklos svarbos pabrėžimo ir detalizavimo.	aktyvių veiksmų įgyvendinant soc. būsto plėtrą.
	Teisinė bazė yra nepalanki socialinio verslo kūrimui.	Įgyvendinant priemones susijusias su soc. verslo plėtra, lygiagrečiai įvertinti teisinės basės palankumą. Taip bus užtikrinama, kad ES finansavimo efektyvumas nebus ribojamas išorinių trukdžių.
Ar kiekvienam uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	Programoje ribojama, kokiose teritorijose gali būti įgyvendinamos bendruomenės inicijuotos vietos plėtros veiklos. "Šio uždavinio veiklos, susijusios su bendruomenės inicijuota vietos plėtra, bus įgyvendinamos taikant integruoto teritorijų vystymo metodo bendruomenės inicijuotos vietos plėtros formą tikslinėse teritorijose: funkcinėse miestų zonose, miestuose, kuriuose gyvena daugiau nei 6 tūkstančiai gyventojų, ir pirmiau nurodytų miestų apylinkėse" VVG plėtrai svarbus yra gerosios užsienio patirties perėmimas ir pritaikymas, todėl aktualus yra bendradarbiavimas su priemonės formuojančiomis, finansuojančiomis ir kontroliuojančiomis institucijomis. Neminimi svarbūs nestacionarių paslaugų tipai, kuriems taip pat gali būti reikalinga infrastruktūra.	Atsižvelgiant į tai, kad socialinę įtrauktį didinančių sociokultūrinių paslaugų poreikis egzistuoja visoje Lietuvos teritorijoje, apsvarstyti galimybę atsisakyti šiuo metu minimo apribojimo. Alternatyva: aiškiai komunikuoti tikslinėms grupėms, pagrindžiant pasirinkimą. Siūloma papildyti veiklos „VVG atstovų kompetencijų stiprinimui (įskaitant VVG tinklaveiką ir bendradarbiavimą su vietos valdžia bei socialiniais ekonominiais partneriais).“ aprašymą pakeisti į „VVG tinklaveiką ir bendradarbiavimą su sprendimus priimančiomis institucijomis ir užsienio partneriais.“ Apsvarstyti galimybę į 4.9 uždavinio 2 veiklos pavyzdį įtraukti šiuo metu aktualias socialines problemas sprendžiančias socialines paslaugas: „psichosocialinė pagalba įvairioms gyventojų grupėms“ ir „vaikų dienos socialinė priežiūra“.

Diskusijos santrauka

2020 m. rugsėjo 18 d.

Teminėje diskusijoje „4 prioritetas „Socialiai atsakingesnė Lietuva“: socialinė apsauga“ dalyvauti buvo pakviesta 60 asmenų: ministerijų atstovai, socialiniai-ekonominiai partneriai ir ekspertai. Diskusijoje iš viso dalyvavo 35 žmonės, kurie registracijoje nurodė atstovaujantys 17 skirtingų institucijų:

1. Finansų ministerija (FM)
2. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM)
3. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (ŠMSM)
4. Kultūros ministerija (KM)
5. Vytauto Didžiojo universitetas
6. Europos socialinio fondo agentūra
7. M.Romerio universitetas
8. Užimtumo tarnyba
9. Neįgalųjų reikalų departamentas prie SADM
10. Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija
11. VšĮ Šiuolaikinių didaktikų centras
12. Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas
13. Valstybinė mokesčių inspekcija
14. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie SADM
15. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
16. Lietuvos verslo konfederacija
17. Nacionalinė NVO koalicija

Žemiau pateikiama diskusijos santrauka.

Siūlymai dėl uždavinio 4.1.: „Suteikti daugiau galimybių įsidarbinti visiems darbo ieškantiems asmenims, visų pirma jaunimui ir ilgalaikiams bedarbiams, taip pat neveikliems žmonėms, propaguoti savarankišką darbą ir socialinę ekonomiką“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

Nedarbo masto prognozavimo iššūkiai

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Kokio masto nedarbo problema prognozuojama? Seniau susidurdavome su problema, kad prognozuodavome vienu laikotarpiu, o sprenddavome kitu.

SADM atstovas(-ė): Visos krizės yra sunkiai prognozuojamos. Todėl aiškos prognozės nėra įmanomos.

- Šiuo metu neturime konkretaus įrankio, kuris leistų pamatuoti, kokios ADRP priemonės sukūrė didžiausią naudą. Tačiau kartu su UŽT esame pradėję vykdyti kontrafaktinius vertinimus: lyginame asmenis, gavusius paramą iš UŽT su jos negavusiais asmenimis. Rezultatai rodo, kad paramą gavę yra geresnėje situacijoje. Reikėtų akcentuoti ir tai, kad Lietuvos finansavimas ADRP iš valstybės biudžeto lėšų yra vienas mažiausių EU.
- Taip pat kartu su EIM dėliojame kvalifikacijų stiprinimo priemones, skirtas aukštesnės kvalifikacijos asmenims. Turime sutelkti mokymus į tas sritis, kuriose labiausiai trūksta specifinių įgūdžių. Tai vienintelė galimybė Lietuvai išrūkti iš vidutinių pajamų spąstų. Šiuo metu Lietuvoje yra labai didelė neatitiktis tarp turimo išsilavinimo ir darbo pobūdžio.

Kuo planuojamos veiklos skiriasi nuo praėjusio finansavimo laikotarpio?

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Atrodo, kad planuojama daryti tą patį, kas buvo daroma anksčiau. Kokie pagrindiniai pokyčiai, lyginant su praėjusiu finansavimo laikotarpiu?

SADM atstovas(-ė): Lietuva neužtikrina pakankamo finansavimo ADRP. Didžioji dalis finansuojama iš ES fondų. Todėl planuojama tęsti tų pačių priemonių įgyvendinimą.

ADRP veiklų aprašymai yra labai platūs, bendri ir lankstūs. Taip siekiame užtikrinti, kad konkrečių laikotarpiu galėsime pasirinkti konkrečias priemones ir nusitaikyti į problemas, kurias siekiame šiuo metu spręsti. Taip pat siekiame kovoti su neigiamu UŽT įvaizdžiu žmonių akyse. Situacija yra iš esmės pagerėjusi, bet kai kurios neigiamos istorijos iš praeities vis dar kenkia UŽT įvaizdžiui.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Iššūkis: psichologinės darbuotojų sveikatos stiprinimas ir galimybių mokytis darbe sudarymas

Vytauto Didžiojo universiteto atstovas(-ė): Programoje minimas siekis kurti saugesnę ir geriau pritaikytą darbo aplinką. Prezentacijos metu buvo kalbama apie nelaimių darbe vengimą. Tačiau ar planuojama investuoti į palankaus emocinio klimato kūrimą, psichologinės darbuotojų sveikatos stiprinimą?

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Lygiai taip pat svarbus darbuotojų kompetencijų klausimas. Ar „geresnės sąlygos darbe“ reiškia ir siekį užtikrinti geresnes galimybes darbuotojų kompetencijų kėlimui darbo vietoje?

SADM atstovas(-ė): Programoje iš tiesų akcentuojamas ir šiuo metu labiau diskutuojame apie fizinių iššūkių darbo vietoje sprendimą. Tačiau kai prasidės priemonių aprašų kūrimas, reikėtų atsižvelgti, kad reikia kurti ne tik fizinį, bet ir psichologinį saugumą. Be to, kituose uždaviniuose yra numatomos veiklos, susijusios su emocinės sveikatos stiprinimu.

Kalbant apie darbuotojų kvalifikacijas, šiuo metu siekiame, kad vienoje vietoje būtų visų trijų ministerijų (EIM, ŠMSM, SADM) priemonės dėl perkvalifikavimo ir kvalifikacijų kėlimo. Siekiame sukurti vieningesnę sistemą šiuo klausimu.

Siekama kad bent vienoje vietoje būtų visų 3 ministerijų priemonės dėl perkvalifikavimo ir kvalifikacijų

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Veiklų, skirtų bedarbių motyvacijos ir bendrųjų kompetencijų stiprinimui, svarba ir poreikis

Vytauto Didžiojo universiteto atstovas(-ė): Programoje ir pristatymo metu buvo akcentuojama techninių (profesinių) kompetencijų svarba. Tačiau tikslinėms grupėms labai svarbios yra ir bendrosios kompetencijos (pvz. žmonės gali aiškiai nežinoti, kas yra darbas). Todėl nemažiau reikšmingas yra savivertės kėlimas, pasitikėjimo savimi stiprinimas. Ar tai numatyta šioje veikloje?

SADM atstovas(-ė): Šie gebėjimai yra svarbūs, siekiant paskatinti asmenų integraciją į darbo rinką. Šiuo metu esame pradėję pilotinį projektą su penkiomis savivaldybėmis, kuriuo siekiama ilgalaikių bedarbių integracijos. Kiekvienu atveju dëllojamas skirtingas planas, kaip reikėtų padėti konkrečiam asmeniui. Siekiama glaudžios NVO, UŽT ir darbdavių sanglaudos sprendžiant šiuos iššūkius. Tikimasi, kad kompleksinės paslaugos padės mažiausiai motyvuotiems asmenims sugrįžti į darbo rinką.

Vytauto Didžiojo universiteto atstovas(-ė): Be to, labai svarbu neleisti nukristi motyvacijai.

SADM atstovas(-ė): Pagrindinis tikslas išlieka ADRP kokybė ir individualizuotos paslaugos.

Bendri komentarai

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Apibendrinimas:

- Kalbant apie saugą darbe negalima pamiršti emocinės aplinkos kūrimo ir kompetencijų stiprinimo.
- Egzistuoja nedarbingųjų motyvacijos didinimo priemonių poreikis.

Siūlymai dėl uždavinio 4.7.: „Skatinti aktyvią įtrauktį, siekiant propaguoti lygias galimybes ir aktyvų dalyvavimą ir gerinti įsidarbinamumą“

1. Uždavinių intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

Aiškų uždavinio aprašymas

Vytauto Didžiojo universiteto atstovas(-ė): Šis uždavinys gana išsamiai aprašyta. Tai vienintelis aiškus uždavinys, ir visiškai aišku ko siekiama.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Ar ypatingai mažas pajamas gaunantys dirbantys asmenys yra tikslinė grupė?

Vytauto Didžiojo universiteto atstovas(-ė):

Kalbama apie skurdo ir socialinės atskirties problemų sprendimą. Tačiau nėra aišku, kas yra tikslinė grupė. Ar ypatingai mažas pajamas gaunantys dirbantys asmenys yra tikslinė grupė, ar jie nėra pamiršami? Pvz. du pradedantys dėstytojai, turintys vaikų, taip pat yra ant skurdo ribos.

SADM atstovas(-ė): Praeitame laikotarpyje ESF lėšos buvo skirtos skurdo ir pajamų nelygybės mažinimui. Tačiau matome, kad iš esmės sumažinti nepavyko. Į priemones ir veiklas turime žiūrėti visumoje, ne tik per SADM veiklas. Pavyzdžiui, daug lemia švietimas. Jei regionuose vaikai gaus prastos kokybės išsilavinimą, tai lems kur jie studijuos, ir ar susidurs su skurdo bei nelygybės rizika.

Mažinti pajamų nelygybę turi subalansuota mokesčių ir išmokų sistema. Pagrindinis ir tiesioginis ESF tikslas nėra mažinti skurdą (pvz. to siekiama progresiniais mokesčiais). Per pastaruosius metus Eurostat rodiklis matuojantis atotrūkį tarp didžiausios ir mažiausios pajamas gaunančių asmenų nukrito nuo 7 iki 6,5. Šis teigiamas pokytis yra nulemtas išmokų sistemos: naujos pensijų sistemos, vaiko pinigų. Pvz. pensininkai yra labai didelė visuomenės dalis. Kol nebuvo indeksavimo, jų pajamų augimas niekaip negalėjo pasivyti atlyginimų.

ESF priemonės veikia kaip prevencija į ateitį, o tiesiogiai nelygybę ar skurdą reikia mažinti per mokesčius. Pavyzdžiui, finansinė nelygybė tarp vyrų ir moterų gali būti sumažinta ESF priemonėmis, kuriančiomis geresnį darbo ir asmeninio gyvenimo balansą.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Savanorystės tinklo svarba

Vytauto Didžiojo universiteto atstovas(-ė):

Kalbant apie šio uždavinio veiklas, savanorystė yra esmė. Nuo jaunimo, iki senjorų. Vakarų valstybėse savanorystė labai daug kuo prisideda prie socialinių iššūkių sprendimo. Tačiau savanorystės gražiais lozungais nepaskatinsi, būtinas visuomenės solidarumas.

Mykolo Romerio universiteto ir įvairių NVO organizacijų atstovas(-ė): Reikia kelti klausimą, kodėl savanorystė yra svarbi įtraukties didinimui. Lietuvoje dominuoja požiūris, kad savanorystė yra tik paslaugoms teikti. Tačiau kitus pasaulyje, vakarų Europos valstybėse ar JAV savanorystė yra naudojama kaip būdas atvesti asmenis atgal į visuomenę. Savanorystė gali nuimti stigmą, kad aš esu prašytojas ir vargšelis. Žmogus patiriantis socialinę atskirtį gali prisimti savanorio rolę ir per tai integruotis į visuomenę. Todėl labai logiška, kad savanorystė yra minima šiame uždavinyje, kuriuo siekiama didinti įtrauktį. Reikia suprasti, kad savanorystės dėka gali būti įgalinami žmonės.

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Kaip būtų geriausia įgyvendinti soc. atskirtį patiriančių asmenų integraciją per savanorystę?

Mykolo Romerio universiteto ir įvairių NVO organizacijų atstovas(-ė):

- Šias veiklas turėtų įgyvendinti NVO, o ne biudžetinės įstaigos. Paties savanorio įvedimą ir integraciją turėtų vykdyti NVO.
- Taip pat pažeidžiamos grupės įsitraukiančios į savanorystės veiklas neturėtų būti stigmatizuojamos ir išskiriamos. Galimybė prisijungti prie konkrečios savanoriškos veiklos neturėtų būti apribojama tik soc. atskirtį patiriantiems asmenims. Pavyzdžiui, labai bloga idėja būtų surinkti visus bedarbius į atskirą savanorių grupę ir neleisti jiems susitikti su kitais. Taip atsiranda izoliacija. Soc. atskirtį patiriantys asmenys turėtų veikti kartu su kitais savanoriais.

- Negalima tikėtis, kad viskas įvyks savaime. Soc. atskirtį patiriantiems asmenims reikia palydėjimo pradedant savanorystės veiklas. NVO turi būti apmokytos priimti skirtingus savanorius. NVO darbuotojai turi mokėti padėti naujiems savanoriams ir nepalikti jų vienių.

Geras pavyzdys apie asmenų integraciją per savanorystę buvo įgyvendintas Vokietijoje. Buvo vykdoma programa su NEETs. Jaunuoliai, kurie nesugebėdavo išbūti darbo valandų buvo įvedinėjami per savanorišką veiklą, kad užsiimtų nors kažkuo.

SADM atstovas(-ė): Taip, savanorystė turi būti pasitelkiama kaip įrankis mokytis, kaip įrankis integruoti. Reikia žiūrėti ir į krizę. Pvz. Vokietijoje savanoriai mokosi kaip reaguoti į krizes. Tie savanoriai yra mobilizuojami ir tampa parama valstybei.

Dabar savanorystės tinklas nėra pakankamai efektyvus, turime tik pavienes iniciatyvas. Lietuvoje turbūt efektyviausiai veikia jaunimo savanorystė. Tačiau turime žiūrėti plačiau.

Nacionalinės NVO koalicijos atstovas(-ė): Kai šnekame apie aktyvią įtrauktį ir dalyvavimą, svarbu ne tik savanorystė, bet ir stiprios NVO bei socialinis verslas. Reikia organizacijų, turinčių pakankamai įgūdžių, resursų ir galinčių išlaikyti darbuotojus. Ar 4.7 uždavinys apima ir socialinį verslą, kuris yra labai svarbus?

SADM atstovas(-ė): Ne, esame nusprendę, kad socialinį verslą turi skatinti EIM. Jie turi „Versli Lietuva“ ir kitas susijusias iniciatyvas. SADM labiau rūpi pats socialinių paslaugų teikimas. Mūsų tikslas nėra užsiimti socialiniu verslu kaip galutiniu tikslu. Mes žiūrime tik iš savo pusės – mums rūpi socialinės paslaugos ir socialinių paslaugų inovacijos. Pačiose priemonėse, kai bus kalbama apie konkrečius veiksmus turėtų atsirasti daugiau dėmesio socialinio verslo įtraukimui.

SADM atstovas(-ė): Dėl socialinio verslo: Matosi, kad tai planuoja VRM. 4.8 veikla.

Skirtinga NVO situacija savivaldybėse

Vytauto Didžiojo universiteto atstovas(-ė): Kalbant apie aktyvią įtrauktį yra minimos NVO. Ar svarstėte, apie tai kad savivaldybėse yra labai skirtinga situacija su NVO skaičiumi ir aktyvumu. Pavyzdžiui, kai startavo bendruomeninių paslaugų projektai, kai kurios savivaldybės visai neturėjo NVO. Kartais savivaldybės klaidingai mano, kad NVO pačios atsiras. Ar yra numatyta, kaip savivaldybės užtikrins, kad jų savivaldybėse būtų pakankamas skaičius NVO? Pvz., norint užtikrinti, kad ADRP gerai veiktų, reikia stiprių NVO, o savivaldybės joku būdu negali būti pasyvios ir nusišalinti.

SADM atstovas(-ė): Bandome priminti savivaldybėms, kad yra svarbus NVO tinklo kūrimas. 4.8 uždavinys yra susijęs su socialiniu verslumu. Laikomės pozicijos, kad NVO turi būti įgalintos. Mes tą darome nacionaliniu lygmeniu, o savivaldybės yra atsakingos už regioninį. Kartais būna reakcija: duokite NVO, mes jai viską perduosime. Tačiau tik savivaldybės, kurios imasi aktyvių veiksmų, skatina NVO atsiradimą. Stiprus NVO tinklas taip pat yra labai svarbus dėl konkurencijos socialinių paslaugų srityje skatinimo. Kai atsiras didesnė konkurencija tarp paslaugų teikėjų, žmonės turės iš ko rinktis ir kils kokybė.

Veiklos skirtos sugrįžtančių emigrantų integracijai

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Tarkim viskas bus labai gerai. Pavyzdžiui, į Lietuvą grįš 20 tūkst. emigrantų. Koks jūsų požiūris dėl šios grupės integracijos: ar jai numatomos atskiros priemonės, ar galės gauti pagalbą bendrai su kitomis tikslinėmis grupėmis?

SADM atstovas(-ė): Atskirai grįžtantiems emigrantams skirtų priemonių nenumatoma. Kai kalbame apie demografinius iššūkius, turime žiūrėti kaip bendrai paslauga veikia. Pavyzdžiui, turime galvoti ir apie trečiųjų šalių piliečius, kurie nori grįžti ar atvykti į Lietuvą. „Renkuosi Lietuvą“ jungia atskirų ministerijų funkcijas ir teikia paslaugas pagal „vieno langelio“ principą.

Kalbant apie grįžtančius emigrantus labai svarbus yra švietimas, ypač vaikų. Kalbos klausimais dirba ŠMSM. SADM turi ADRP priemones, skiria vaiko pinigus. Tai parodo, kad atskiros priemonės nėra, bet yra konkretūs klausimai, kuriais teikiama pagalba. Mes turime kviesti emigrantus sugrįžti, bet integraciniai klausimai turi bendrai apimti kuo įvairesnes grupes.

Bendri komentarai

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Apibendrinimas: Savanorystė turi potencialą spręsti įvairias problemas. Svarbi tiek savanorystė, kaip integracijos būdas, tiek savanoriškos veiklos kuriami rezultatai. Pagrindinis iššūkis šiuo metu yra užtikrinti, kad savanorystės mechanizmas būtų efektyvus, o dabar egzistuojantys skirtumai tarp NVO regionuose sumažėtų. Regionai, kurie susiduria su didžiausiomis problemomis dažnai negali pasinaudoti investicijomis.

Siūlymai dėl uždavinio 4.8.: „Suteikti daugiau vienodų galimybių už prieinamą kainą laiku gauti kokybiškų ir tvarių paslaugų; modernizuoti socialinės apsaugos sistemas, be kita ko, siekti, kad būtų socialinės apsaugos galimybių“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

Komentarų nepateikta.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Iššūkis: NVO galimybės dalyvauti įgyvendinant Programą

Mykolo Romerio universiteto ir įvairių NVO organizacijų atstovas(-ė): Praėjusiu finansavimo laikotarpiu buvo nemažai atvejų, kai savivaldybės plėtojo socialinę apsaugos sistemas tik per biudžetines įstaigas, o ne per NVO. Reikėtų atkreipti dėmesį į uždedamas korteles galimybei pretenduoti į finansavimą. NVO turėtų turėti pirmumo teisę, o ne biudžetinės įstaigos. Tokios sąlygos ir „pozityvi diskriminacija“ yra itin svarbios kol sustiprinsime NVO tinklą. Socialinių paslaugų kokybė priklauso nuo „artumo su bendruomene“. Reikia užtikrinti žmogui kuo artimesnes paslaugas. NVO gali tai garantuoti.

SADM atstovas(-ė): Šiuo klausimu svarbiausi bus vėliau formuluojami dokumentai: finansavimo sąlygų aprašai. Tęsime komunikaciją ir turėsime diskusijas, kai bus planuojamos priemonės. Turime ir gerų pavyzdžių, kai buvo užtikrinamos NVO palankios galimybės. Pavyzdžiui, kompleksinių paslaugų šeimai priemonėje buvo numatyti rėmai, kokią veiklų dalį turi įgyvendinti NVO. Taip pat deinstitutionalizacijos priemonių kontekste buvo suplanuota, kad dalis paslaugų būtų įgyvendinama NVO.

Nacionalinės NVO koalicijos atstovas(-ė): Paslaugos turi būti teikiamos ten, kur jų reikia. Turi būti sudarytos vienodos galimybės konkuruoti dėl paslaugų teikimo ir finansavimo. NVO trūksta vienodų sąlygų sudarymo. Svarbu, kad NVO galėtų parodyti, kokias paslaugas jie teikia.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Supriešianti formuluotė „Socialinių paslaugų perdavimas“

Vytauto Didžiojo universiteto atstovas(-ė): Sutinku dėl NVO. Man užkliuvo žodis dėl soc. paslaugų „perdavimo“. Žodis „perdavimas“ yra šaltinis supriešinti NVO ir biudžetines įstaigas. Reikėtų naudoti kitokius terminus, tokius kaip „pasidalijimas“, arba bendruomeninių paslaugų „stiprinimas“, „įgalinimas“.

Dabartinė Lietuvos socialinių paslaugų sistema yra labai „skysta“, socialinių paslaugų trūksta visur. NVO įvedimas yra labai svarbus, nes NVO turi potencialo inovacijoms. Tačiau reikia galvoti kaip įvesti NVO išvengiant supriešinimo.

SADM atstovas(-ė): Sutinku, kad dėl „perdavimo“ reikia keisti formuluotę.

Per mažai dėmesio skiriama stacionarioms paslaugoms

Vytauto Didžiojo universiteto atstovas(-ė):

Dabar akcentas duodamas perėjimui nuo institucinės globos. Yra akcentuojamos nestacionarios paslaugos. Egzistuoja rizika, kad bus pamirštos stacionarios paslaugos. O jos yra reikalingos. Ne tokios stacionarios paslaugos, kokios buvo seniau, bet atnaujintos paslaugos yra būtinos. Pavyzdžiui,

stacionarios paslaugos atskirtį patiriantiems jaunuoliams ar vaikams. Dabar atrodo, kad vietos stacionarioms paslaugoms nebeliko, jos interpretuojamos kaip „erezija“.

Taip pat trūksta paslaugų įvairovės sprendžiant su senatve susijusias problemas (pvz. savarankiško apgyvendinimo).

SADM atstovas(-ė):

Dėl senėjimo: turime plačiau žiūrėti. Pavyzdžiui, kaip vyresnio amžiaus asmenims ilgiau išlikti darbo rinkoje? Infrastruktūra (stacionarios paslaugos) yra numatomos, savivaldybės turės galimybę apsirūpinti. Tačiau šioms paslaugoms Programoje iš tiesų skiriama daug mažiau dėmesio. Pati EK ne itin simpatizuoja stacionarių paslaugų plėtrai. Dėl to neakcentuojame šių paslaugų programoje. Pagrindinis dėmesys skiriamas negalią turinčių ir vaikų paslaugų deinstytucionalizacijai.

SADM atstovas(-ė): 4.8. viena iš numatomų veiklų yra integrali pagalba. Šį laikotarpį planuojame fokusuotis į vaikus su negalia. Norėtume, kad integralią pagalbą, kuria taip džiaugiasi savivaldybės, jos iš dalies ir perimtų. Bet tam nėra biudžeto lėšų. Todėl planuojame tai įgyvendinti per Programą. Programa apibrėžia sritis, bet ne konkrečius iššūkius. Taip siekiame, kad išliktų lankstumas ir galėtume reaguoti į situaciją.

SADM atstovas(-ė): Visko daryti iš ES lėšų negalime, nes ištekliai yra riboti. Pavyzdžiui, perėjimas prie bendruomeninių turėtų užtikrinti didesnę biudžetą. Nes akredituojamos paslaugos gali būti finansuotos iš savivaldybių biudžeto.

Žiūrėsime, kaip SAM seksis įgyvendinti ilgalaikės priežiūros sistemą. Vykdomos veiklos, bet ne taip greitai kaip norėtume.

Savarankiško gyvenimo namai yra interpretuojami kaip nestacionarios paslaugos.

Bendri komentarai

Vytauto Didžiojo universiteto atstovas(-ė): Sveikintinos veiklos, teikiančios integralias paslaugas.

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Apibendrinimas:

Reikėtų naudoti formuluotę NVO įtraukimas.

Iššūkis: kaip sudaryti galimybes konkuruoti ir sudaryti lygias sąlygas NVO ir biudžetinėms įstaigoms?

Siūlymai dėl uždavinio 4.9. „Didinant socialinę ir ekonominę marginalizuotų bendruomenių, migrantų ir nepalankias sąlygas turinčių grupių integraciją įgyvendinant integruotas priemones, įskaitant aprūpinimą būstu ir socialinių paslaugų teikimą (ERPF)“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

NextGenerationEU ir ES investicijų Programos derinimas

Visionary Analytics atstovas(-ė): Kaip bus derinama Programa su Next generation EU finansavimu?

SADM atstovas(-ė): Nemanau, kad covid-19 sukūrė visiškai naujas problemas. Tiesiog išryškino jau prieš tai buvusias. Pavyzdžiui, nuotolinio mokymo poreikis ir jo prasta kokybė. Apibendrintai, panašu, kad pandemijos problemas atliepėme neblogai.

Nestatyčiau next generation EU su MFF į priešpriešą. Jie turi papildyti viena kitą. Recovery and resilience facility fokusas yra labiau į sprendimus, kuriuos reikia padaryti čia ir dabar. Dabar Finansų ministerija būtent renka informaciją apie poreikius ir idėjas. ERRF turėtų pagreitinėti, o ne sustabdyti kažkokias reformas. Pvz. ADRP yra svarbu, nes pamatėme, kokios darbo vietos labiausiai nukentėjo. Daug žmonių iš paslaugų sektoriaus ir studentų neteko darbo. Tai reiškia, kad reikia jiems greitai padėti persikvalifikuoti arba susirasti naują darbą.

ERRF investicijos turi remtis EK rekomendacijomis. Pas mus yra: užimtumas (pvz. prastovos pandemijos laikotarpiu), mokesčių ir išmokų sistemos finansavimas. Bet mūsų veikos srityje kol kas taikomos tik išmokos. Neaišku, ar reikia keisti mokesstinę sistemą (įstatymus), ar reikia kažkokių priemonių. Reikia

naudoti tiek Programą, tiek Next Generation EU, kad kuo efektyviau įgyvendinti NPP. NPP pagrindinis dokumentas. MFF prisideda prie tam tikrų sričių. ERF prisideda ir leidžia tam tikras veiklas įgyvendinti greičiau. Jie turi tiek subsidijų, tiek skolinimosi priemonių.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Komentarų nepateikta.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Socialinio būsto plėtra

Vytauto Didžiojo universiteto atstovas(-ė): Plėtosi soc. būstą yra labai aktualu. Tinkamo būsto suteikimas labai greit sprendžia ir kitas socialinės atskirties problemas. Skandinavai išbando „būstas pirma“ projektus ir jau matome, kad suteiktas būstas padeda greičiau integruotis į visuomenę. Norėtysi, kad soc. būsto plėtojimas pavirstų didesne pastraipa Programoje. Dabar jis paminėtas, bet nėra pakankamai akcentuojamas.

Dabar gal kiek per švelniai išsireišksta šios veiklos svarba. Nėra aišku ir reikia labiau akcentuoti, kad savivaldybės užsiimtų šiuo klausimu tikrai rimtai. Šiuo metu turime soc. būsto programas ir plėtrą, bet eilės nemažėja.

SADM atstovas(-ė): Soc. būsto tema tikrai suprantama kaip labai svarbi. Tai ką pristačiau, nėra viskas, ką turime apie soc. būstą. NPP turime kalbėti apie būsto prieinamumą bendrai, o ne tik socialinį būstą. Pavyzdžiui, turime kalbėti ir apie jaunas šeimas, studentus. Matome, kaip Vilniuje kyla būsto nuomos kaina ir tai kelia rimtus iššūkius.

Turėjome EIB analizę apie soc. būstą. Dabar dar tik dėliojame konkrečias priemones. Turėsime ir EBPO analizę apie soc. būstą Lietuvoje. Per MFF mes investuojame tik į soc. būstą, ir tik į dvi grupes: neįgalieji ir daugiavaikės šeimos. Tačiau bendrame kontekste esame įvedę ir paramą nuomai. Taip pat padedame savivaldybėms vystyti būsto fondus. Pavyzdžiui, jei savivaldybė fiziškai neturi, kur priimti naujus gyventojus, jos gali pasamdyti įmones pastatyti būstą.

SADM atstovas(-ė): Soc. būstas yra ta paramos forma, kai žmonės išties neturi pajamų. Tai yra paramos forma, kurią gauna pačios pažeidžiamiausios grupės. Pagrindinis mūsų tikslas yra nuomos mokesčio kompensacija (finansuojama iš biudžeto lėšų). Svarbu ir žmonių, kurie kreipiasi, aktyvumas. Be to, žmonės turi būti motyvuojami eiti iš soc. būsto, kad vyktų pozityvi rotacija. Tokie mūsų pagrindiniai tikslai.

Neįgalieji ir gausios šeimos pasirinktos kaip prioritetas, nes rinkoje nėra jiems pritaikytų būstų. Praeitų laikotarpiu soc. būsto plėtra buvo vykdoma mažiau koncentruojantis į konkrečias grupes.

SADM atstovas(-ė): Tai, kad būstas Programoje siaurai aprašytas dar nieko nereiškia. Šiam klausimui skiriame tikrai daug dėmesio. Pavyzdžiui, soc. būsto tema yra rengiama analizė: kaip turi būti investuota į būstą šioms dviem grupėms, kiek finansavimo reikia, kaip turi būti paskirstyta pagal savivaldybes. EK soc. būstą mato kaip vienas iš pagrindinių investicijų, todėl prašo daugiau detalių.

Bendri komentarai

Komentarų nepateikta.

4 prioritetas „Socialiai atsakingesnė Lietuva“: švietimas (Programos uždaviniai: 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6)

Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas

Klausimai	Pastebėjimai/komentarai	Susijusios rekomendacijos
Bendri pastebėjimai		
-	Trūksta konkretumo, tai neleidžia suprasti tikslios intervencijų logikos.	Peržiūrėti veiklų aprašymus ir pasiūlyti nebaigtinį galimų veiklų pavyzdžių sąrašą.
-	Galimos sinergijos su EBPO įgūdžių strategija.	Peržiūrėti EBPO įgūdžių strategijos rekomendacijas ir apsvarstyti galimybę pagal jas patobulinti veiklas.
-	Dėl besikeičiančios demografinės situacijos, ilgėjančios gyvenimo trukmės standartinis suaugusiųjų amžius (25-64 metai) nebeatitinka esamos situacijos. Visuomenė amžėja ir švietimo paslaugas gauti turėtų ilgiau negu iki 64 metų.	Apsvarstyti galimybę prailginti suaugusiųjų, kuriems bus teikiamos švietimo paslaugos, amžiaus ribą.
-	Daugelis investicijų paskirstymo sprendimų bus priimami savivaldybių lygmeniu. Savivaldybės nėra linkusios į sprendimų priėmimą įtraukti socialinius partnerius, kurie turi daug patirties šioje srityje.	Apsvarstyti galimybę į finansavimo sąlygas įtraukti reikalavimus dėl bendradarbiavimo su socialiniais partneriais užtikrinimo.
-	Bendruomeninės ir nevyriausybinės švietimo įstaigos bepradedančios kurtis regionuose turi didelį potencialą švietimo srityje.	Apsvarstyti galimybę investicijų lėšas skirti ne tik biudžetinėms, bet ir bendruomeninėms, nevyriausybinėms švietimo įstaigoms.
Uždavinys 4.2 „Didinti švietimo ir mokymo sistemų kokybę ir rezultatųumą“		
Ar atliepami visi svarbiausi specifiniai iššūkiai, susiję su konkrečia sritimi bei šių iššūkių priežastys?	Vaikų priešmokyklinis ugdymas kaimiškose vietovėse yra ženkliai žemesnis nei miestuose. Siekiant gerų rezultatų, svarbu ne tik mokymosi turinys, bet ir vaikų savijauta mokykloje. Vaikų savižudybių statistika rodo, kad šių sferą dar reikia tobulinti.	Akcentuoti/įtraukti veiklas, skatinančias tėvų, gyvenančių kaimiškose vietovėse, švietimą apie priešmokyklinio ugdymo svarbą. Apsvarstyti galimybę įtraukti veiklas, skatinančias vaikų gerbūvį mokykloje, pvz., psichikos sveikatos paslaugas, tolerancijos skatinimo veiklas.
Ar uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	Dar nėra sistemingai pasiruošta ugdymo ankstinimui: planuojamų pokyčių neatliepia bendrojo ugdymo turinys, mokytojų rengimo sistema. Iš prioriteto panašu, kad kūrybinės kompetencijos išskirtos kaip prioritetinės, nors kitos socialinės kompetencijos yra ne mažiau svarbios. Moksliniai edukologijos tyrimai yra svarbūs, tačiau jų yra atliekama pakankamai daug. Svarbu juos kreipti link ir derinti su švietimo prioritetais.	Įtraukti daugiau veiklų, skirtų pasiruošti ugdymo ankstinimui, pvz., metodikų rengimai, mokymai. Peržiūrėti veiklų aprašymus, akcentuojant ne konkrečias socialines kompetencijas, bet holistinį švietimą ir pateikiant konkrečių kompetencijų pavyzdžių. Peržiūrėti veiklų aprašymus, akcentuojant ne edukologijos tyrimų skatinimą apskritai, bet bendros sistemos sukūrimą, veiklas, galinčias padėti suderinti vykdomus tyrimus su švietimo prioritetais ir akcentuojant taikomuosius tyrimus.
Uždavinys 4.3 „Didinti švietimo prieinamumą sudarant vienodas galimybes gauti kokybiškas ir įtraukias švietimo ir mokymo paslaugas“		
Ar atliepami visi svarbiausi specifiniai iššūkiai, susiję su konkrečia sritimi bei šių iššūkių priežastys?	Specialiųjų poreikių mokiniai yra pašalinami iš švietimo sistemos jiems suėjus 21 m., svarbu jiems užtikrinti sklandų ir poreikius atitinkantį perėjimą į MVG.	Apsvarstyti galimybę įtraukti veiklas, galinčias užtikrinti sklandų specialiųjų poreikių mokinių perėjimą į MVG sistemą.

Klausimai	Pastebėjimai/komentaras	Susijusios rekomendacijos
Ar kiekvienam uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	Daugiau dėmesio būtina skirti darnai bendruomenėje, mokiniai turi išmokyti gyventi darniai tarp skirtingų grupių žmonių. Bendruomenė yra efektyviausia priemonė keisti socialinės atskirties žmonių padėtį. Visos dienos mokykla galėtų integruoti visas jau egzistuojančias po-pamokines veiklas moksleiviams, tačiau svarbu, kad veiklos būtų koncentruotos, prieinamos tiek atskirties, tiek ne atskirties vaikams ir neišskaidytos tarp skirtingų institucijų.	Apsvarstyti galimybę įtraukti veiklas ar bent jau akcentuoti darnos mokyklos bendruomenėje svarbą. Apsvarstyti galimybę suorganizuoti papildomą diskusiją visos dienos mokyklos klausimu. Būtina išsiginčinti geriausią ir efektyviausią sistemos variantą ir koordinavimo planą prieš įtraukiant jį į prioriteto veiklas.
Uždavinys 4.4 „Skatinti lanksčias kompetencijų kėlimo, kvalifikacijos įgijimo ir persikvalifikavimo galimybes“		
Ar atliepami visi svarbiausi specifiniai iššūkiai, susiję su konkrečia sritimi bei šių iššūkių priežastys?	Visi tyrimai rodo tas pačias problemas – mažas pajamas gaunantys, regionuose gyvenantys, žemesnį išsilavinimą turintys žmonės, kuriems trūksta pinigų, laiko ir galimybių mokytis arti gyvenamosios vietos – nesimoko. Tačiau jiems geresnės sąlygos nėra sukuriamos, o fondų investicijos dažniausiai įsisavinamos per žmones, kurie turi geras sąlygas mokytis. Šiuo metu įrankis neformaliai įgytų kompetencijų aprobavimui yra teoriškai sukurtas, tačiau jis per brangus praktiškai naudotis.	Įtraukti veiklas, siekiančias plėsti mokymų bazę, su tikslu, kad ji būtų pasiekiamą tiems žmonėms, kuriems tradiciniai mokymai yra sunkiai prieinami. Bendradarbiauti su savivaldybėmis, siekiant išsiaiškinti socialinės atskirties grupių jų regione švietimo poreikius. Skirti dėmesio neformaliai įgytų kompetencijų aprobavimo paprastinimui.
Ar kiekvienam uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	Tyrimuose išskyla motyvacinis aspektas – dalis žmonių nesuvokia, kokia švietimo nauda. Taip pat dažnai jiems trūksta laiko, suderinamumo su kitais užsiėmimais. Dauguma žmonių, dalyvavusių švietime, mokėsi todėl, kad to reikalavo darbdavys.	Skirti daugiau dėmesio motyvacijos mokytis kūrimui. Tai galėtų būti vykdoma per darbdavių įtraukimą į veiklas ir stipresnį profesinį orientavimą.
Uždavinys 4.5 „Gerinti švietimo, mokymo ir mokymosi visą gyvenimą kiekvienam paslaugas tobulinant infrastruktūrą (ERPF)“		
Ar kiekvienam uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	Svarbu ne tik įsigyti naują įrangą, bet ir užtikrinti jos įveiklinimą ir atnaujinimą. Kadangi įranga bus aprūpinamos tik efektyviai veikiančios mokyklos, nemažai mokyklų mokinių šios priemonės bus neprieinamos ir tai didins atskirtį tarp moksleivių.	Suteikiant mokykloms įrangą, apsvarstyti galimybę sudaryti planą, kas ir kaip įrangą atnaujins ir kurios tiksliai priemonės užtikrins jų įveiklinimą. Apsvarstyti galimybes bendradarbiauti su kitomis ministerijomis (pvz., susisiekimo), siekiant suteikti visiems moksleiviams galimybes naudotis nauja įranga (pvz., pavežėjimu).
Uždavinys 4.6 „Didinti ugdymo ir koordinuotai teikiamų paslaugų prieinamumą ir kokybę švietimo įstaigose nepalankias sąlygas turintiems mokiniams (ERPF)“		
Ar kiekvienam uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	Įranga turi būti pritaikoma visiems, netaikant atskirties. Taip turi būti atnaujinami ir esami statiniai ir įranga. NVO ir socialiniai partneriai turi kelių dešimčių metų patirtį dirbant su specialiuoju poreikiu turinčiais žmonėmis. Nepaisant to, organizacijos nėra priimančios į sprendimų priėmimo diskusijas.	Ir toliau vadovautis universalios dizaino principu ir užtikrinti, kad visi darbuotojai, dirbantys specialiai pritaikytuose pastatuose gebėtų jį naudotis. Įtraukti NVO ir socialinius partnerius į konkrečių projektų planavimą.

Diskusijos santrauka

2020 m. rugsėjo 11 d.

Teminėje diskusijoje „4 prioritetas „Socialiai atsakingesnė Lietuva“: švietimas“ dalyvauti buvo pakviesti 35 socialiniai-ekonominiai partneriai ir ekspertai, FM, ŠMSM, KM atstovai. Diskusijoje iš viso dalyvavo 23 asmenys, kurie registracijoje nurodė atstovaujantys 20 skirtingų institucijų:

1. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (ŠMSM)
2. Kultūros ministerija (KM)
3. Finansų ministerija (FM)
4. Bit&Byte
5. Lietuvos lazerių asociacija (LZA)
6. Lietuvos neįgaliųjų draugija (LND)
7. Lietuvos studentų sąjunga (LSS)
8. Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija (LSŠA)
9. Lietuvos verslo kolegija (VK)
10. Medardo Čoboto trečiojo amžiaus universitetas (MČTAU)
11. Mykolo Romerio universitetas (MRU)
12. Mokyklų tobulinimo centras (MTC)
13. Nacionalinė švietimo agentūra (NŠA)
14. Nacionalinis švietimo NVO tinklas (ŠT)
15. NVO vaikams konfederacija (NVOVK)
16. Soros International House
17. Šv. Ignaco Lojolos kolegija (ILK)
18. Užimtumo Tarnyba (UT)
19. Vilniaus Universitetas (VU)
20. Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA)

Žemiau pateikiama diskusijos santrauka.

Siūlymai dėl uždavinio 4.2 „Didinti švietimo ir mokymo sistemų kokybę ir rezultatyvumą“ veiklų

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

Konkretumo trūkumas

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos atstovas(-ė): Labai nekonkreto, intervencijos neaiškios, logika neaiški, frazės bendros, konkrečių veiksmų konkrečioms iššūkiams spręsti nesimato. Numatytų veiksmų prisidėjimo prie kriterijų įgyvendinimo logika yra neaiški. Pavyzdžiui, kaip jaunų mokytojų pritraukimas pagerins skaitymo lygį? Siūlymas susieti tikslus ir rezultatus su veiklomis, konkretinti.

ŠMSM atstovas(-ė): Programavimo dokumentai yra bendresni dėl įvairių priežasčių, pavyzdžiui, kad būtų daugiau laisvės ir priemonės galėtų būti labai įvairios. Konkrečios priemonės atsirastų kitame rengimo etape. Šiame etape esmė yra į ką norime investuoti. Nereikia galvoti, kad ši programa išspręs viską, nes daug kas priklauso nuo priemonių administravimo. Švietimo sritis yra apskritai labai priklausoma nuo politinių grupių ir politinės situacijos. Dažnai problemos kyla pačiame vykdyme – rezultatai priklauso ne nuo dokumento, o nuo įgyvendinimo.

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Reikia konkretinti, duoti pavyzdžius, kaip planuojama spręsti klausimus, bet nesurašyt visų įmanomų detalių veiklų.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Priešmokyklinis ugdymas kaimiškose vietovėse

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Ką manote apie tai, kad miestuose vaikai į priešmokyklinį ugdymą išeina pakankamai anksti, bet kaimiškose vietovėse tas prieinamumas yra

žymiai prastesnis. Tikslinė grupė yra tėvai, skatinti jų supratimą apie švietimo svarbą. Dabar tokio akcento nėra. Svarbu koncentruotis ne tik į turinį, bet ir prieinamumą, ypač socialinės atskirties grupėse ir kaimuose.

ŠMSM atstovas(-ė): Akcentuojam, kad tėvų supratimas lemia kada vaikai leidžiami į darželį. Viskas prasideda ne nuo turimų pinigų, o nuo supratimo, ypač kaimo srityse. Į tą pusę reikia orientuoti priemones.

3. Ar numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Nepasiruosta ugdymo ankstinimui

Nacionalinio švietimo NVO tinklo atstovas(-ė): Šiuo metu nėra pasirengta mokyklinio amžiaus ankstinimui: bendrojo ugdymo turinys neatsižvelgia į šiuos pokyčius, taip pat mokytojų rengimas ir pati sistema. Ankstinimas neturėtų būti mechaniškas veiksmas, jis savyje turi labai daug elementų. Mokytojų ir metodikos darbu su jaunesniais vaikais rengimas yra labai svarbus.

Papildomų kompetencijų ugdymas

Nacionalinio švietimo NVO tinklo atstovas(-ė): Kodėl išskirta kūrybiškumo kompetencija? Atnaujinant ugdymo procesą yra numatytas 4K modelio kūrimas, kuris apimtų praktinį vaikų ugdymą, ne tik kūrybiškumą, bet ir pilietinį ugdymą, kuris laikosi pakankamai žemame lygyje.

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Kūrybiškumą paminėt kaip vieną iš svarbių kompetencijų, bet akcentuot holistinį ugdymą.

Moksliniai tyrimai

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos atstovas(-ė): Ar iki šiol nebuvo mokslinių tyrimų, ar jie buvo nekokybiški? Problema yra ne tyrimų kiekis, o sprendimų priėmimas remiantis įrodymais. Sprendimai dažniausiai būna politiniai o ne pagrįsti tyrimais.

NVO vaikams konfederacijos atstovas(-ė): Edukologinių tyrimų yra atliekama daug, bet jie nėra atliekami sistemiškai. Tyrimai turėtų būti derinami su švietimo prioritetais.

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Edukologijos tyrimai turėtų eiti sisteminga kryptimi, akcentuojant taikomuosius tyrimus.

Siūlymai dėl uždavinio 4.3 „Didinti švietimo prieinamumą sudarant vienodas galimybes gauti kokybiškas ir įtraukias švietimo ir mokymo paslaugas“ veiklų

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

Veiklų pavyzdžių trūkumas

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos atstovas(-ė): Trūksta konkretesnių pavyzdžių, kas bus finansuojama.

ŠMSM atstovas(-ė): Uždavinys finansuoja „minkštas“ veiklas, pavyzdžiui, švietimo padėjėjų, kurie turi padėti atskirti patiriantiems vaikams pasivyti kitus, mokymai.

Specialiųjų poreikių mokinių išėjimas iš sistemos

Nacionalinio švietimo NVO tinklo atstovas(-ė): Specialiųjų poreikių mokiniai pašalinami iš švietimo sistemos jiems suėjus 21 m. Būtina užtikrinti sklandų perėjimą, tai galėtų būti ir MVG dalis. Gana didelė dalis neįgalių mokinių nebaigia mokyklos.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.
Komentarų nepateikta.

3. Ar numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Darnos skatinimas

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Daugiau dėmesio reikia skirti darnai bendruomenėje, mokiniai turi išmokti gyventi darniai tarp skirtingų grupių. Bendruomenė yra efektyviausia priemonė keisti socialinės atskirties žmonių padėtį.

Nacionalinio švietimo NVO tinklo atstovas(-ė): Neapsiribojant mokyklos bendruomene – mokykla, net įtraukus visą jos bendruomenę – nepajėgi išspręsti visų socialinių problemų.

ŠMSM atstovas(-ė): Neturime galimybės daug plėstis ir įtraukti naujų intervencijų minkštosiose veiklose. Šios lėšos mažės beveik 50 proc. todėl privalome rinktis tarp veiklų.

Visos dienos mokyklų koordinavimas

NVO vaikams konfederacijos atstovas(-ė): Rizika, kad dienos centrai iškris iš programos. Visos dienos mokykla galėtų integruoti visas jau egzistuojančias veiklas. Svarbu, kad veiklos nebūtų išskaidytos atskiroms institucijoms, o turėtų būti integruotos kartu, kad didintų įtrauktį.

Nacionalinio švietimo NVO tinklo atstovė(-ė): Jei veiklas paliksim savivaldybėms, iškyla grėsmė, kad jos veiks tiesiog tam, kad išlaikyti darbuotojus, sistemos nebendradarbiaus. Jungiant veiklas spręstųsi socialinių darbuotojų klausimas, reikėtų mažiau etatų. Reikia ieškoti sinergijų tarp skirtingų sistemų. Sistema turėtų eiti link visos dienos mokyklų, į kurias eitų tiek atskirties, tiek „neatskirties“ vaikai. Svarbu tai užtikrinti nacionaliniu lygmeniu, nes palikus savivaldybėms procesai vyks lėčiau ir ne taip efektyviai. Visos dienos mokyklose turi būti ugdomos ne tik kultūrinės, bet ir pilietinės, socialinės kompetencijos.

ŠMSM atstovas(-ė): Sprendžiant problemas vietoje (savivaldybėse) gali būti rasti tinkamesni sprendimai būtent tai vietai. NVO galėtų įsitraukti per konkrečias RPT.

Nacionalinio švietimo NVO tinklo atstovas(-ė): RPT – gana nauji deriniai – ar bus pajėgūs tinkamai suveikti.

Bendri komentarai

Pavadinimo patikslinimas

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos atstovas(-ė): Kad būtų aiškiau, galima patikslinti uždavinio pavadinimą, pridėdant žodžius „atskirtį patiriantiems žmonėms“.

Visos dienos mokykla

Nacionalinio švietimo NVO tinklo atstovas(-ė): Daug dėmesio skiriama visos dienos mokyklai. Koks šios sistemos santykis su socialinės apsaugos sistemos vaikų dienos centrais? Darbas turėtų būti koordinuotas, nes švietimo sistema viena su socialinėmis problemomis susitvarkyti negali, todėl tam reikia sutelkti visų pastangas.

ŠMSM atstovas(-ė): Veiklos turi būti suderintos tarp ministerijų, verta kombinuoti pajėgas. Nenorime keisti ar įtakoti SADM pradėtų veiksmų, šiame periode jie neplanuoja šių veiklų finansuoti. Švietimo sistema turi sąlyginai didelę infrastruktūrą ir personalo skaičių, taigi gali prisidėti prie visos dienos mokyklos. Šiame procese aktyviai dalyvaus savivaldybės, nes jos mato bendrą teritorijos vaizdą ir turės svarų žodį finansuojant veiklas.

Siūlymai dėl uždavinio 4.4 „Skatinti lanksčias kompetencijų kėlimo, kvalifikacijos įgijimo ir persikvalifikavimo galimybes“ veiklą

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti? Komentarų nepateikta.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Atstumas iki paslaugų ir koordinavimo sistema

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos atstovas(-ė): Tyrimų turim daug, visi jie rodo į tas pačias problemas: 1) MVG nedalyvauja mažas pajamas gaunantys, regionuose gyvenantys ir žemesnio

išsilavinimo žmonės; 2) dalyvauti trukdo pinigų, laiko trūkumas ir galimybių arti namų nebuvimas. Pinigai dažniausiai nueina tiems patiems žmonėms, kurie jau mokosi. Svarbiausias dalykas – mokymų bazės plėtimas tiems, kuriems sunkiai prieinama (pasiūlos priartinimas prie gyvenamosios vietos) ir koordinavimo sistema.

Vilniaus Universiteto atstovas(-ė): Kalbant apie socialinės atskirties grupes, sunku iširti paklausą. Savivaldybės prieina prie tų žmonių, jos turėtų išsiaiškinti, ką jie norėtų mokytis. Per paklausos išryškinimą gal išėtų sukurti ir motyvaciją. Gerai, kad nuspręsta orientuotis į atskiras grupes. Kai mėginama pertvarkyti visą sistemą, dažnai daug žmonių išbyra. Verta labiau koncentruotis į tikslines grupes, per kurias ir vyktų koordinavimas.

Neformaliai įgytų kompetencijų aprobavimas

NVO vaikams konfederacijos atstovas(-ė): Reikia lėšų neformaliai įgytų kompetencijų aprobavimui. Trūksta įrankių, kad paprastai vykdyti kompetencijų pripažinimą. Šiuo metu įrankis teoriškai sukurtas, o praktiškai neveikia ir yra brangus.

3. Ar numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Darbdavių įtraukimo ir profesinio orientavimo trūkumas

Vyriausybės strateginės analizės centras atstovas(-ė): Išskyla motyvacinis aspektas – žmonės nesuvokia, kokia nauda iš mokymosi. Prieinamumo problemos taip pat egzistuoja: laiko trūkumas, negalima suderinti su kitais užsiėmimais. Išskyla darbdavių vaidmuo – dauguma žmonių, kurie mokėsi nurodė, kad mokėsi todėl, kad darbdavys mokymus finansavo arba jų reikėjo profesiniais tikslais. Uždavinyje trūksta darbdavių įtraukimo ir profesinio orientavimo.

Mokymų krepšelio siejimas su besimokančiuoju

Nacionalinio švietimo NVO tinklo atstovas(-ė): EBPO siūlo finansinį krepšelį siėti ne su darbdaviu, o su besimokančiuoju. Darbdavių organizuojami mokymai dažnai yra formalūs, nebūtinai atitinkantys besimokančiųjų poreikius.

Bendri komentarai

Sinergijos su EBPO įgūdžių strategija

FM atstovas(-ė): Preliminaros EBPO įgūdžių strategijos rengimo rekomendacijos jau buvo gautos, ministerija joms teikė pastabas. Jos nėra konkrečios, bet atspindi kryptį, į kurią pusę MVG tobulinti siūlo EBPO ekspertai. Matosi sąsajos su veiklomis, bet būtų tikslinga peržiūrėti kryptis dar kartą. Po bendromis rekomendacijomis slypi daug gerų dalykų, kuriuos galima įtraukti.

Vyresni suaugusieji

Nacionalinio švietimo NVO tinklo atstovas(-ė): Suaugusiųjų amžius dėl besikeičiančios demografinės situacijos, ilgėjančio amžiaus turėtų būti pratęstas. Taip pat reikia plėsti trečiojo amžiaus universitetų veiklą.

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos atstovas(-ė): Darbdaviai nenori investuoti į vyresnius darbuotojus, nes darbo jėgą paprasčiau įvežti nei išugdyti. Šioje srityje turėtų vykti bendras darbas su EIM ir SADM.

Emigrantai

Soros International House atstovas(-ė): Emigrantai – labai jautri ir pažeidžiama tikslinė grupė. Paprastai su ja dirba NVO, o dabar integruoti labiau siūloma per savivaldybes. Kiek konkrečiai tai bus vyriausybinių organizacijų darbas? Ar bus įgyvendinama sistemiškai, ar per projektus? Ar bus sisteminis emigrantų integravimo modelis?

ŠMSM atstovas(-ė): ESF lėšos skirtos projektams, pilotiniams variantams. Norint sistemos, reikėtų naudoti valstybės biudžeto lėšas.

Siūlymai dėl uždavinio 4.5 „Gerinti švietimo, mokymo ir mokymosi visą gyvenimą kiekvienam paslaugas tobulinant infrastruktūrą (ERPF)“ veiklą

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

STEM laboratorijos ir STEM centrai

Nacionalinio švietimo NVO tinklo atstovas(-ė): Kiek mokyklų planuojama įrengti STEM laboratorijas ir kaip tai derinama su STEM centrų steigimu? Reikėtų iškart planuoti tokių priemonių įveikimą, derinimą ir papildomumą.

ŠMSM atstovas(-ė): Laboratorių aprūpinimas – tęstinė veikla, bet mūsų ugdymo sistema šioje srityje atsilieka nuo aplinkinių šalių. Koreliacija su STEM tinklais yra tiesioginė, bet būsime periode neplanuojame nei STEM centrų plėtros, nei jokios aukštesnio lygio infrastruktūros pirkimo, planuojame konkrečių mokyklų aprūpinimą. STEM centrai jau turėtų būti sukurti ir veikti, galėtų teikti metodinę pagalbą ir kvalifikacijos kėlimą, o antras žingsnis būtų turėti paprastesnę laboratorinę įrangą šalia mokinio.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Komentarų nepateikta.

3. Ar numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Nuomos galimybė

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Galimybė – įrangos nuoma.

ŠMSM atstovas(-ė): Nuomos klausimas yra konkrečios investicijos, o ne veiksmų programos lygio. Atliekant kietąsias virš 300 tūkst. EUR investicijas vertinamos alternatyvos, įsk. nuomos.

Bendri komentarai

Technologijų atnaujinimas ir palaikymas

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos atstovas(-ė): Kaip bus užtikrinamas naujų technologijų naudojimas? Taip pat, kas užtikrins technologijų ir programinės įrangos atnaujinimą ir palaikymą?

ŠMSM atstovas(-ė): ERPF investicijos yra papildomos ir tiesiogiai koreliuojančios su ESF veiksmams. Struktūriniai fondai spęs pedagogines problemas, tuo tarpu reikia investuoti į įrangą. Struktūriniai fondai nėra skirti išlaikyti status quo situaciją, o turėtų duoti impulsą, padaryti proveržį kažkokioje srityje. Mokyklos neturi daug kompiuterinės įrangos, struktūriniai fondai galėtų padaryti proveržį įsigyjant, o jos išlaikymas turėtų gulti ant valstybės biudžeto ir pačių mokyklų pečių.

Efektyviai veikiančios mokyklos

Nacionalinio švietimo NVO tinklo atstovas(-ė): Minima, kad bus aprūpinamos efektyviai veikiančios mokyklos. Efektyviai veikiančios mokyklos yra tos, kurios turi ne mažiau nei 200 mokinių. Kaip užtikrinti suderinamumą su švietimo tinklo optimizavimo planais? O tų mokyklų, kurios turi 150 mokinių, mokiniams priemonės bus neprieinamos? Tai didina atskirtį.

ŠMSM atstovas(-ė): Materialus turtas perimamas optimizuojant tinklą. 200 mokinių yra EK derybinė pozicija. Kaip aprūpinsime didesnes, tada galėsime planuoti aprūpinimą ir kitoms. Tam tikri dalykai turėtų būti sprendžiami ir pavežėjimu (Susisiekimo ministerija).

Siūlymai dėl uždavinio 4.6 „Didinti ugdymo ir koordinuotai teikiamų paslaugų prieinamumą ir kokybę švietimo įstaigose nepalankias sąlygas turintiems mokiniams (ERPF)“ veiklą

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

Universalaus dizaino principas

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos atstovas(-ė): Dažnai žodžiai yra įgyvendinami tik formaliai – įrengiama, pinigai įsisavinami, o panaudoti neįmanoma. Jei įrengiama įranga, ja turi mokėti naudotis visi įstaigos darbuotojai. Taip pat, dažnai tokia įranga yra patogi, taigi ja naudotųsi ir įgalieji.

Nacionalinio švietimo NVO tinklo atstovas(-ė): Įranga turi būti pritaikoma visiems, netaikant atskirties, kad nesijaustų, kad vienas kelias yra neįgaliesiems, o kitas įgaliems. Reikia atnaujinti esamus statinius ir įrangą, investuoti į jau esamas struktūras ir vadovautis žaliuoju kursu.

ŠMSM atstovas(-ė): Universalus dizaino principą jau naudojame ir neketiname atsisakyti.

Regioniniai švietimo centrai

Nacionalinio švietimo NVO tinklo atstovas(-ė): Regioninių švietimo pagalbos centrų kūrimas – nėra prasmės investuoti į šių centrų infrastruktūrą, o reikia investuoti į specialistus mokyklose.

ŠMSM atstovas(-ė): Regioniniai švietimo pagalbos centrai – vyksta specialiųjų mokyklų pertvarka (jų mažėja). Visa švietimo kryptis nukreipta į visų vaikų integravimą užtikrinant sąlygas visiems ir efektyvią socializaciją. Negalima atmesti to, kad kiekvienai savivaldybei yra sudėtinga užtikrinti visų paslaugų suteikimą. Yra mažų savivaldybių, kurių apimtys – labai mažos. Tikimės kad specialiosiose mokyklose vaikai nesimokys, o ten bus teikiama aukštos kokybės pagalba, turint keletą lygių švietimo pagalbos paslaugų teikėjų.

NVO vaikams konfederacijos atstovas(-ė): Reikia užtikrinti, kad centrai pagalbą teiktų ne tik vaikams, bet ir suaugusiems, senjorams, kuriems paslaugų ir taip trūksta.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Komentarų nepateikta.

3. Ar numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

NVO ir socialinių partnerių įtraukimas

Nacionalinio švietimo NVO tinklo atstovas(-ė): Ar investicijos bus prieinamos ne savivaldybių įstaigoms? Ar numatoma partnerystė su bendruomeninėmis organizacijomis ir NVO? NVO ir partnerius investuojant į pastatų pritaikymą yra būtina, nes šios organizacijos dirba su specialiųjų poreikių turinčiais žmonėmis, todėl gali gerai pakonsultuoti.

NVO vaikams konfederacijos atstovas(-ė): Būtina įtraukti partnerius (NVO, bendruomenes), kaip privalomąją sąlygą. Didelė dalis NVO turi kelių dešimčių metų patirtį dirbant su įtrauktimi visais aspektais. Ta patirtis nėra panaudojama, o atvirkščiai – NVO sunkiai įsileidžia, atliepia. NVO dažnai naudoja modernesnes priemones nei tradicinės mokyklos.

ŠMSM atstovas(-ė): Greičiausiai šios investicijos bus atliekamos regioniniu pagrindu. Savivalda greičiausiai gali priimti tinkamiausius sprendimus, nes jie yra mokyklų steigėjai, gauna biudžeto dotacijas tam, kad užtikrintų tinkamas mokymosi sąlygas. Reikia mechanizmo, kaip geriausiai įtraukti NVO ir iš to gauti didžiausią pridėtinę vertę. Konkrečius techninius sprendimus aplinkos pritaikymui derina projekto vykdytojas su neįgaliųjų organizacijomis techninės projekto dokumentacijos rengimo etape teisės aktų nustatyta tvarka.

4 prioritetas „Socialiai atsakingesnė Lietuva“: sveikatos apsauga ir ilgalaikė priežiūra (Programos uždaviniai 4.10, 4.11)

Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas

Rekomendacijos pateikiamos abiem uždaviniams kartu, kadangi uždaviniuose didžiąja dalimi numatytos tos pačios veiklų grupės.

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
4.10. uždavinys „Gerinti sveikatos priežiūros sistemų ir ilgalaikės priežiūros paslaugų prieinamumą, rezultatyvumą ir tvarumą“ (ESF)		
4.11. uždavinys „Užtikrinant vienodas galimybes naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis plėtojant infrastruktūrą, įskaitant pirminę sveikatos priežiūrą“ (ERPF)		
Bendri pastebėjimai	Neaiški „integruotų paslaugų“ sąvoka: neaišku, ar tai apima paslaugų integraciją sveikatos sektoriuje (vertikali integracija), ar tarpsektorinę paslaugų integraciją (horizontali integracija).	Tikslinti sąvokas dokumente, jas paaiškinant arba naudojant „vertikalią“, „horizontalią“ integracijos sąvokas.
Ar atliepiami visi svarbiausi specifiniai iššūkiai, susiję su konkrečiomis sritimis bei šių iššūkių priežastys?	Duomenys apie gyventojų sveikatą yra fragmentuoti: nėra suvienodintų, lengvai prieinamų ir apibendrintų Sodros, Sveikatos apsaugos ministerijos (SAM) ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (ŠMSM) duomenų. Neišnaudojama galimybė greičiau suteikti socialines (ir sveikatos) paslaugas tokių poreikių turintiems asmenims, kadangi šių sričių IT sistemos neturi automatinio tarpusavio duomenų apsikeitimo, kuris leistų inicijuoti pagalbos teikimą, pvz.: šeimos gydytojui (ar psichologui) konsultacijos metu įtarus, jog pacientui reikia ir socialinių paslaugų.	Apsvarstyti galimybę 4.11. uždavinyje numatyti atskirą veiklų grupę sveikatos duomenų konsolidavimo ir analizės galimybių plėtojimui. Apsvarstyti galimybę papildyti 4.11. uždavinio veiklų grupę „Stiprinti pirminę sveikatos priežiūrą“ veikla apie automatinio sveikatos ir socialinės apsaugos IT sistemų duomenų apsikeitimo diegimą.
Ar uždaviniams numatomi veiklų rinkiniai yra tinkami ir pakankami? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	Diegiant į rezultatą orientuotas apmokėjimo už sveikatos priežiūros paslaugas sistemas nėra suplanuotų veiklų darbui su pacientų lūkesčiais siekiant, kad jie atitiktų pacientų gydymosi poreikius ir gydymo įstaigų galimybes. ES investicijų programos lėšomis finansuojamas integruotų ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelis nėra tvarus. Neskiriamas dėmesys sveikatos priežiūros specialistų darbo sąlygų gerinimui, aplinkos pritaikymui poilsio zonoms. Savivaldybėse jaučiamas ne vien tam tikrų specialybių gydytojų, tačiau ir kvalifikuotų visuomenės sveikatos priežiūros specialistų trūkumas ikimokyklinio bei bendrojo ugdymo įstaigose.	Apsvarstyti tokių veiklų įtraukimo į Programą galimybę. Būtina tuo pačiu metu vykdyti ilgalaikės priežiūros sisteminių reformų ir sukurti tvarų finansavimo mechanizmą (įdiegiant ilgalaikės priežiūros draudimą). Apsvarstyti galimybę į 4.11. uždavinio veiklas įtraukti poilsio zonų asmens sveikatos priežiūros įstaigose (ypač stacionarinėse) įrengimą. Tokių zonų pavyzdžiais galėtų būti poilsio kambariai, aplink asmens sveikatos priežiūros įstaigas esanti teritorija (želdiniai, gėlynai ir pan.) Apsvarstyti galimybę tikslinti 4.10 uždavinio veiklą „Užtikrinti sveikatos specialistų pasiūlą“ numatant kompensuoti visuomenės sveikatos priežiūros specialistų studijų/persikvalifikavimo studijų išlaidas privalomajam aukštajam

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
		universitetiniam biomedicinos mokslų srities visuomenės sveikatos krypties išsilavinimui (bakalauro laipsniui) įgyti (remiantis esamu reguliavimu iki 2024 m. liepos 1 d. visiems visuomenės sveikatos specialistams turėti aukštąjį universitetinį biomedicinos mokslų srities visuomenės sveikatos krypties išsilavinimą ir bakalauro ar aukštesnį kvalifikacinį laipsnį ar jam prilygintą išsilavinimą.)
	Nepakankamai akcentuojama skubios pagalbos plėtra	Skubios pagalbos plėtojimą 4.10. uždavinyje įtraukti kaip prioritetinę veiklų grupę šalia kitų minimų.
	Veiklose nenumatytas sisteminis dirbtinio intelekto naudojimas.	Apsvarstyti šį siūlymą rengiant priemonių aprašus. Derinti SAM intervencijas su intervencijomis kitose viešosios politikos srityse siekiant skatinti Lietuvos įmones kurti sveikatos srities inovacijas, gaminti išmanią medicinos įrangą, plėtoti telemediciną.
	Labiau akcentuoti psichinės sveikatos priežiūros demedikalizacijos kryptį	Apsvarstyti siūlymą, jog rengiant priemonių aprašus būtų numatyta apmokyti psichikos sveikatos specialistus dialektinės elgesio terapijos (DBT), kuri būtų taikoma kaip pirmas pasirinkimas vietoj psichotropinių vaistų.
	Psichikos sveikatos ir emocinės gerovės stiprinimo iniciatyvos ypač aktualios Vidurio ir Vakarų Lietuvos regionui, kur reikalinga prevencinė ir realioji pagalba, nes mažesniuose miestuose yra akivaizdus psichologinės pagalbos trūkumas, ypač mokyklose. Būtina stiprinti mažesnių miestų sveikatos apsaugos įstaigų kokybiškų paslaugų spektrą.	Atsižvelgti į regioninius netolygumus rengiant priemonių aprašus.
Kurioms veikloms ir jų įgyvendinimo būdams turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys?	4.10. uždavinyje didžiausias dėmesys turėtų būti skirtas: • Prevencinių priemonių, stiprinančių visuomenės sveikatą ir psichologinį atsparumą, skatinimui; • Užkrečiamųjų ligų valdymo stiprinimui; • Pirminės sveikatos priežiūros kokybės, prieinamumo, veiksmingumo gerinimui; • Integruotų (slaugos ir globos) ilgalaikės priežiūros paslaugų sistemos plėtojimui. 4.11. uždavinyje didžiausias dėmesys turėtų būti skirtas: • Užkrečiamųjų ligų valdymo stiprinimui; • Lėtinių ligų ir sunkių traumų valdymo efektyvumo, gydymo priemonių veiksmingumo didinimui; • Integruotų (slaugos ir globos) ilgalaikės priežiūros paslaugų sistemos plėtojimui.	

Diskusijos santrauka

2020 m. rugsėjo 15 d.

Teminėje diskusijoje „Socialiai atsakingesnė Lietuva: sveikatos apsauga ir ilgalaikė priežiūra“ dalyvauti buvo pakviesti 38 asmenys: FM, SAM, SADM atstovai, socialiniai-ekonominiai partneriai ir ekspertai. Diskusijoje iš viso dalyvavo 30 asmenų, kurie nurodė atstovaujantys 20 skirtingų institucijų:

1. Finansų ministerija (FM);
2. Sveikatos apsaugos ministerija (SAM);
3. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM);
4. Nacionalinė sveikatos taryba;
5. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas;
6. Lietuvos pacientų organizacijų atstovų taryba;
7. Lietuvos negalios organizacijų forumas;
8. Jaunųjų gydytojų asociacija (JGA);
9. Higienos institutas;
10. Lietuvos gydytojų vadovų sąjunga;
11. Vilniaus universiteto ligoninė Santaros klinikos;
12. Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninė Kauno klinikos;
13. Respublikinė Vilniaus universitetinė ligoninė;
14. Respublikinė Klaipėdos ligoninė;
15. Šakių ligoninė;
16. Šeškinės poliklinika;
17. Valstybinės teismo medicinos tarnyba;
18. Lietuvos psichologų sąjunga;
19. Aplinkos apsaugos politikos centras;
20. Europos socialinio fondo agentūra (ESFA).

Žemiau pateikiama diskusijos santrauka pagal sveikatos politikos sritis: visuomenės sveikatą ir asmens sveikatos bei ilgalaikę priežiūrą, kadangi 4.10 uždavinys „Gerinti sveikatos priežiūros sistemų ir ilgalaikės priežiūros paslaugų prieinamumą, rezultatyvumą ir tvarumą (ESF)“ ir 4.11. uždavinys „Užtikrinant vienodas galimybes naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis plėtojant infrastruktūrą, įskaitant pirminę sveikatos priežiūrą“ (ERPF), didžiąją dalimi konstruojami „veidrodiniu“ principu bei vienas kitą papildo.

Visuomenės sveikatos srityje keliamas tikslas „stiprinti visuomenės sveikatą ir didinti sistemos atsparumą“.

Siūlymai dėl visuomenės sveikatos stiprinimo ir sistemos atsparumo didinimo

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

Regionų išskyrimas

ESFA atstovas (-ė): Kodėl išskirti du regionai - Sostinės ir Vidurio ir Vakarų?

SAM atstovas (-ė): Lietuvoje šie regionai atskirti pagal jų ekonominio išsivystymo lygį. Kadangi Sostinės regionas, ir ypačiai Vilnius, yra labiau pažengęs lyginant su likusia Lietuva, siekiant, kad tai nepablogintų situacijos derantis su Europos Komisija (toliau – EK), buvo nuspręsta išskirti du regionus, kuriems būtų taikomi skirtingi finansavimo reikalavimai.

FM atstovas (-ė): Dar 2016 m. buvo priimtas sprendimas ES investicijų planavimo tikslais statistiškai atskirti Sostinės regioną nuo likusios Lietuvos, kadangi šio regiono išsivystymas (bendras vidaus produktas) smarkiai viršijo likusios Lietuvos išsivystymą. Jei Lietuva būtų buvusi laikoma vienu statistiniu regionu, ji visa būtų buvusi traktuojama kaip pereinamojo laikotarpio regionas, todėl ES finansavimo galimybės būtų buvusios mažesnės. Dviejų regionų išskyrimas yra labiau privalumas nei trūkumas,

kadangi pereinamuosiuose regionuose nuosavų lėšų dalis ES finansuojamuose projektuose turės sudaryti ne mažiau kaip 40 proc., tuo tarpu mažiau išsivysčiusiuose regionuose (Vidurio ir Vakarų) – tik 15 proc.

Integruotų paslaugų sąvoka

SADM atstovas (-ė): Gal galėtumėte patikslinti pristatyme ir dokumente minimą „integruotų paslaugų“ sąvoką? Išlieka neaiškumas, ar „integruotos paslaugos“ reiškia paslaugų integraciją tame pačiame sektoriuje, kaip ir buvo minima A. Ščeponavičiaus, SAM visuomenės sveikatos departamento direktoriaus, pristatyme, konkrečiai, visuomenės sveikatos paslaugų integraciją su asmens sveikatos priežiūros paslaugomis, ar paslaugų integraciją tarp sektorių, pvz. sveikatos ir socialinės apsaugos. Dėl „integruotų paslaugų“ sąvokos neaiškumai kyla ir diskutuojant su EK.

SAM atstovas (-ė): Pagal Pasaulio sveikatos organizacijos (toliau – PSO) ir EK rekomendacijas paslaugų integracija gali būti dvejopa: vertikali (kai integruojamos paslaugos tame pačiame sektoriuje) ir horizontali (paslaugų integracija tarp skirtingų sektorių). Pristatyme buvo labiau minima horizontali integracija (kaip pvz. visuomenės sveikatos ir asmens sveikatos priežiūros paslaugų integracija), tačiau labai svarbi yra ir vertikali integracija, kuri šiai dienai išlieka iššūkiu. Tarpsektorinis bendradarbiavimas vyksta (pvz. vykdoma bendra sveikatos ir švietimo sektorių iniciatyva „Aktyvi mokykla“), tačiau jis nėra pakankamas. Pavyzdžiui, į priklausomybių konsultantų tinklo veiklą turėtų įsitraukti ir socialinis sektorius. Vertikalios integracijos stiprinimo srityje reikšmingą postūmį ateityje galėtų suteikti Valstybinė sveikatos reikalų komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Sergamumo ir gydymo rezultatų stebėsenos sistema

JFA atstovas (-ė): Kokios matomos pagrindinės problemos visuomenės sergamumo ir gydymo išeičių stebėsenoje? Lietuvai šioje srityje reikia labai pasitempti, taip pat, remiantis tokia stebėseną, būtų galima kelti prioritetus specialistų planavime ir tęstinėje medicinos edukacijoje.

SAM atstovas (-ė): Siūlau šį klausimą atidėti ir atsakyti į jį O. Vitkūnienei, Asmens sveikatos departamento direktorei, pranešimo apie asmens sveikatos priežiūrą dalyje.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtus tikslus?

Terminų vartojimas visuomenės psichikos sveikatos stiprinimo srityje

SADM atstovas (-ė): Investicijų programoje reikėtų labiau akcentuoti visuomenės „psichologinės gerovės“ sąvoką, kuri yra platesnė nei visuomenės „psichikos sveikata“. Juolab, kad Europos kontekste šiuo metu labiau diskutuojama apie visuomenės „psichologinę gerovę“. Terminų patikslinimas dokumente leistų labiau išryškinti psichikos sveikatos destigmatizacijos ir demedikalizacijos (nemedikamentines) intervencijų kryptis.

SAM atstovas (-ė): Šios dvi sąvokos neprieštarauja viena kitai. „Psichikos sveikata“ yra šiek tiek platesnė sąvoka ir papildomai apima gerą savijautą. Visuomenės sveikatos intervencijų dalyje kalbama ir reikia kalbėti ir apie „psichologinę gerovę“ ir apie „psichinę sveikatą“.

Siūlymai dėl sveikatos priežiūros paslaugų kokybės ir saugos didinimo, sistemos efektyvumo ir atsparumo sukrėtimams didinimo bei inovatyvių sveikatos priežiūros paslaugų plėtros

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

Į rezultatą orientuotos apmokėjimo sistemos

JGA atstovas (-ė): Pilotuoti į rezultatą orientuotas apmokėjimo sistemas kaip „value based healthcare“ yra tikrai gerai kryptis.

SAM atstovas (-ė): Dėl šių iniciatyvų šiuo metu vyksta diskusija su Valstybine ligonių kasa. Taip pat labai svarbu ateityje dirbti ir su pacientų lūkesčiais, nes, SAM vidinių tyrimų duomenimis, jie dažnai viršija sveikatos priežiūros įstaigų galimybes ir pacientų gydymo poreikius. Taigi, tikslas būtų atsižvelgiant į turimus valstybės resursus ir dirbant su pacientų lūkesčiais, teikti geriausias sveikatos priežiūros paslaugas, užtikrinant pacientų sveikatos poreikius.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Sergamumo ir gydymo rezultatų stebėsenos sistema

JGA atstovas (-ė): Siūlau grįžti prie ankstesnio klausimo dėl sveikatos sistemos stebėsenos. Viena didžiausių sveikatos sistemos problemų yra duomenų apie ją fragmentiškumas. Kalbant apie IT sistemas, vienas pagrindinių siekių turėtų būti siekis suvienodinti Sodros, SAM ir Švietimo, mokslo ir sporto (toliau - ŠMSM) duomenis, juos paversti lengviau prieinamais ir apibendrintais. Tik turint tokius duomenis būtų galima planuoti sveikatos sistemos ateitį, kompetencijų trūkumą ir kt.

SAM atstovas (-ė): Ateities projektuose duomenų analizei bus skiriamas didelis dėmesys. Pvz. šiuo metu diskutuojama apie kelis projektus, vienas iš jų - Statistikos departamento projektas, kurio tikslas – sukurti įrankį, kuris leistų visiems, kas domisi sveikatos statistika, prieiti prie tokių duomenų. Reikalingas ir ateities politikų supratimas, kad neįmanoma valdyti sveikatos sistemos be galimybės visiems analizuoti duomenis. Tikimasi, kad pavyks atverti duomenis ir sukurti platformą, kuri būtų palanki tiek mokslininkams, tiek visiems piliečiams, besidomintiems sveikatos sistema.

Automatinis duomenų apsaugos tarp sveikatos ir socialinės apsaugos IT sistemų

SADM atstovas (-ė): Svarbu ne tik analizuoti duomenis, bet ir naudojantis duomenimis organizuoti greitesnę paslaugų suteikimą. Šiuo metu esančios IT sistemos neturi automatinio tarpusavio duomenų apsaugos, kuris inicijuotų pagalbos teikimą. Pavyzdžiui, jei šeimos gydytojas ar psichologas konsultacijos metu įtaria, jog pacientui reikia ir socialinių paslaugų, E-sveikatos sistemoje jis galėtų uždėti atžymą, o sistema automatiškai tai signalizuotų socialinių paslaugų IT sistemai ir apie tokių paslaugų poreikį pagal asmens deklaruotą gyvenamąją vietą būtų siunčiamas pranešimas socialinės srities darbuotojams. Duomenų analizė svarbu, bet svarbu ir greitesnis paslaugų suteikimas/administravimas. Siūlau tai numatyti Investicijų programoje.

Skubioji medicinos pagalba

JGA atstovas (-ė): Trūksta aiškumo dėl skubiosios medicinos vystymo poreikio ir ateities. Sveikatos investicijų žemėlapyje ir analizėje vis dar teisinamasi asmens sveikatos priežiūros įstaigų tinklo vizijos trūkumu, dėl ko Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (toliau - MOSTA) specialistų poreikio analizėje nežinojo, ką daryti su šia sritimi. Tačiau kalbant apie šias investicijas ir „dedant į paraštę“ skubią mediciną ateinančioms bent dviem Seimo kadencijoms, tai skamba kaip labai didelis praradimas.

SAM atstovas (-ė): Skubi medicinos pagalba išlieka prioritetu. Šiuo metu vykdomas ES lėšomis finansuojamas pilotinis projektas, kurio tikslas - pasiūlyti geriausią skubios medicinos pagalbos teikimo modelį. Skubi pagalba yra ateities kompetencija ir specialybė, kadangi neužtikrinus skubios pagalbos negalėsime pasiekti geriausių rodiklių. Investicijų programoje bus bandoma tai labiau akcentuoti ir išskirti kaip prioritetą.

3. Ar uždavinio veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas? Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtus tikslus?

Integruota ilgalaikė priežiūra

SADM atstovas (-ė): Diskursas tarp asmens sveikatos priežiūros institucijų ir integralias paslaugas teikiančių socialinių paslaugų teikėjų jau vyksta, š.m. rugsėjo 29 d. suplanuotas diskurso tęsinys. Šiandien mes kalbame apie integruotos ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimą (iššūkius, kokių išteklių tam reikia ir pan.), tačiau kyla abejonė, ar išvis įvyks ilgalaikės priežiūros reforma, kuri reikalauja daug darbo ir lėšų, ar ji bus remiama iš Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (angl. Recovery and Resilience Facility, RRF), ar valstybės biudžetas turės tam lėšų. Abejoju ir SAM atstovo pristatytais numatomų su reforma susijusių darbų terminais, kaip pvz.: 2020 m. pateikti Socialinių

paslaugų, Socialinio draudimo ir kitų įstatymų pakeitimus. Nei SAM nei SADM šių įstatymų projektų nėra pradėję rengti, o Seimo rudens sesija jau prasidėjusi. Be to, šie darbai SADM 2021 m. strateginiame veiklos plane taip pat nėra numatyti. Jei bus gauta lėšų iš RRF priemonės, bus galima konsoliduoti jėgas, kad atsirastų ilgalaikės priežiūros „institutas“, tai – sisteminė reforma. Taigi, mes turime du paralelius srautus: viena, turime tęsti integruotų ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimą, finansuojamą ES lėšomis, kita – kurti ilgalaikės priežiūros „institutą“, tam reikalingas politinis įsipareigojimas. Šiuo metu nežinoma, kokia bus naujoji politinė dauguma, kokia bus jos programa.

SAM atstovas (-ė): Su reforma susijusių darbų vėlavimas yra tikėtinas.

SAM atstovas (-ė): Japonijoje asmenys, sulaukę 40 m., draudžiasi senatvės, lėtinių ligų, slaugos draudimu. Lietuvoje turėtų atsirasti panašus draudimas, kadangi taip būtų užtikrintas ilgalaikės priežiūros modelio tvarumas, paslaugų prieinamumas bei įperkamumas.

SADM atstovas (-ė): Papildomas draudimas ilgalaikiai priežiūrai yra tik laiko klausimas. Geriau būtų jį įsivesti iš karto, kitaip kuriamas ilgalaikės priežiūros fondas nebus tvarus.

5 prioritetas „Piliečiams artimesnė Lietuva“

Rekomendacijos: Viešųjų konsultacijų elektroninėje erdvėje ir teminių diskusijų rezultatų apibendrinimas

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
Bendri pastebėjimai		
-	Tvyro stiprus nerimas dėl ženklų regioninės politikos pasikeitimų. Mažesnių miestų atstovai nerimauja, dėl ekonominės infrastruktūros reikalingos TUI ir vietos investicijų pritraukimui. Yra respondentų, apskritai nepritariančių orientacijai į metropolines aglomeracijas ir ekonominius centrus.	Kuo aiškiau, remiantis tyrimais, įrodymais ir pavyzdžiais iš kitų valstybių, komunikuoti ne tik patį pasikeitimų faktą, bet ir kokių teigiamų rezultatų galima tikėtis, kokios perspektyvos mažesniems miesteliams, kokios rizikos ir kas bus daroma, jei mažesnieji miestai nepajaus teigiamo efekto. Aiškiau komunikuoti, kaip teritorinis finansavimas atlieps Regioninės plėtros įstatymo tikslą skatinti tolygią ir tvarią plėtrą visoje valstybės teritorijoje; 7 NPP tikslą „Tvariai ir subalansuotai plėtoti regionus ir mažinti jų atskirtį“. Apsvarstyti, kaip bus tvarkomasi su situacijomis, jei pasireikš potencialios neigiamos investicijų koncentravimo centruose implikacijos: socialinės problemos, paslaugų neprieinamumas, ekologinės problemos ir kt.
-	Trūksta sinergijos su Regioninės politikos įstatymu. Pvz., įstatymo 8 str. išskirtos keturios teritorijų grupės, kuriose turėtų būti įgyvendinama regioninė politika.	Įvertinti ir aiškiau komunikuoti prioriteto veiklų suderinamumą su Regioninės politikos įstatymu.
-	Trūksta bendradarbiavimo su regionų plėtros tarybomis planavimo etape.	Pristatyti planuojamas prioriteto intervencijas ir administravimo modelį Regionų plėtros tarybose.
Uždavinys 1 „Skatinant integruotą socialinę, ekonominę ir aplinkos vietos plėtrą, puoselėjant kultūros paveldą ir saugumą, įskaitant kaimų ir pajūrio vietovėse, taip pat pasitelkiant bendruomenės inicijuotą vietos plėtrą“		
Ar uždavinio intervencijų logika yra aiški?	Diskusijose, kuriose buvo aptariami Lietuvos Bendrojo plano atnaujinimo koncepciniai klausimai, buvo akcentuojama, kad miestų drieka nėra vien blogybė, kaip pateikiama uždavinyje. Miestų driekos iššūkis yra skirtingas skirtinguose miestuose, todėl gali būti sudėtinga jį atliepti vienu priemonių rinkiniu.	Apsvarstyti galimybę sukurti veiklas/palikti vietos veikloms, kurios atlieptų miestų driekos iššūkį, tačiau neturėtų būti identiškos skirtinguose miestuose.
	Neaišku, kas sudaro ir kokią teritoriją apima metropolinė aglomeracija ir metropolinių aglomeracijų funkcinė zona.	Peržiūrėti prioriteto aprašą sukonkretinant ir aiškiau pateikiant svarbiausių sąvokų apibrėžimus.
	Neaišku kas yra ekonominiai centrai ir kiek jų bus identifikuota. Svarbu turėti omenyje, kad ne vien regionų/savivaldybių centrai turi potencialo – kai kurie mažesni miesteliai turi potencialo tapti centrais, pvz., dėl egzistuojančio kultūrinio paveldo.	Aiškiau apibrėžti ką reiškia ekonominiai centrai šio prioriteto kontekste ir juos atrinkti.
Ar uždaviniui numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?	Neaišku, kas numatoma konkrečioms regionams, siekiant mažinti regioninę atskirtį. Remiantis pateikta intervencijų logika, nėra aišku, kokios priemonės sustiprins mažesnių miestelių ekonominį	Peržiūrėti prioriteto aprašą ir aiškiau apibrėžti, kaip bus siekiama mažinti regioninę atskirtį.

Klausimai	Pastebėjimai/komentariai	Susijusios rekomendacijos
Kokia tikimybė, kad numatytos veiklos leis pasiekti užsibrėžtų tikslų?	potencialą, jei jie negaus ekonominio centro statuso. Trūksta kompleksinio požiūrio ir aiškumo, kaip 5 prioriteto veiklos bus suderintos su kitomis horizontaliomis viešosios politikos intervencijomis, pvz., sveikatos, švietimo, transporto ir kt. Siekiant spręsti kompleksines problemas būtina veiklas ir investicijas suderinti tarpusavyje.	Glaudžiau bendradarbiauti ir derinti uždavinio veiklas su kitomis ministerijomis.

Diskusijos santrauka

2020 m. rugsėjo 4 d.

Teminėje diskusijoje „5 Prioriteto „Piliečiams artimesnė Lietuva“ dalyvauti buvo pakviesti 18 socialinių-ekonominių partnerių ir ekspertų, savivaldybių, FM, VRM, KM atstovai. Diskusijoje iš viso dalyvauti užsiregistravo 26 (dalyvavo 38) asmenys, kurie nurodė atstovaujantys 15 skirtingų institucijų:

1. Vidaus reikalų ministerija (VRM)
2. Kultūros ministerija (KM)
3. Finansų ministerija (FM)
4. Kauno apskrities Regiono plėtros taryba (RPT)
5. Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija (LPPARA)
6. Lietuvos profesinių sąjungų konfederacija (LPSK)
7. Lietuvos regioninių tyrimų institutas (LRTI)
8. Lietuvos savivaldybių asociacija (LSA)
9. Marijampolės apskrities Regiono plėtros taryba (RPT)
10. Panevėžio apskrities Regiono plėtros taryba (RPT)
11. Šiaulių apskrities Regiono plėtros taryba (RPT)
12. Tauragės apskrities Regiono plėtros taryba (RPT)
13. Telšių apskrities Regiono plėtros taryba (RPT)
14. Utenos apskrities Regiono plėtros taryba (RPT)
15. Vilniaus apskrities Regiono plėtros taryba (RPT)

Žemiau pateikiama diskusijos santrauka.

Siūlymai dėl uždavinio 5.1 „Skatinant integruotą socialinę, ekonominę ir aplinkos vietos plėtrą, puoselėjant kultūros paveldą ir saugumą, įskaitant kaimų ir pajūrio vietovėse, taip pat pasitelkiant bendruomenės inicijuotą vietos plėtrą“

1. Uždavinio intervencijų logika: ar aišku, kokius iššūkius ir kokiomis priemonėmis planuojama spręsti?

Miestų drieka

Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovas(-ė): Kaip mažesni regioniniai netolygumai padeda spręsti miestų driekos problemą?

VRM atstovas(-ė): Gyventojas, kuris nuolat keliauja ilgus atstumus (45 min. ir ilgiau) iš mažesnio miestelio į miestą, ilgainiui priima sprendimą ieškoti gyvenamosios vietos arčiau savo tikslo. Tai neigiamai atsiliepia mažesnio miesto plėtrai, nes didesni miestai su aglomeracijom naikina konkurenciją. Taip pat, kai veikla koncentruojasi vienoje teritorijoje, miesto infrastruktūra to neišlaiko. Dėl to, papildomų centrų turėjimas padeda subalansuoti ekonomines veiklas.

Lietuvos regioninių tyrimų instituto atstovas(-ė): Jau pačiose pradinėse diskusijose Aplinkos ministerijoje, kai buvo aptariami Lietuvos Bendrojo plano atnaujinimo koncepciniai klausimai, buvo akcentuojama, kad miestų drieka nėra vien blogybė, ypač atsisakant neoliberalaus valstybės raidos modelio. Drieka – papildomos ekonominės problemos (infrastruktūros išlaikymas), o pereinant prie į žmogų orientuoto modelio – kitose valstybėse drieka – patogesnis gyvenimo būdas žmonėms. Turime apsispręsti kokį raidos modelį renkamės. Jei drieka nebūtų pozicionuojama kaip problema, daugelis siūlomų priemonių nebebūtų tokios aktualios. Nėra tikslinga spręsti drieką kaip problemą.

Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovas(-ė): Ir tarp didžiųjų miestų egzistuoja dideli skirtumai (pavyzdžiui, Vilnius ir Klaipėda). Siekis padidinti žmonių kiekį centrinėse miesto dalyse skamba keistokai. Miestų drieka siejasi su priemiestiniais rajonais, kur žmonės nebūtinai turi važiuoti į centrą, kad pasiekti viešąsias paslaugas.

VRM atstovas(-ė): Miestų drieka susideda iš miesto ploto didėjimo, gyventojų apsigyvendinimo ten, kur neužtikrinamos viešosios paslaugos ir gyventojų tankumo praradimo. Mūsų tikslas - sudaryti paskatas gyventojams grįžti arčiau centro, kur užtikrinamos kokybiškos viešosios paslaugos.

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Miestų driekos iššūkis yra skirtingas trijuose miestuose – todėl gali būti sudėtinga jį atliepti taikant tą patį priemonių rinkinį.

Ekonominių centrų apibrėžimas ir skaičius

Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovas(-ė): Kas yra ekonominiai centrai?

VRM atstovas(-ė): Pagal bendrąjį planą, ekonominiai centrai yra regioniniai centrai ir kurortai. Likusieji – regioninio planavimo klausimas. Indikacijos ateina iš bendrojo plano, centrų funkcijų ir potencialo.

Kaišiadorių raj. savivaldybės atstovas(-ė): Nereikėtų smulkintis iki 120 ar daugiau regioninių centrų skaičiaus, tačiau siūlyčiau bent išlaikyti regioninių centrų-savivaldybių centrų skaičių – 60.

Miesteliai aplink dvimiesčio ašį

Kaišiadorių raj. savivaldybės atstovas(-ė): Kadangi ryšių stiprinimas tarp Vilniaus ir Kauno dvimiesčio yra vienas didžiausių prioritetų, tarpinių centrų vystymas taip pat turėtų būti prioretizuojamas.

VRM atstovas(-ė): Bendrasis planas neteigia, kad maži miesteliai aplink dvimiesčio ašį būtinai turi būti ekonominiai centrai.

Regiono centras

Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovas(-ė): Kodėl ekonominis centras turi būti regiono centras? Kodėl regione negali atsirasti kitos vietos, mažesnės savivaldybės, kuriose būtų potencialo, pavyzdžiui, kultūrinis paveldas. Taip pat NVO bendruomenėms turi būti sudarytos sąlygos teikti paslaugas. Ar negalima lėšų koncentruoti į juos?

VRM atstovas(-ė): Svarbi yra visa funkcinė zona – nėra koncentruojamasi vien į ekonominį centrą. Tikslas – kad visi aplink centrą gyvenantys žmonės turėtų darbo vietas, miestų paslaugos būtų sutelktos ir aukštesnės kokybės.

Funkcijų pasidalijimas

Šakių raj. savivaldybės atstovas(-ė): Mažai kalbama apie funkcijų pasidalinimą. Kas prisiima atsakomybę už kurią priemonę? Ar buvo atsklausta verslo, ko jiems reikia ir kaip jie dalyvaus procesuose? Jei bus performuotos funkcijos tarp savivaldybių ir centrinės valdžios, kiek naujų atsakomybių ir veiklos sričių atsiras? Reikia tiksliai apibrėžti veiklų sritis.

Investavimo balansas

Tauragės apskrities Regiono plėtros tarybos atstovas(-ė): Koks bus ir kaip bus reguliuojamas investavimo balansas? Kad nebūtų inicijuojamas žmonių išsiurbimas į centrus.

VRM atstovas(-ė): Trijų didžiųjų ekonominių centrų plėtra yra natūrali. Dėl to 5 prioritete ekonominio skatinimo veiksnių didiesiems centrams nėra. Tai - krepšelio dizaino klausimas. Tikslas – regionui turėti bendrą krepšėlį ir planuoti viduje.

2. Ar sprendžiami visi esminiai iššūkiai šioje srityje? Pasiūlymai dėl patobulinimų.

Priemiesčių teritorijos

Lietuvos regioninių tyrimų instituto atstovas(-ė): Kaip užtikrinti žmonėms patogesnę gyvenimą priemiesčių teritorijose? Pilietinei visuomenei reikia suteikti teisę patiems savimi pasirūpinti. Žmonės patys pasirenka gyventi priemiesčiuose. Daug priemonių buvo sukurta kuriant gerą infrastruktūrą žmonėms miestuose, bet emigracija nenustojo. Todėl gal nereikėtų koncentruotis į miestų centrus.

Verslų kūrimosi rajonuose skatinimas

Kaišiadorių raj. savivaldybės atstovas(-ė): Ar logiška orientuotis tik į judumą, tikintis, kad žmonės gyvens rajone, o dirbti važinės į miestą? Kaišiadorių rajone žmonių mažėja ne dėl to, kad būtų sudėtinga nuvykti į kitus miestus, o todėl, kad vietoje verslų mažai. Pavyzdžiui, galima būtų skatinti aukštos kvalifikacijos specialistų iš miestų atvykimą į rajonus padėti besikuriantiems verslams.

VRM atstovas(-ė): EK bendrojo plano pozicija tokia, kad 5 uždavinys veikia taškiniu principu – apibrėžiamos fikslinės teritorijos, kur potencialas yra didžiausias, nes teigiama, kad per mažai orientuojamasi į tų teritorijų potencialą.

FM atstovas(-ė): EK reglamentai parenka ribotą skaičių prioritetinių sričių. 5 prioritetas įgyvendinamas teritoriniu principu, todėl turime išskirti prioritetus, pažiūrėti, kur yra potencialas ir investuoti ten, kad pokytis būtų žymus.

Utenos apskrities Regiono plėtros tarybos atstovas(-ė): Veiklas reikėtų kurti ne didžiuosiuose miestuose, o šalimai esančiose teritorijose, judėjimo srautai susidėliotų.

Šakių raj. savivaldybės atstovas(-ė): Nusiurbimas į centrus arba šio proceso stabdymas - priklauso nuo mokesčių politikos. Jei jie centruose ir regionuose bus vienodi, nieko nesustimuliuosim ir nepasieksim.

Diskusijos moderatorius(-ė)/Visionary Analytics atstovas(-ė): Vyksta gana ženklus regioninės politikos lūžis. Tai sukuria daug nerimo, ar tikrai neatsitiks taip, kad mažesni miesteliai ir miestai liks nuskriausti. Anksčiau mažesnieji irgi gaudavo investicijas, bet efekto jos nesukūrė – Vilniaus atotrūkis toliau sparčiai auga. Kaip miesteliams ekonomiškai augti neinvestuojant į jų ekonominę infrastruktūrą? Koks bus geresnio viešojo susisiekimo efektas? Tyrimai sako įvairiai – skirtumai sumažėjo, kita vertus, pagerinus susisiekimą iš metropolijų išsikėlė neturtingiausi. Efektas gali būti įvairus, todėl reikia gerai pasverti, eksperimentuoti, matuoti efektą.

Atokios gyvenvietės

Varėnos raj. savivaldybės atstovas(-ė): Kaip bus sprendžiamos gyventojų, nuo miestų nutolusių per daugiau nei 45 minutes kelio, problemos? Tokie gyventojai paprastai lieka užribyje. Ar veiklos nepaskatins tokių gyventojų ženklaus judėjimo link metropolinių centrų?

VRM atstovas(-ė): Varėnos savivaldybė yra labai geografiškai nesėkminga, gyventojai yra labai toli nuo ekonominių centrų ir kelių. Neturime sprendimo kaip vystyti toliausiai nutolusius centrus. Labai daug priklauso nuo vietos plėtros iniciatyvų.

Kaimo plėtra

Lietuvos regioninių tyrimų instituto atstovas(-ė): Kaip pristatyti pasiūlymai dera su Lietuvos kaimo plėtros klausimais? Kokį Lietuvos kaimą norime matyti? Ar jame išliks vietos smulkiam šeimos ūkiui ir trumposioms maisto grandinėms? Ar tai paliekama vien Žemės ūkio ministerijai spręsti? Žalioji ekonomika – ne vien žiedinė ekonomika bet ir žmonių gerovės klausimai. Turime ženkliau transliuoti visiems, kad jiems bus suteiktos sąlygos aktyviai veikti kiekvienoje Lietuvos dalyje. Ar VRM turi likti nuošalyje nuo EIM sprendžiant žemės ūkio klausimus? Kokį matymą turi apie regioninę plėtrą, kaip elgtis su smulkiais ūkiais? Ar nurašome kaimo gyventojus ir pereiname tik prie stambių ar bandome išlaikyti ir mažus? Sinergijos tarp VRM ir EIM regioninės politikos klausimais buvo per mažai.

VRM atstovas(-ė): Kaimai – regionų plėtros plano dalis, o ne 5 prioriteto. Kaimo plėtros programa – atskiras finansavimo šaltinis.

3. Ar numatomas veiklų rinkinys yra tinkamas ir pakankamas?

Neaiškios veiklos

Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovas(-ė): Nesimato, kas paruošta konkrečioms regionams. Regioninė atskirtis turi mažėti, bet savivaldybės nėra labiausiai atsakingos ir neturi įrankių pritraukti investicijoms ir plėsti verslui. Jos gali siekti viešųjų paslaugų kokybės, prieinamumo užtikrinimo įvairiausiose srityse. Iš pateiktos medžiagos aiškiausias yra viešojo transporto suintegravimas, apjungimas ir pasiekiamumo klausimo sprendimas, kitos sritys nepakankamai aiškios. Kūrėm regionų

specializacijos, bet viešųjų paslaugų kokybės prievoles yra savivaldai, o dabar ji turėtų pereiti į regioninį lygmenį?

Konkrečios veiklos

Kaišiadorių raj. savivaldybės atstovas(-ė): Ar inžinerinių tinklų rengimas siekiant padidinti investicinių sklypų patrauklumą būtų tinkama veikla?

VRM atstovas(-ė): EK bendrajame plane apribotos sistemos optimizavimo veiklos, turime ribotus išteklius, todėl šio prioriteto veiklos to nenumato. Kaišiadorių atveju labiau orientuočiausi ties ryšių stiprinimu su Kaunu ar Vilniumi.

Bendri komentarai

Bendrasis planas

Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovas(-ė): Ar šis prioritetas pilnai remiasi bendrojo plano pagrindiniu reglamentavimu? Jei atsirastų nukrypimas nuo bendrojo plano, tai finansavimo pagal šį prioritetą neišeitų gauti?

VRM atstovas(-ė): Bendrasis planas nėra labai griežtas, bet privalomas dokumentas. Interpretacijos galimos, tačiau struktūros stipriai keist negalima.

Utenos apskrities Regiono plėtros tarybos atstovas(-ė): Dokumentų suderinimas yra labai svarbus, bet patvirtintos yra tik bendrojo plano dalys, galbūt dar įmanoma tai įtakoti?

Nepakankama orientacija į naujus tikslus

Lietuvos regioninių tyrimų instituto atstovas(-ė): Iš esmės nepritariu parengtam dokumentui, nes jis parengtas vadovaujantis jau atgyvenusiomis neoliberaliomis nuostatomis. Taip pat nepakankamai orientuotas į ES žaliąjį kursą bei JT Darnaus vystymosi tikslų siekimą.